

İDOL

ISSN 1303-3972

A R K E O L O G L A R D E R N E Ğ İ D E R G İ S İ
3 Ayda Bir Yayımlanır EKİM - KASIM - ARALIK 2006 Yıl:8 Sayı: 31

Foça'dan Gerçek Öyküler -1

Çadır Höyük - II

Knidos Seramiği

Nif Dağı Kaçak Kazıları

Lykaonia Kabileri

Gyula Mészáros

“Memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim Medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan ilmi bir surette muhafaza ve tasniflerinin ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassislarına kat’ı lüzum vardır.”

Gazi Mustafa Kemal

Arkeologlar Derneği Adına Sahibi

Prof. Dr. Ahmet Adil TIRPAN
Dernek Başkanı
Tel: (0.332) 322 28 94
(0.332) 241 01 06
Fax: (0.332) 381 89 58

Yazı İşleri Müdürü Nurettin ÇELEM

Yayın Hazırlama Kurulu
Binnur ÇELEBİ (Koordinatör)
Emine AYNUR
Çiğdem MORÇÖL
İsmail SARIPINAR
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Doç. Dr. Tayfun YILDIRIM

Yayın İnceleme Kurulu
Prof. Dr. Ahmet Adil TIRPAN
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Cevdet BAYBURTLUOĞLU
Prof. Dr. Orhan BİNGÖL
Prof. Dr. Fahri IŞIK
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Doç. Dr. Tayfun YILDIRIM

Ön Kapak Resmi Muğla/Lagina

Arka Kapak Resmi Karabel Anıtı

Arka İç Kapak Resmi Yozgat/Cadirhöyük

Yazışma Adresi
P.K. 398 06042 Ulus-ANKARA

İletişim
idoldergisi@gmail.com
Tel & Fax: (0.312) 310 08 76

Dernek Merkezi
Atatürk Kültür Merkezi
2 Nolu Alan
Hipodrom / ANKARA

Aidatlar ve Bağışlar İçin
T.C. Ziraat Bankası/Ulus Şubesi
36261333-5001 TRY No’lu Hesap

Posta Çek Hesabı:
Arkeologlar Derneği
1900323

Dizgi/Mizanpj/Basım
Mustafa UÇGÜL
Mert Basın Yay. Tic. Ltd. Şti.
0312.229 43 01/0532.432 08 44

iÇİNDEKİLER

SUNUŞ

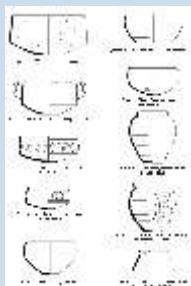
KAZI

Dergi Yayın Kurulu 1

2002-2005 Yılları Arasında Çadır Höyük’tे
Düzenlenen Arkeolojik Kazı Çalışmaları İkinci Bin
Yerleşimleri (II)
Ronald L. GORNY 2

ARAŞTIRMA

Knidos- Kap Krio Buluntuları Işığında Knidos
'İnce Cidarlı' Seramiği
Dr. Ertekin M. Doksanaltı 15

Nif Dağı Kaçak Kazı ve Tahribatlar
Prof. Dr. Elif Tül Tulunay 23

Lykaonia Bölgesinde Bulunan İki Kale Üzerine
Bazı Gözlemler
Gün Gör Karaoguz/Asuman Baldırın 29

MÜZECİLİK

Gyula Mészáros ve Bir Halk Müzesi Projesi
Hüseyin Karaduman 38

HABERLER

Avrupa Parlamentosu Kararı
Genel Müdürlükten Haberler
Duyuru 46

“Dergide yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarına aittir.”

“Üç Ayda bir yayımlanır.” ISSN 1303-3972

*Derginin basılmasındaki katkılarından dolayı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklar
ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne, ICOM Türkiye Milli Komitesi’ne teşekkür ederiz.*

Değerli İDOL Okuyucuları

Ülkemiz, genel görünümüyle bir açık hava müzesi gibidir. Varlık içinde yokluk yaşanarak bilimsel alanda en iyisi yapılmaya çalışılıyor. Özverili arkeologlar ve ilgili diğer meslek grupları, her yıl kazı izni ve ödenek taleplerini yaparak kazı sezonunu beklemektedir.

Türkiye gibi, dünya arkeolojisinin besiği olan bir ülkede bu mesleği sevmek, yapmak, istemek yetmiyor. Bu sorumluluğu alan yönetime de destek olmamız, meslek kuruluşu üyesi olarak bizlerin de bu taşın altına elimizi koymamız gerekiyor. Küskiünlükler, arkeolojiye ve arkeologlara bir şey getirmez, sadece eldeki kazanımları götürür. Yaşanan süreç de bunun göstergesidir. Gölgesinden korkan bir toplum hâline getirildik; sesli düşünmeyi umuttuk; eğitimsizliği, eğitim hâline getirdik. Sorunlar içinde sorumsuzluğu benimsettiler, bahaneci olduk; ‘otur oturduğum yerde her şeye karışma’, ‘sana ne, sen mi kurtaracaksın’ gibi deyimleri hayatımızın bir parçası hâline getirdiler, umursamadık. Sadece televizyona kilitleniyoruz ve burada; örf ve adetlerimize, aile değerlerimize aykırı, ne olduğu belirsiz diziler, magazin ve televole programları izlememize müsaade ediyorlar.

Neler oluyor kimse görmek istemiyor. Her şeyi olağan sayan yaşam biçimini olarak gösteriyorlar, alıştırıyorlar. Nereye kadar böyle sürecek, bir gün kendilerine de sira geleceğini bilmiyorlar mı? Bu ortamda, meslek bilinci içinde olup ortak mücadele etmek varken, neden böl- parçala-yonet politikalarına alet oluyoruz. Arkeologlar, Sanat Tarihçiler, Sümerologlar, Prehistoryacılar, Hititologlar, Antropologlar v.b neden bilimin gerçekliğini karalıyoruz. Bizi farklı kılan, yücelten, alçaltan ne olabilir. Hepsi bir bilimin kolu değil mi? Birbirine bağlı bir meslek grubu olarak birisinin hukuki edinimleri, bir başka meslek grubu için kazanım olmaz mı? Tamam, bırakalım teknik olmayı (bir sürü eksik hakla), zaten son çıkarılan yönelerle yeni başlayan meslektaşlarımızın bu hakları tamamen ellerinden alınmak üzere. Yolumuza yeni yeni engeller konuluyor. Birçok arkeolog, kazanılmış hakkını almak için mahkeme kapılarını aşındırıyor. Bu mağduriyet kimi mutlu edebilir ki...

Sonuç olarak; ülkemizin arkeoloji dünyasına katkısı bu kadar hafife alınmamalı, meslek ve meslektaşlar mağdur edilmemelidir. Bu umarsızlık, çaresizlik ve küskiünlük virüsünü yayılmadan yok etmemeliyiz, yoksa hepimizi yer bitirir. Birleşelim, meslek onurumuzu koruyalım; el birliğiyle teşkilatı, yönetimlerimizi bireysellikten kurtararak arkeolojinin ve bağlı diğer meslek kuruluşlarımızın olması gereken yere varmasını sağlayalım.

Bu mirasa sahip çıkmalı, ilgili kurum ve kuruluşlar ile özel-tüzel kişiler, sivil toplum örgütleri, kısacası bu ülkede yaşayan herkesle beraber, ortak bir amaçla kültürel değerlerimizi korumalı ve kültürel varlıkların sadece müzelerde korunması gerektiğini savunmalıyız. Kuzeyi, Güneye, Doğuya, Batıya bir köprü niteliğiyle taşıyan bu cennet coğrafyada üzerimize düşen görevi yapmalı ve oluşan karamsarlık bulutlarını dağıtmalıyız.

Bu ülke hepimizin, bir sürü bedel verildi ve verilmekte. Üzerinde oynanan oyunları gözardı etmemeliyiz. Ülkemizin her karış toprağından ve bizlere kalan mirasından sorumlu olduğumuz bilinciyle bu uğurda mücadele etmeliyiz.

Gelecek sayıda buluşmak üzere hoşçakalın.

İDOL Dergisi Yayın Kurulu

2002–2005 yılları arasında Çadır Höyük’té düzenlenen Arkeolojik Kazı Çalışmaları
İkinci Bin Yerleşimleri (2)
The 2002 - 2005 Excavation Seasons at Çadır Höyük:
The Second Millennium Settlements (2)

Ronald L. Gorny*

Yukarı kent, 780.890 no.lu plan karede yapılan kazı çalışmaları Hitit tabakasının bu Erken Demir çağının yapısının hemen altında kaldığını işaret etmektedir. Hitit kalıntıları ilk kez 1998 yılında ortaya çıkarılan, büyük çamur tuğla parçaları kullanılarak inşa edilmiş F 26 no.lu yapının üzerine dağılmış vaziyette karışık bir enkaz tabakasıyla karakterize edilmiştir. Daha iyi tanımlanmış alanlardan bazlarında enkazın büyük bir kısmının, değişen kül ve kemik şeklinde dağılım gösterdiği görülmektedir. Kazılar esnasında F26 no.lu yapının uzandığı alanda karışık bir döküntü alanına daha rastlanmıştır. Tuğla ile inşa edilmiş bir çevre duvarı olduğu anlaşılan bu yapı en az 2 m. kalınlığında olup (duvarın iç kısmı hala kırışın altında gömülü vaziyette durmaktadır), yaklaşık 1.7 m.. yüksekliğe kadar olan kısmının korunmuş olduğu tespit edilmiştir. Höyügün bu kısmında söz konusu duvar inşa edilirken tuhaf bir biçimde herhangi bir temel taşı kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Eldeki mevcut veriler bu duvarın Kalkolitik / Erken Bronz çağına ait tuğladan yapılış bir başka duvarın kalıntıları üzerine inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

F26 no.lu duvar yapısının üzerine bu duvari dikenle kesecek şekilde yerleştirilmiş iki duvar (F24 ve 25) daha bulunmuştur. Kazı çalışmaları sırasında F25 no.lu duvar yapısının F27 no.lu kesit ile açmanın batı kenarını kestiği gözlemlenmiştir. Aynı duvar yapısının bunun dışında F10 no.lu açmayı da kestiği tespit edilmiştir. Bu yüzden F10 no.lu açmayı genişletmek maksadıyla F25 no.lu duvarın kaldırılması mecburiyeti doğmuştur. Söz konusu duvar yapısı kalıntılarından bir kısmının kaldırılmıştan bırakıldığı açmanın batı kenarına diagonal bir biçimde uzandığı için bu alanın tamamıyla temizlendiğini söylemek oldukça güçtür. Bununla birlikte F25 no.lu duvarın kaldırılması sürecinde, mevcut seramik kalıntılarına dayanarak Hitit İmparatorluk çağına tarihlenen duvarın gerçek-

The section of the Upper South Trench shows that the Hittite level lies immediately below this Early Iron Age structure in square 780.890. The Hittite remains are characterized by a layer of mixed debris scattered above the large mudbrick construction F 26 that was first revealed in 1998. Much of the debris is distributed as alternating levels of ash and bone in some of the more well-defined areas. Other extensive areas of mixed debris can be observed in the section littering the entire extent of F 26. That structure, which seems to be a mudbrick circuit wall, is *at least* 2 m thick (with the interior portion still buried beneath the balk) and is preserved to a height of about 1.7 m. Curiously, the circuit wall displayed no stone foundations of its own in this area and appears to be constructed on the remains of an earlier Chalcolithic/Early Bronze period mudbrick wall.

Wall F 26 had two later walls, F 24 and F 25, cut into it and running perpendicularly across it. Wall F 25 was cut into the western side of the trench, along with pit F 27. Wall F 25 also cut into pit F10, so in order to excavate pit F10, we had to remove wall F 25. This was not a clean removal as the wall ran diagonally into the trench's western balk where some of it still remains to be removed. Nevertheless, the procedure to remove wall F 25 showed that the wall, which was dated by pottery to the Hittite Empire period, was actually built over another wall (F 28) that was constructed of much larger stones and apparently cut into the mudbrick of wall F 26 even before wall F 25 was laid above it. This suggests that there are several phases of the Hittite Empire Period represented here, which is what one would expect for a site such as

* Oriental Enstitüsü Araştırma Topluluğu—Chicago Üniversitesi

* Research Associate Oriental Institute - University of Chicago

te biraz daha geniş taşlarla inşa edilen ve F 26 no.lu duvar yapısının tuğladan inşa edilen kesiti ile ve bu duvarın üzerinde uzanan F25 no.lu duvarla kesişen bir başka duvarın üzerine inşa edildiğini (F 28) ortaya koymuştur. Bu saptama Zippalanda gibi bir yerleşimden beklendiği şekilde, söz konusu alanda Hitit İmparatorluk çağının birkaç safhasının yaşandığını son derece net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki senaryonun mevcut bazı olgularla des- telendiği de görülmektedir. Açımanın doğu kenarında bulunan F 24 no.lu duvar yapısı F5 no.lu yanın tesisi ile alanın geri kalan kısmından ayrılmaktadır. Söz konusu yanın tesisi radyo karbon testine tabi tutulan örnekler sayesinde MÖ 1360 yılına tarihlenmiştir. Buradan yola çıkarak bahsi geçen yapının hemen altında bulunan F26 no.lu kent surunun daha erken bir döneme, olasılıkla MÖ. 1400 yılına tarihlenmesi gerektiğini söylemek mümkündür. F25 no.lu duvar yapısının altında daha alçak bir duvarın (F28) uzandığı gerçekleşen hareketle, F 26 no.lu duvar kalıntısının yukarıda da ifade ettiğimiz gibi daha erken bir tarihe, muhtemelen M.Ö. 15. yy. içine tarihlenmesi gerektiğini düşünüyoruz. F24 ve F25 no.lu duvarların her ikisinin de harici bir crosswall ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu duvar yapısının ise çok büyük olasılıkla birkaç yüzyıllık bir süreçteki erozyon aktivitelerinin bir sonucu olarak çöktüğü kabul edilmektedir. Yamaç üzerinde bulunan Hitit materyallerinin büyük bir yoğunluğunun, bu yapının çöküşünden sonra araziye dağılmış olabileceği düşünmek mantıklı olacaktır (örnek için bkz. Gorny a.e. 2002, say. 118—120)¹⁵.

Yukarıda anlatılan duvar yapıları dışında höyük üzerinde bulunan muhtelif kuyuların F26 no.lu yapısının tuğla matrisiyle çakıştığı da tespit edilmiştir. Bu hususta elde edilen bulgular söz konusu duvar yapısının tarihi ile ilişkili bir takım ipuçları da sunmaktadır (Gorny et al 2002: 118—19). Bu kuyulardan en büyük F10 olup, çok sayıda toprak mercek içерdiği tespit

Zippalanda.

The above scenario seems to be confirmed by other facts. Wall F 24, on the eastern side of the trench, separated later fire installation F 5 from the rest of the area. The fire installation was dated by radiocarbon samples to ca. 1360 BC, which means that city wall F 26, just beneath it, must be earlier, *at least* 1400 BC., and based on the fact that a lower wall (F 28) underlies wall F 25, we can assume that wall F 26 is probably even earlier, perhaps in the 15th century, as we suggested above. Neither Wall F 24 nor F 25 (nor the larger wall beneath F 24) appears to be connected to an exterior crosswall. This wall presumably crashed down the slope as a result of erosional activity over the centuries and many of the Hittite artifacts found in the wash of the slope may have come from the collapse of that structure (for example, see Gorny et al 2002, pp 118-120).¹⁵

In addition to the walls noted above, various pits had been cut into the mudbrick matrix of F 26 and these provided further evidence of the wall's date (Gorny et al 2002: 118-19). The largest of these pits, pit F 10, contained numerous soil lenses and yielded a great deal of Hittite Empire period pottery in 2000, including several miniature Hittite votive plates (Gorny et al 2002:119, Fig. 10). Pit F 10 was also stratigraphically below Wall F 28 (above) which adds yet another phase of activity to the Empire period history of the mound. Similarly, pit F 27, just north of pit F 10, also held only Hittite Empire period pottery. As with the walls (above), the pits also suggest that wall F 26 was built prior to the main stage of the Empire period, and probably in the Old Hittite period. Judging from what we have now observed in our investigations across the mound, wall F 26 seems to

¹⁵ Catherine Kuzuncuoglu Eğri Su barajındaki su saliverme işlemlerinin höyüge zarar vermesinin mümkün olduğunu ve suyun höyügün belli kısımlarını yıkamak suretiyle su akışının aksi istikametinde küçük bir delta yarattığını işaret etmiştir (kişisel görüşme). Bu, F24 ve F25 no.lu duvarları bağlayan dış crosswall'ın nasıl ortadan kaybolduğu sorusunu da cevaplar nitelikte bir açıklamadır.

¹⁵ Catherine Kuzuncuoglu has speculated that one or more discharges of the Eğri Su may have hit the mound at various times in its existence and washed away portions of the mound, creating a small delta on the opposite side of the watercourse (personal communication). Perhaps this explains how the exterior crosswalls connecting walls F24 and F25 disappeared.

edilmiştir; 2000 yılında yapılan kazılar sırasında ise aralarında birkaç adet minyatür sunu kabının da bulunduğu Hitit imparatorluk dönemine ait bol miktarda seramik kalıntısı gün ışığına çıkarılmıştır (Gorny et al 2002: 119, Fig. 10). F10 no.lu kuyu stratigrafik açıdan, höyükün imparatorluk döneminin başka bir safhasına işaret eden F28 no.lu duvar yapısının hemen altında bulunmaktadır. F10'nun kuzeyinde bulunan F27 no.lu kuyu içinde benzer şekilde sadece Hitit imparatorluk döneminin ait seramik parçalarına rastlanmıştır. Mevcut duvar kalıntıları ve kuyular F26 no.lu duvarın İmparatorluk döneminin ana safhasından önceki bir tarihte, muhtemelen Eski Hitit döneminde inşa edilmiş olduğuna işaret etmektedir. Höyükün diğer tarafında yaptığımız incelemelerin de son derece net bir biçimde ortaya koyduğu gibi F26 no.lu duvar yapısının Doğu açmasındaki 800.910 no.lu plan kare içinde gün ışığına çıkarılan F68 no.lu duvar ile çağdaş olduğunu ifade etmek mümkündür. Söz konusu duvarın kesin tarihi daha sonraki dönemde yapılacak kazılarla ispatlanacak olsa da, bu yapının Eski Hitit krallık çağına, muhtemelen M.Ö. 15. yy.a tarihlenmesinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Çadır Höyükün kuzey yamacına hakim bir noktada bulunan monumental kapının altında, F26 (Güney yamacının üst kısmındaki açma) ve F66 (Doğu açması) ile çağdaş olduğu varsayılan çamur tuğla kullanılarak inşa edilmiş benzer nitelikli bir başka yapıya daha rastlanmıştır.

VII. Kuzey Açıması (Alan 6)

Kuzey yamacının orta kısmında duran, höyükün kuzey yüzüne çıkan yolun dörtte üçlü bir kısmına dağılmış vaziyetteki bir başka duvarın temeli olarak kullanıldığı anlaşılan iki büyük taş kümesi soyguncular tarafından kurcalandığı için 2002 yılında kuzey yamacı üzerinde kazı çalışmalarına başlanması kararlaştırılmıştır (Gorny 2004). 850.800 no.lu plan kare içinde yer alan kaya "yapısı"nın höyükün etrafında devam etmediği ve sadece bu yamaçla sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Mevcut taş blokların açık alanın her iki tarafında da, yamacın yukarısına doğru tırmanan büyük taşlardan oluşan iki büyük yığın halinde organize edildiği anlaşılmaktadır. Hırsızların bozduğu yığın içinde ikinci bin yıla ait toprak kap parçalarına

be contemporary with wall F 68 in square 800.910 of the Eastern Trench. This wall is almost certainly Old Hittite, probably datable to the 15th century, though its precise date will have to be substantiated by further excavation. A similar mudbrick construction, which may be contemporary with both F 26 (Upper South Trench) and F 66 (Eastern Trench), seems to be appearing under the monumental gate that dominated Çadır's northern slope (below).

VII. The North Slope (Area 6):

The decision to open preliminary excavations on the north slope in 2002 was due, in part, to robber trenches that had previously exposed two piles of large stones that apparently had been used as the foundations of a wall located three-quarters of the way up the north face of the mound and situated roughly in the middle of the north slope (Gorny 2004). The rock "construction" in square 850.800 appeared to be restricted to one area of the slope and did not continue around the mound. The stones seemed to be organized into two stacks of large rocks that were stepped up the slope on either side of an open space. With the discovery of second millennium pottery in the robber's spoil heap, we postulated that this might be two sides of a monumental gateway from the second millennium, so in order to investigate this structure, we opened a small east-west trench running between the two robber trenches and found that, as we had surmised, the wall did not continue across the span, but seemed to have a small, rather than large, entry way situated between the two stone constructions (F1 and F2). Pottery from above the gateway was a combination of Phrygian and Late Iron Age wares, including several pieces of what we take to be white painted Achaemenid pottery, along with an admixture of Hittite wares.

Initial excavations in 2002 confirmed that the stone construction on Çadır Höyük's northern slope

rastlanmıştır. Bu keşiften yola çıkarak söz konusu yapının ikinci bin yıla ait monümental nitelikli bir kapının iki kenarı olabileceğini düşünüyoruz. Bu yapıyı doğru bir biçimde analiz edebilmek için, hırsızların açtığı iki çukur arasında doğu batı doğrultusunda uzanan bir başka açma açmak zorunda kaldık. Burada yaptığımız gözlemler söz konusu duvarın, daha önce de ifade ettigimiz gibi, devam etmediğini, burada daha ziyade iki taş yapı (F1 ve F2) arasına yerleştirilmiş küçük bir giriş yolunun bulunduğu ortaya koymuştur. Giriş yolu üzerinde bulunan toprak kap parçaları arasında Hittit kapları dışında, beyaz boyalı Akamenid kapları olduğunuz düşündüğümüz seramik örneklerini içeren Bir Frig—Geç Demir çağı kombinasyonu ile karşılaşılmaktadır.

2002 yılında yapılan kazılar Çadır Höyük’ün kuzey yamacı üzerinde bulunan taş yapının bu türden bir yerleşim için aykırı bir görünüm arz ettiğini ortaya koymuştur. Giriş yolundaki açıklık henüz tam olarak kazılmamış olmasına karşın, burasının yaklaşık 5 m. genişliğinde olduğu tahmin edilmektedir. Taşların kaside kısmında ise bol miktarda çamur tuğla kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu noktada güney yamacı üzerindeki Hittit kent surunun daha erken döneme tarihilenen çamur tuğladan yapılmış bir başka duvar üzerine inşa edildiği düşünüldüğünde bu iki vaka arasında bir paralellik kurulabileceğini düşünüyorum. Ayrıca çamur tuğla yapının M.Ö. 15. yy.a tarihlenmesi, söz konusu giriş yapısının M.Ö. ondördüncü yüzyıl veya biraz daha geç bir tarihe atfedilmesini de mümkün kılacağına inanıyorum. Yapının stili Boğazköy’de tapınak I için inşa edilen platformu akla getirmektedir. Tüm bu veriler yapının Hittit orijinli olduğuna işaret etmektedir. Daha sonraki dönemde yapılan kazılarda söz konusu yapının M.Ö. ikinci binde inşa edildiğini doğrular nitelikte Hittit seramiklerine rastlanmıştır¹⁶. Teras ile aynı hızda bulunan yapı Yazılıtaş veya Maltepe olarak bilenen yükseltiye baktmaktadır. Söz konusu yapının bunun dışında kapıyı teras üzerindeki

was, indeed, an anomaly for the site. The opening in the gateway has not been completely excavated, but is postulated to be approximately 5 m wide. At the base of the stones is an abundance of yellow mudbrick, so we may have a parallel to the situation on the south slope where the Hittite city wall is built on an earlier mudbrick predecessor. If the mudbrick is datable to the 15th century as we theorized above, the gate would probably have been build in the fourteenth century or later. The style of construction recalls the platform built for Temple I at Boğazköy and suggested a Hittite origin for the construction. Excavation later confirmed this initial intuition as Hittite pottery attests to its second millennium construction.¹⁶ The structure’s orientation is aligned with the terrace

Fig.15. İkinci bin yılı kapatılan Geç Demir Çağı duvari.
Fig. 15. Late Iron Age casemate wall closing the second millennium gate (upper photo).

16 Ne yazık ki Vandallar höyük yerleşimin son birkaç yılında kapının temel kısmında kullanılan kaya parçalarının büyük bir kısmını tepeden aşağı doğru yuvarlamlıslardır. Geri kalan taşların ise yüzyıllar içinde yerlerinden alınarak, köylerdeki yapıların inşasında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tüm olumsuzluklara rağmen kapının tarihini aydınlatmak maksadıyla 2004 yılında 850.880 no.lu plan karenin olduğu alanda 10 x 2 metre ebatlarında bir açma açarak çalışmaları başlattık.

16 Unfortunately, vandals pushed many of the rocks from the gate foundation down the hill during the last several years. Others have probably been taken over the centuries and used in the construction of other building in the region's various villages. In spite of this we continued on with the work in square 850.880 by opening up a 10 X 2 meter trench in 2004 that was intended to study the gate's history.

ikinci bin yerleşimine bağlayan bir fonksiyon üstlendiği de anlaşılmıştır.

2005 yılında yapılan çalışmalar neticesinde söz konusu kapının Hittit devletinin çöküşünden sonraki birkaç yüzyıl boyunca çeşitli şekillerde kullanılmaya devam edildiği anlaşılmıştır. (Erken?) Demir çağında kapı girişinin doğu kenarına kaplama olarak kullanmak üzere küçük bir taş duvar inşa edilmiştir. Buna karşılık yapının giriş kısmı, çamur tuğladan inşa edilen başka bir duvar yüzünden biraz daha daralmıştır. Söz konusu alanda yapılan incelemeler giriş kısmının birkaç küçük taş sırasıyla kaplanmış olduğu da ortaya koymaktadır. Bu sayede oluşan yaklaşık 1 m. genişliğindeneki patika yolu takip etmek suretiyle höyüğün daha iç kısımlarına ulaşmak mümkün olabilmektedir (**Fig. 15**).

Yapının tarihini netleştirmek maksadıyla 2004 yılında 2 x 6 ebatlarında bir sondaj çukuru açılmıştır. Yapılan çalışmalar esnasında daha büyük bir yapıdan kopan büyük kaya parçaları ile bunların hemen altında bulunan iki oda yapısına ulaşılmıştır. Söz konusu mekânların kapının dış kısmını koruyan muhafiz odaları olarak kullanılmış olabileceği akla gelmektedir. Odaların iç kısmında yapılan kazılar esnasında Geç Hittit İmparatorluk çağına ait bazı materyaller gün ışığına çıkarılmıştır. Bu alanın hemen batısında bulunan küçük taş parçaları ise kaldırım benzeri bir döşemenin varlığına işaret etmektedir. Söz konusu odaların her ikisi de Hittit dönemine tarihlenmesine karşın, bu mekânlar ile (biraz yukarıda bulunan) kapı yapısının geri kalan kısmı arasında nasıl bir ilişki olduğu sorusunun halen belirsizliğini koruduğunu ifade edelim.. Büyük taş yapının kaide kısmına yakın bir noktada Hittit seramiklerinin bulunmuş olması Hititlerin bütün yapının inşasına dahil olduklarını son derece net bir biçimde ortaya koymaktadır. Söz konusu iki mekân içinde bulunan materyallerden yola çıkarak bu yapılar için de benzer bir yorumda bulunmanın mümkün olduğunu düşünüyorum.

Kapının bunduğu alanda daha kapsamlı bir araştırma yapma olanağı bulunsa da 2005 yılına kadar bu hususta bir adım atılamamıştır. Söz konusu alanda yapılan kazılar neticesinde ilginç olarak nitelenebilcek bit takım sonuçlara da ulaşıldığını ifade ede-

and faces the height known as either Yazılıtaş Keh or Maltepe which also links the gate with the second millennium settlement now known to have existed on the terrace (above).

By 2005 we could tell that the gate continued to exist in some form for several centuries after the fall of the Hittites. During the (Early?) Iron Age, a small stone retaining wall was built on the east side of the gate entry to serve as the interior facing of a narrowed entry. The gateway was further narrowed on the west side by a wall of mud bricks and its interior passage was paved with several rows of small stones that created a 1 m wide path which can still be observed leading into the mound (**Fig. 15**).

An abbreviated 2 x 6 m sounding was undertaken in 2004 in order to further test the date of the structure. Two rooms were identified directly below the large rocks that had tumbled from the larger structure. These may have been guard rooms protecting the exterior part of the gate. Inside the higher of the two rooms were found materials from the late Hittite Empire period. Small stones just west of it may be part of a cobbled *glaci*. The excavated rooms are clearly Hittite in date, but how they were actually connected to the rest of the gate structure (which sits just slightly above them) remained unclear. Hittite pottery found near the base of the large stone structure suggests that the Hittites were involved with the structure's overall construction, which correlates with the materials found in the rooms.

Time, however, precluded a major effort in this area until 2005 when we were able to mount a larger investigation of the gate. Those excavations proved to be very interesting. As we opened more of the gate area it became clear that the original entryway was approximately 5 m in width. Above the Early Iron narrowing we uncovered a later (Late?) Iron wall that blocked off the entire span of the original gate entrance (**Fig. 15**). The western pier of the original gate is still

lim. Kapının bulunduğu alan gün ışığına çıkarıldıkta, orijinal girişin de aşağı yukarı 5 m. genişliğinde olduğu kesinlik kazanmıştır. Erken Demir çağına ait yapı tabakasının hemen üzerinde yaptığımız kazı çalışmaları esnasında orijinal kapı girişini tamamıyla kapattığı anlaşılan (Geç?) Demir çağının daha geç bir evresine ait bir duvar kalıntısı daha gün ışığına çıkarılmıştır (**Fig. 15**). Orijinal kapının batı payandası henüz kazılmamış olmasına karşın, doğu payandasının olduğu kısmın tamamıyla açıldığı görülmektedir. Bu sayede (Geç?) Demir çağına ait duvarın üç kısmi ile kapının iç kısmının birleştiği nokta son derece net bir biçimde görülebilmektedir. Kapının iki kenarının deprem veya düşmanca aktivitelerden kaynaklanan bir nedenle yıkılmış olduğu kabul edilmektedir. Ancak kapıyı kapatmak maksadıyla inşa edilen daha geç döneme ait duvar yapısının temel kısmının sağlam kaldığı tespit edilmiştir. Yapının söz konusu kısmında gün ışığına çıkarılan seramik kap parçaları girişin Geç Demir çağında kapanmış olduğuna işaret etmektedir. Buna paralel olarak daha erken bir tarihte meydana geldiğine inanılan ilk daralmanın ise Orta veya Erken Demir çağında meydana gelmiş olabileceği kabul edilmektedir. Kapı ile ilişkili olarak yapılan fotoğraflar çekimlerinde giriş yolunun üç seviyesini son derece net bir biçimde gözlemlerek mümkün değildir. Kapı ile çevresindeki alanda açığa çıkarılan kap parçaları —ki bu kap parçaları arasında camdan yapılmış büyük bir şişenin boyun kısmı da bulunmaktadır (**Fig. 16**) — orijinal kapının M.Ö. ikinci bin yıl içine tarihlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Mevcut bulguların dikkatle değerlendirilmesi durumunda çok daha ilginç sonuçlara ulaşabileceğini düşünüyorum. Yapı yamacın yüksek bir noktasında bulunduğu için, buraya merdiven veya bir rampa sistemi yardımıyla ulaşıldığı tahmin edilmektedir. Höyüğün kuzey kenarında açığa çıkarılan topraktan inşa edilmiş geniş rampa yapısı Boğazköy'de karşılaştığımız örneklerle paralellik arz etmektedir. Bu rampanın söz konusu kapı yapısıyla ilişkili olarak kullanılmış olması mümkündür. 2006 yılında yapmayı hedeflediğimiz çalışmalar arasında rampanın yapısı ve fonksiyonunu aydınlatmayı yönelik araştırmalar da yer almaktadır.

Fig.16. İkinci binyıl kapı alanını kapatmış dışa doğru açılan Geç Demir Çağı Duvarı.

Fig. 16. Neck of large Hittite period flask from second millennium gate area.

unexcavated but where the eastern portion is cleared, one can see how the end of the (Late?) Iron Age wall met the interior portion of the gate. The sides of the gate have tumbled down, perhaps in an earthquake or by hostile activity, but the foundations of the later wall that closed off the gate remains intact. Ceramic evidence suggests that this closure dates to the Late Iron Age while the earlier narrowing noted above must be of the Middle or Early Iron Age. The three levels of the gate passage are clearly seen in photos of the gate. Pottery from the gate and surrounding area, such as this neck from a large flask (**Fig. 16**), indicate that the original gate itself is second millennium in date. Things should get even more interesting. Since the structure is high on the slope, it must have been approached by steps or a ramp of some sort. A wide earthen ramp on the north side of the mound may have something to do with such an approach though it may be a *glaci* of the sort known from Boğazköy. It remains to more fully articulate its construction and function, both of which are goals for the 2006 season.

VII. Çaltepe (Alan 7)

2005 yazında Çadır vadisinin karşısında uzanan Çaltepe isimli dağla ilişkili teklifsiz bir araştırma başlattıktı. Çaltepe üzerinde herhangi bir kazı çalışması yapılmamış olmakla beraber, bu bölgeye yapılan ziyaretler sonrasında Çaltepe'nin Zippalanda'daki Fırtına tanrıları kültü ile ilişkili önemli festivallerin kutlandığı alanlardan biri olan Daha isimli dağ ile özdeş olabileceği şeklinde bir görüş ortaya çıkmıştır. Hattuşa'da yapılan kazılar esnasında Zippalanda kenti ve buradaki Fırtına Tanrıları kültü ile ilişkili olarak kaleme alınmış çok sayıda metin gün ışığına çıkarılmıştır. Söz konusu vesikalardan yararlanarak Zippalanda ve Daha dağı ile ilişkili pek çok bilgi edinebilme olanağı bulunmaktadır. Çaltepe üzerinde rastlanılan bulguların kutsal Hitit dağı ile ilişkili olarak elimizde bulunan verilerle son derece iyi uyuştuğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak söz konusu höyük ve civarda bulunan Çaltepe yükseltisini Zippalanda ve Daha dağı ile özdeşleştirmek gibi can alıcı bir tespitte bulunulabileceğini düşünüyorum.

Yazılı vesikalarda Daha dağının Zippalanda yerleşimine çok yakın bir mesafede olduğuna işaret edilmektedir. Çaltepe'nin Çadır Höyükten 1 km. den daha kısa bir mesafede olması Daha-Zippalanda arasındaki ilişki ile paralellik arz eden bir durumdur. Çaltepe'den bakıldığından Çadır Höyübü son derece net bir biçimde görmek mümkündür. Benzer şekilde Çadır Höyükten bakıldığından Çaltepe yükseltisi belirgin bir biçimde görülebilmektedir. Mevcut yazılı vesikalarda Hitit kralının kente ok atmak için durduğu noktadan Zippalanda kentini görebildiği ve Zippalanda'daki halkın dağ üzerinde gerçekleştirilen aktiviteleri seyredebildiklerinin ifade edilmiş olması bu açıdan oldukça önemlidir. Bu bakımdan Çaltepe ile Çadır Höyük arasındaki mesafenin bu özdeşlik hususunda bende son derece mükemmel bir his uyandırdığını ve bu durumun metinlerde sunulan verilerle paralellik arz ettiğini söylemenin mümkün olduğunu düşünüyorum. Tüm bulgular Çaltepe'nin Daha dağı için son derece uygun bir aday olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, KUB XLI 29 no.lu metinde Daha dağı üzerinde bir tapınak veya Zippalanda'nın Fırtına

VII. Çaltepe (Area 7):

During the summer of 2005 we undertook an informal investigation of the mountain called Çaltepe which lies across the valley from Çadır. No excavations have taken place on Çaltepe, but various observations made during those visits have led to the theory that Çaltepe could be Mt. Daha, the site of important festivities for the Stormgod of Zippalanda's cult. We know quite a bit about Zippalanda and Daha by virtue of the numerous texts found in Hattuşa which describe the town and its cult. What we found on Çaltepe perfectly fits the requirements for what we know about the Hittite holy mountain and is a crucial link in our tentative identification of the mound and mountain with Zippalanda and Daha.

To begin with, we knew that Mt. Daha was very close to Zippalanda and Çaltepe is situated less than a kilometer away from Çadır Höyük. One can clearly see Çadır Höyük from Çaltepe and the height of Çaltepe is plainly visible from Çadır Höyük. This is significant in that the texts make it clear that the Hittite king is able to look down on Zippalanda from the spot of his activity as he bows to the city. It is also clear that the people in Zippalanda were able to see the activities on the mountain. In this respect, the proximity of Çaltepe to Çadır Höyük makes perfect sense and nicely fits the requirements of the texts. Taken together, these facts make Çaltepe an obvious candidate for Mt. Daha.

Secondly, KUB XLI 29 indicates that there is a building on Mt. Daha which served as a temple or center of worship for the Stormgod of Zippalanda. Texts also mention a gated-courtyard or what the Hittites called a *hilamar* building existing very close to the temple. Not coincidentally, the two most striking architectural features to be found on Çaltepe (in fact the only ones that I know of) are a large 40 x 80 m walled-in space just below the summit and a

Tanrısunın tapınım merkezi olarak kullanılan bir yapının bulunduğuuna işaret edilmektedir. Yazılı vesikalarda kapılı-bir avlu veya tapınağın çok yakınında bulunan ve Hititlerin *hilammar* olarak adlandırdıkları bir yapıdan da bahsedilmektedir. Çaltepe üzerinde yapılan araştırmalar sırasında tesadüf eseri olmayarak mimari bakımdan oldukça dikkat çekici özelliklere sahip iki yapıya rastlanmıştır. Buna göre zirve'nin hemen altında 40×80 m. ebatlarında çevresi duvarla çevrili olduğu anlaşılan bir alanının büyük bir yapının hemen doğusunda kapılı bir avlu (Hit. *hilammar*) ile birleştiği tespit edilmiştir. Yapılardan ilki dağın zirve kısmının hemen altında bulunmaktadır ve kabaca doğu-batı doğrultusunda uzandığı anlaşılmaktadır (Fig. 17).¹⁷ Duvarla çevrili üstü açık büyük bir alan ve bu alanın batı ucunda sıralanmış depo olarak kullanıldığı anlaşılan bir dizi oda bu yapının en belirgin özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Duvarın daha düşük bir kotta bulunan batı kısmı aşağı yukarı 20 m. devam ettikten sonra kademeli olarak yükselir ve son 60 m. boyunca sabit bir yükseklikte uzandığı görülmektedir. Doğu'daki yüksek kotlu kısımda Zippalanda'nın Fırtına Tanrısına adanmış bir tapınağın kalıntıları bulunurken, ilk alanın bir ön avlu olması gerektiğini düşünüyorum. Söz konusu alanın nasıl düzenlenliğinin hiçbir önemi olmamasına karşın, burada bir tapınak için gereğinden fazla oda bulunduğu göze çarpmaktadır. Boğazköy'deki 7 no.lu tapınağın yaklaşık 30×40

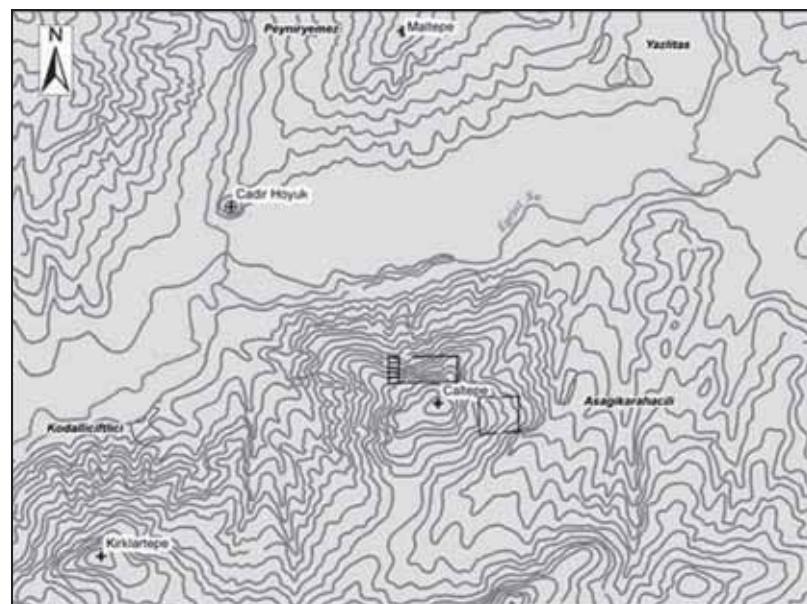

Fig.17. Çaltepenin topografik haritasında yeri yaklaşık olarak gösterilen tapınak ve hilammar (Not:Fig. 16. Neck of large Hittite period flask from second millennium gate area).

Fig.17. Topographic map of Çaltepe showing approximate location of “temple and “hilammar” (Note: buildings not drawn to scale).

gated-courtyard compound (Hitt. *hilammar*) just east of the large building. The first of the constructions is located slightly below the summit of the mountain and is oriented roughly east - west (Fig. 17).¹⁷ The construction is characterized by a large open area within its walls and a series of what appear to be storerooms that line the area's western extremity. The lower western portion of the enclosure rises steeply after about 20 meters and settles into a rather level area for the last 60 meters. I think that the former area must be a forecourt while the raised eastern area covers the remains of a temple to the Stormgod of Zippalanda. No matter how the area is arranged, however, there is plenty of room for a temple here. Temple 7 in Boğazköy's Upper City, for instance,

¹⁷ Kralın ana tapınak alanına giriş yaptığı tapınağın doğusunda kalan alanda, bir zamanlar Zippalanda'nın Fırtına Tanrısına adanmış bir sunağın durduğuunu düşündüğüm zirveye doğru çıkan güzel bir biçimde oyulmuş bir merdiven bulunmaktadır. Söz konusu alan günümüzde Demir çığına ait bir Tümülüs yapısının altında kalmıştır. Yazılı vesikalarda “hamina-adam”ın, muhtemelen kral ile birlikte, dağın tepesine çıktıığından bahsedilmektedir. Daha sonra “Fırtına Tanrısunın adamı” Fırtına Tanrısunı uyandırmak için bir çağrıda bulunurdu.. Bu şahsin “aşağıda”, muhtemelen tapınakta, olduğu ifade edilen kraldan bir not aldıktan sonra tapınağın kapısını açtığı anlaşılmaktadır. Bundan bir süre sonra kral diğer asılzadeler ile birlikte tapınaktan dışarı çıktı.

Once the king reached the main temple area, there is a nicely carved set of steps east of the temple that are oriented towards the summit where I presume the original alter to the Stormgod of Zippalanda once stood. The area is now covered by a later Iron Age tumulus. In the texts, the “the hamina man” apparently goes up to the top of the mountain, probably with the king. Then, the “Man of the Stormgod” makes a pronouncement for Stormgod to awaken and take note of the king who is noted as being “below”, presumably at the temple, and subsequently opens the gate of the temple (Popko 217). Some time later the king emerges from the temple with the other dignitaries.

Fig.18. Çaltepe'deki depolar ve tapınak alanının duvar çizgisi.

Fig.18. Storerooms (front) and wall line of the “Temple Area” on Çaltepe – Mt. Daha (?).

m. ebatlarında olduğu tespit edilmiştir. Bu boyutlarda bir tapınağın söz konusu temenos duvarları içine rathanlıkla yerleştirilebileceği inancındayım (Bkz. Parzinger ve Sanz 1992, Levha 79). Tapınak dağın zirvesine çok yakın bir noktaya konuşlandırılmış olup, kült personelinin kenti görebileceği bir pozisyonda bulunuyordu. Benzer şekilde Zippalanda ahalisinin dağ üzerinde gerçekleştirilen aktiviteleri kolaylıkla izleyebildikleri anlaşılmaktadır (Fig. 18, bkz. Popko say.217).

Çaltepe yapısının gerçekte nasıl bir plana sahip olduğu ancak kazılar neticesinde açıktır. Ancak eldeki mevcut bulgular ışığında bu yapınin, çevresi özel bir duvar ile çevrili bir temenos alanı içine yerleştirilmiş bir tapınağın olduğunu ve Hattuşa Yukarı kentteki 2 no.lu tapınağın biraz uzatılmış bir versiyonunu andırdığını söylemek mümkündür. 2 no.lu tapınak alanı yaklaşık 50 x 40 m. ebatlarında bir genişliğe sahip olduğu için, söz konusu yapı Çaltepe üzerindeki alan arasında bir paralellik kurmak mümkündür. Tapınak 2'nin (ve Çaltepe yapısının) planına göre kültür hizmetkarları kapıdan girdikleri zaman Çaltepe'de olduğu gibi hemen sağ taraflarında birbirini ardı sıra sıralanmış bir dizi depo yapısı ile karşılaşmaktaydılar. Depo odaları yapının arka kısmından devam etmektedir. Bu noktada söz konusu yapının (yukarıda önerildiği gibi) bir avluya çevrelediği ve kültür alanının doğu kenarındaki kutsal odaya açıldığı

about 30 x 40 meters and would fit nicely within these temenos walls (see Parzinger and Sanz 1992, Plate 79). The temple would have been located very near the peak of the mountain and from this vantage point the cult personnel could certainly see the city, and the people in Zippalanda could easily see the festivities on the mountain (Fig. 18, also cf. Popko p. 217).

The actual plan of the Çaltepe building awaits excavation but seems to resemble a slightly elongated version of Temple 2 in Hattuşa's Upper City (Parzinger and Sanz 1992, Plate 79) where the temple is placed in a *temenos* area enclosed by a privacy wall. The area of Temple 2 is approximately 50 X 40 m so that building could fit into the Çaltepe area with room to spare. According to the plan for temple 2 (and the Çaltepe building), the cult participants would enter the door of the building and find a series of storerooms on the right, just as on Çaltepe. The storerooms would continue across the back portion of the structure, thereby enclosing a court (as proposed above) and leading to a cella situated on the eastern side of the cult area. A portico may have fronted the storerooms as in the case of Temple 2, and perhaps, even the antechambers leading to the cella.

anlaşılmaktadır. Depo odalarının ön kısmında Tapi-nak 2'de olduğu gibi bir portiko olması mümkündür. Benzer şekilde söz konusu yapı içinde kutsal odaya açılan ön odaların olması da kuvvetle muhtemeldir.

Hilammar adı verilen yapı büyük bir olasılıkla Çaltepe – Daha dağının doğu kenarında yükseliyor-du¹⁸. Burada iki kapılı, geniş, çevresi duvarla çevrili bir avlusuna olan çok odalı bir yapının bulunduğu anla-şılmaktadır. Kapılar arasında kalan kayalık alanın ise bir zamanlar kralın arabasından indiği döşeme taşı ile kaplı bir açıklık olduğu kabul edilmektedir. Avlunun kenarında, diğer yapılardan ayrı duran yapının kralın atları ile seyahat sırasında kullanılan donanımın koyulduğu bir yer veya ahır benzeri bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Avlu'daki kapılardan her ikisinin de Alişar'a bakmasını bir tesadüf olarak algılamak mümkün değildir. O dönemde kullanılan mevcut güzergâh ise dağdan güneydeki Alişar'a (Ankuwa) doğru devam ederek, daha güneydeki ana rota ile birleşiyordu. Yol dağın arka kısmındaki hafif meyilli bir yamaçtan inerek bugünkü Karahacılı köyünün uzadığı alandan geçiyordu. Yol, buradan Alişar'a doğru devam eden bir başka yolla ayrılıyordu. Söz konusu yollardan ikincisinin Çomak Dağı'nın kuzey yamacı üzerinden devam ederek Sahur Höyük'e (Katapa) doğru uzandığı tespit edilmiştir. Hittit metinlerinde de ifade edildiği gibi bu yerleşimlerin her ikisinin de, kralın, arabaya-yla kısa bir sürede ulaşabileceğinin kadar yakın bir mesafede bulunduğu anlaşılmaktadır. Zippalanda'nın Fırtına Tanrısının heykelini kralın ayrılmışından son-ra ilk getirildiği yere yani Zippalanda'daki tapınağa geri götürülürdü. Heykelin yerine güvenle ulaşması sonrasında ise bunu krala haber vermek maksadıyla Ankuwa veya Katapa kentlerinden birine bir elçi yola-nyordu. Kral bu iki kentteki görevini tamamladıktan sonra daha kuzeydeki yolu kullanarak başkente geri dönerdi.

18 hilammar yapısı 1998 yılında yaptığımız survey sırasında 98-6 olarak kayda geçirilmiştir (Gorny et al 1999: 11). Bununla birlikte henüz o dönemde söz konusu yapının Zippalanda kenti ile ilişkili olduğu doğrultusunda bir öneri geliştirilmemiş olduğu için, yapı ile Çadır Höyük arasında da herhangi bir ilişki kurulmamıştır. Bir sonraki keşif gezisi sırasında Çaltepe'nin güney yamacı üzerindeki Temenos duvarı açığa çıkarılmıştır. Bu keşfin söz konusu yapıyı hilammar olarak tanımlamamızı mümkün kılan bir gelişme olduğunu da ifade edelim.

The possible *hilammar* is located on the eastern side of Çaltepe - Daha.¹⁸ It consists of a multi-roomed area having a large walled courtyard with two gates. The rocky space between the gates was once a surfaced courtyard where the king stepped out of his coach and into a chariot he would use to depart from the mountain. A separate room along the side of the courtyard may have been a stable or a place to temporarily keep the king's horses and travel accouterments. It is probably not a coincidence that the two gates of the courtyard are oriented towards Alişar and direct traffic south from the mountain towards Alişar (Ankuwa) and the main road south. A road descends the gentle slope behind the mountain that leads through the present day village of Karahacılı. From there the road would have split with one fork continuing towards Alişar while the other splits off to Salur Höyük (Katapa) on the north slope of Çomak Dağı. Both settlements would have been reached in a relatively short period of time by the king's chariot as described in the Hittite texts. The Stormgod of Zippalanda's image was sent back to its primary temple in Zippalanda after the king's departure and a herald is sent to either Ankuwa or Katapa to inform the king of its safe return home. The king returns to the Capitol after completing his functions in those two towns via a more northerly route.

18 The *hilammar* was originally noted in our 1998 survey as site 98-6 (Gorny et al 1999: 11). It was not, however, associated with Çadır Höyük at time because the connection with Zippalanda had not yet been proposed. Further exploration revealed the *temenos* structure on Çaltepe's northern slope and allowed the previously discovered structure to make sense as the *hilammar*.

VIII. Analizler, Son Gözlemler ve Sonuçlar

1994 yılından beri Çadır Höyük'te yapılan kazı çalışmaları, söz konusu alanın, var olduğu günden itibaren önemli dinsel aktivitelerin gerçekleştirildiği bir merkez olarak kullanıldığını ortaya koymuştur. Eldeki mevcut argümanlar, dinin, kalkolitik dönemde Bizans çağına kadar uzanan bir süreçte yerleşimin tarihsel gelişiminde anahtar bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca bulgular, yedi bin yıllık bir maziye sahip Çadır Höyük bölgesinin M.Ö. ikinci binde Hitit kültürünün merkezlerinden birine ev sahipliğini yaptığı da son derece net bir biçimde ortaya koymaktadır.

M.Ö. İkinci bin yıl yerleşiminin boyutu hakkında herhangi bir yargıda bulunmak henüz imkânsızdır. Pek çok alanda yapılan kazılar esnasında bu döneme ait olduğu anlaşılan bol miktarda materyal gün ışığına çıkarılmıştır. Höyük üzerindeki çalışmalar neticesinde açığa çıkarılan materyallerin başını Hittit dönemine ait eserler çekmektedir. Gün ışığına çıkarılan mevcut yapı kalıntıları ise söz konusu Hittit yerleşiminin 1994'de yaptığımız tahminlerden çok daha geniş bir alanı kapladığını ortaya koymuştur. Örneğin Doğu Açmasında yapılan kazı çalışmaları bu alanın EB III döneminden (yak.. MÖ. 2500) Hittit imparatorluk çağının son günlerine (yak. MÖ. 1175) kadar uzanan bir dizi yerleşime ev sahipliği yaptığıneticesinde göstermektedir. Höyükün doğu yamacında açtığımız 40. m.lik açmanın büyük bir bölümünde M.Ö. ikinci bine ait yerleşim katmanlarına rastlanmıştır. Buna ek olarak höyükün kuzey yamacında gerçekleştirilen kazılar neticesinde bu alanda ikinci binin sonlarında inşa edildiği anlaşılan monumental bir kapıya ait kalıntıların bulunduğu da tespit edilmiştir. Mevcut kazı çalışmaları sırasında güney yamacının alt bölümü ile teras olarak tanımlanan alanda etkileyici Hittit yapı kalıntılarına rastlanmıştır. Çaltepe yakınlarında yapılan araştırmalar sırasında *Hilammar* olarak tanımlanmış bir yapı ile bir Hittit tapınağının bulunmuş olması bu kentin sahip olduğu önemi bir kez daha tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Höyük üzerinde bol miktarda ikinci bin seramiği açığa çıkarılmıştır. Bunlar höyükün Hittit çağı tarihi

VIII. Analyses, Final Observations, and Conclusions:

Excavations at Çadır Höyük since 1994 suggest that the site was the center of important religious activities over the entire span of its existence. Evidence has been uncovered indicating that from the Chalcolithic through the Byzantine periods, religion played a key role in the settlement's historical development. The same was especially true during the second millennium when we believe the site functioned as a major exponent of the Hittite cult, maintaining a continuity of function that existed there for seven millennia.

The full extent of the second millennium settlement is only beginning to become apparent. Ample attestation of the period comes from remains found in multiple areas. It would be fair to say that Hittite materials are the most abundant materials found on the site and those remains demonstrate that the Hittite settlement was much more extensive than we suspected on our arrival at the site in 1994. In the east trench (Area 1), for instance, we now have a sequence of occupation spanning the EB III (ca. 2500 BC) period all the way through the final days of the Hittite Empire period (ca. 1175 BC). This second millennium sequence is substantial and spans most of the 40 m step-trench we cut into the mound's eastern slope. In addition, there is a monumental gate from the late second millennium situated on the northern slope, while impressive Hittite structures are found on the lower south slope and additional second millennium remains are known from the terrace. The prominence of the settlement is underscored by the presence of the presumed Hittite temple and *hilammar* on nearby Çaltepe

Second millennium pottery is abundant and greatly informs us about the history of the mound throughout the Hittite era. Included in the Hittite Empire ceramic repertoire are pieces of thin porcelain

ile ilişkili önemli ipuçları sunmaktadır. Hittit İmparatorluk çağına ait seramik repertuarı içinde ince porselein kap parçaları, boyalı Hittit toprak kapları, altın parlaklığındaki kap formları, kırmızı şeritli seramik parçaları ve Alişar, Ferzant ve Kültepe gibi merkezlerin Eski Hittit krallık çağının başlangıç safhasına ait kalıntıları arasında sıkça karşılaşılan kırmızı renkli, perdahlı güzel seramik kaplar bulunmaktadır. Mevcut seramik parçaları genel olarak Çadır'daki Hittit yerleşiminin uzun bir geçmişi olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu materyallerin sunduğu bilgilerden yola çıkarak söz konusu yerleşimin Eski Asur Koloni dönemi ile Erken Demir çağında varlığını devam ettiğini söyleme olanağına sahip olduğumuz da düşünüyorum.

Çadır bütün M.Ö. ikinci bin boyunca önemli bir Hittit yerleşimi olarak karşımıza çıkmaktadır; kentin Alişar yakınlarındaki yerleşime ışık tutabilecek bir pozisyonda bulunduğu da anlaşılmaktadır. Bunun dışında Çadır Höyük'ün M.Ö. ikinci bin yıl Orta Anadolu sunun coğrafik yapısı ve bu yerleşim ile ilişkili düşüncelerimizi değiştirebilecek bulguları içерdiği inancını da taşıyorum. Özellikle Hittit döneminde Çadır'ın kültSEL karakteriyle ön plana çıktığı kabul edilmektedir. Söz konusu alanda yapılan kazılar neticesinde Boğazköy'deki kültSEL kontekstlerde yaygın olarak rastladığımız küçük sunum kapları dışında kırmızı renkli kültürlerine ait parçalar, küçük idol ve figürinlerin açığa çıkarılmış olması da bu kaniyi destekler mahiyette bir veridir. Tanrı heykelciklerinin taşınması için tasarlanan araba modellerine ait kilden yapılmış birkaç tekerlek bu açıdan oldukça ilgi çekici bir niteliğe sahiptir. Buna göre söz konusu arabaların birinin içinde yüzyıllar öncesine ait bir geleneğin devami olarak Fırtına tanrısı heykelcığının taşınmış olduğunu düşünmek pekala mümkündür.

Çadır Höyük'ün önemli bir Hittit yerleşimi olduğunu ortaya çıkarılması Kanak Su havzasının tarihi ve coğrafyası ile ilişkili mevcut düşüncelerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bu hususta ortaya atılan düşüncelerden bazıları Çadır Höyük'ün eski Zippalanda yerleşimi olduğunu ve bu görüşü destekleyebilecek nitelikte bir takım argümanların

ware vessels, Hittite painted wares, and the ubiquitous mass produced plain wares. In addition, we have observed the notable red burnished ware specific to cultic vessels found in Empire period deposits at Boğazköy-Hattusa. From the style and abundance of the Empire period ceramics, it has become clear that Hittite Empire period occupation existed much higher up on the mound than earlier guessed and was of a greater significance than first assumed.

Significant Old Hittite levels have also been identified below the Empire period remains with pottery characterized by plain wares, goldglimmer ware, red striped or banded ware, and the beautiful red polished wares associated with the earliest Old Hittite period at places such as Alişar, Ferzant, and Kültepe. Overall, the second millennium pottery speaks to the long history of Hittite occupation at Çadır and demonstrates continuity with both the preceding Old Assyrian Colony Age and the subsequent Early Iron Age period.

Çadır was clearly a significant Hittite settlement throughout the entire second millennium, a situation that we are utilizing to better understand settlement at nearby Alişar and one that could ultimately transform our understanding of that site, along with the entire geography of central Anatolia in the second millennium. Of particular note for the Hittite period is the cultic character of Çadır. Not only have we found the small votive bowls so common in Boğazköy cultic contexts, but we've also discovered sherds from red burnished ware cult vessels, along with small idols and figurines. Of added interest is the presence of several clay wheels, presumably from wagon models intended to carry images of the gods, in this case perhaps the Stormgod, thus carrying on a tradition that must have begun centuries before.¹⁹

19 R. L. Gorny, An Unpublished Relief Sherd from Alishar Höyük. Pp. 175 - 188 in *Studies in the Archaeology of Israel and Neighboring Lands in Memory of Douglas L. Esse*. Chicago: Oriental Institute of the University of Chicago (SAOC 59).

gündeme getirilebileceği doğrultusunda bir görüşe sahiptir. Lokasyon, mevcut seramik buluntuları ve topografya gibi kriterlerin Zippalanda kenti ile ilişkili bilgilerle uyuştuğu bir ortamda, böyle bir özdeşliğin yapılmasıındaki en geçerli nedenlerden birisini Hititlerin kutsal dağı Daha olduğunu düşündüğümüz Çaltepe yükseltisi üzerindeki vadinin karşısında bulunan mimari kalıntılar oluşturmaktadır. Gelecekte kaleme alınacak makalelerde bu konulara fazlasıyla değinileceğini düşünüyorum.

Geçtiğimiz birkaç yıllık süre zarfında höyüğün karanlıkta kalan kısımlarını anlamlandırmabileceğimiz umuduyla, Çadır tepesini bir bütün olarak incelemeye devam ettik. Hittit devletinin yükseliş ve çöküşü ile ilişkili gelişmelerin son derece önemli olduğu bir ortamda, bunların Kalkolitik dönemden Bizans çağına uzanan tarihsel bir sürecin parçası olarak çok daha önemli bir niteliğe sahip olduğunu düşünüyorum. Bu gelişmelerin bir M.Ö. ikinci bin Hittit yerleşiminin Kanak Su vadisinin dışında kalan alanda da tanımmasına neden olduğu aşıkârdır. Çadır Höyük - Zippalanda özdeşliğinin Orta Anadolu tarihi ve coğrafyası ile ilişkili bilinmeyenlerin aydınlatılması noktasında yeni ve yararlı bir paradigma sunma potansiyeli bulunmaktadır. Burada yapılan şeyin ne kadar doğru ve ilginç bir saptama olduğunu gerçekten de hiçbir önemi yoktur. Bu noktada söz konusu teşhisin yalnızca, kültürel varlıkların Orta Anadolu'da nasıl ortaya çıktıkları, varlıklarının nasıl devam ettirdikleri ve en nihayetinden nasıl ve neden değişim gösterdikleri gibi soruları içeren daha karmaşık bir yapının bir parçasını temsil ettiğini aklimızdan çıkarmamamız gerektiğini düşünmüyorum. Bu döneme ait veriler arasındaki karşılıklı ilişkinin her yönüyle aydınlatılması sadece Çadır Höyük - Zippalanda yerleşiminin Hittit Anadolu'sunda oynadığı rolü değil aynı zamanda Çadır Höyük'ün Orta Anadolu tarihindeki yerini tam olarak anlamlandırmamız açısından kritik bir önem sahip olduğu inancındayım.

-
1. R.L Gorny, An unpublished Relief Sherd from Alishar Höyük. Say. 175—188: Studies in the Archeology of Israel and Neighboring Lands in Memory of Douglas L. Esse. Chicago: Oriental Institute of Uniiversity of Chicago (SAOC 59).

The emergence of Çadır Höyük as an important Hittite site calls for a reexamination of the current ideas concerning history and geography in the Kanak Su Basin. Several lines of thought have been advanced in support of the idea that Çadır Höyük is the site of ancient Zippalanda and a variety of additional arguments that could be brought to bear in support of the proposed identification. In short, while the location, pottery, and topography all seem to fit what is known about Zippalanda, the most important element in the equation may be the architectural remains found across the valley on the height of Çaltepe which we assume to be the Hittite holy Mount Daha. These topics will be the subject of future articles.

In the meantime, of course, we continue to investigate Çadır as a whole, hopeful of bringing more overall meaning to the mound's constituent parts. While events related to the rise and fall of the Hittite state are vitally important, I believe they are even more significant as part of a historical process that extended from the Chalcolithic period through the Byzantine period, and which also brought the second millennium Hittite settlement to a prominence that extended beyond the local Kanak Su valley. The association of Çadır Höyük with Zippalanda has the potential to provide a new and useful paradigm for understanding the problematic history and geography of central Anatolia. In this light, no matter how correct or how interesting such an identification may be, we are reminded that it only represents one piece in the more complex puzzle of how cultural entities arose in central Anatolia, how they maintained themselves, and ultimately, how and why they changed. Understanding the high degree of interconnectedness between the evidence from all these levels is critical in coming to a fuller understanding of, not only Çadır Höyük-Zippalanda's role in Hittite Anatolia, but the place Çadır Höyük occupied in the entirety of central Anatolian history.

KNIDOS- KAP KARIO BULUNTULARI IŞIĞINDA KNIDOS ‘İNCE CİDARLI’ SERAMİĞİ*

Ertekin M. Doksanaltı**

Helenistik dönemden itibaren özellikle İtalya'da birçok kase ve testi formları ince cidarlı grup içinde Roma zevkine göre üretilmekteydi¹. İtalyan atölyelerinde üretilen İnce Cidarlı seramik kaplar M.Ö. 2.yüzüyıldan M.S. 4.yüzüylə dek devam etmiştir². Ravenna yakınlarındaki atölyelerde imal edilen ve büyük bir potansiyelle ihrac edilen kaplar M.S. 1.yüzüylə ağırlıklıdır³. Bu grubun ana üretim ve dağıtım merkezi, Yukarı Adriyatik'ten Po Vadisine dek uzanan geniş alanda yer alan atölyelerde üretim yapan İtalya olarak belirlenmektedir⁴. Sutri, Syracuse ve İspanya batıdaki diğer önemli üretim merkezleri sayılmaktadır⁵. Bu grubun İtalya dışına ihracı ise Erken İmpatorluk dönemi rast gelmektedir. İnce cidarlı seramik kapların Anadolu'ya gelişisi ise en erken, Augustus dönemindedir⁶. Batı Anadolu'da İnce Cidarlı Seramik kaplar üreten merkez olarak Knidos belirlenmiştir⁷. Knidos- Kap Krio yerleşim teraslarında belirli bir yoğunluk göstermemeksinin, çeşitli noktalarda münferit olarak bulunan İnce Cidarlı Seramik kaplar, kentin anakara bölümünde

İnce cidarlı seramik kapların Anadolu'ya gelişisi ise en erken, Augustus dönemindedir. Batı Anadolu'da İnce Cidarlı Seramik kaplar üreten merkez olarak Knidos belirlenmiştir.

özellikle Dionysos Stoası'nda M.S.1.yüzüylə tarih-lendirilen birçok kanal doldurmasında, ‘Blocked Stoa’ sarnıç doldurmalarında ve Knidos'un ‘Yamaç Evleri’ olarak belirlenen doğu yerleşim bölgesinde sayısız yüzlerle ifade edilecek şekilde tespit edilmiştir⁸.

Knidos- Kap Krio 4.teras A Sarayı ve ‘Block Stoa’ sarnıç doldurmalarına göre İtalyan- Batı üretimi ince cidarlı kaplar Knidos'ta da ilk kez M.Ö. 1.yüzüylə sonlarında, görülmeye başlanır⁹. Ancak İtalyan İnce Cidarlı kapları sınırlı miktarda Knidos'a ithal edilmişdir. İtalyan ithaline önemli bir veri, Kap Krio teras yerleşmelerinde M.Ö. 1.yüzüylə son yıllarda kapatıldığı anlaşılan Helenistik bir sarnıç doldurması tarafından sağlanmaktadır.

Sarnıç içinden az sayıda, Augustus dönemine ait İtalyan ince cidarlı kavanoz ve bardakları ortaya çıkartılmıştır. Kap Krio dışında Knidos'ta anakara bölümündə de az sayıda İtalyan İnce Cidarlılarına ait kap parçaları bulunmuştur¹⁰. İtalyan kaplarının azlığına karşın, Knidos'ta, bu tip çanak çömleklerin geniş bir lokal üretimi tespit edilmiştir.

Knidos'ta nadir olarak bulunsa da, üretimin başlangıcında teknik açıdan İtalyan İnce Cidarlılarının öncül bir rolü olduğu açıktır. İtalyan prototipin M.Ö. 1.yüzüylə sonlarında Knidos'a gelmesinin hemen ardından Knidoslu ustalar bu cins kapları kendi gelenek ve zevk anlayışlarına göre tekrar gözden geçirmişlerdir. İtalyan üretimi içinde

* “Bu makale, yazarın ‘Knidos- Kap Krio Kazı Alanı’ başlıklı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü’nde tamamlanan Doktora çalışmasının bir bölümündür”

** Dr., Selçuk Üniv. Arkeoloji Bölümü Öğretim Görevlisi 1 Moevs 1973; Vegas 1973, 61- 87, tip 23-35, figür 23- 25; Schindler- Kaudelka 1975; Hayes 1997, 67.

2 Moevs 1973; Atlante 1985; Brusić 1999, 30.

3 M.G. Maioli, “Vasi a Paretì Sottili Grigie dal Ravennate”, RCRFActa 14- 15, 1972- 73, 106- 24.

4 Moevs 1973, 37vd.; Mayet 1975, 126, harita 1; Hayes 1997, 67.

5 Sutri: G.C. Duncan “A Roman Pottery near Sutri”, BSR 32, 1964, 38- 88. Siracusa: P. Pelagatti, “Akrai (Siracusa). Ricerche nel territorio”, NSc 1970, 480- 86. İspanya: Mayet 1975, 3- 19. Atlante 1985, 343- 353.

6 Hayes 1997, 67vd.

7 Sackett 1992, 165; Kögler 2005, 56; Hayes 1991, 59; Hayes 1997, 70.

8 Dionysos Stoası kanal Doldurmaları: Doksanaltı 2000, 75- 76, figür 1, 1-2. Block Stoa: Kögler 2000, 71- 72, figür 4, 1- 7; Kögler 2005, 56, 12- 15. ‘Yamaç Evler’ bölgesi: Knidos'ta Amerikan kazıları sırasında araştırılan bu bölgede çok miktarda yerel üretim ince cidarlı seramik kaplara ait parçalar bulunmuş olup bunların büyük bir bölümü Knidos Kazı Deposu ile Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Depolarında saklanmaktadır.

9 Doksanaltı 2003, 31; Kögler 2004, figür 8, levha 11 10 Kögler 2004, 88, figür 12- 13.

yaygın olan tipler yerine, yine İtalyan formları arasında yer alan ancak çok popüler olmayan belirli formları¹¹ kendi repertuarlarına alarak tekrar yorumlamışlardır. Knidos atölyelerince ince cidarlı kap formları üretimi için seçilen kase şekilleri göz önüne alındığında, Orta Helenistik dönemden beri gerek Pi Kulplu kaseler, dikey çift kulplu kaseler ve gerekse diğer tiplerden anlaşıldığı üzere önemli bir içki-servis kapları geleneğine sahip olan kentin neden diğer İtalyan tiplerine soğuk kaldığı anlaşılmaktadır. Knidoslu ustalar kendi içki kaplarına benzer formları, üretim için tercih etmişlerdir. Yerli atölyelerde üretilen formlar, Knidos geleneksel kaplarının, Roma İmparatorluk dönemi zevk anlayışına göre yeniden yorumlanmış şekli durumundadır. Hatta bazen, geleneksel formların başında gelen Pi kulplu kaseler, cidarlarının inceltilerek bu grupta bağıdaştırılmış olmalarıyla dikkat çekmektedirler.

Batı-İtalya üretiminden ince cidarlı kaplarla karşılaşıldığında, Knidos formlarının gerçekten prototiplerine hiç sadık kalmadığı anlaşılır. Bu durum sadece form tercihinde değil bezeme motiflerde de gözlenmektedir. İtalyan formlarının sevilen bir bezeme unsuru olan yüzeyi tümüyle kaplayan çekirdek yada rulet bezemeye Knidos kaplarında hiç rastlanılmaz.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere İnce Cidarlı Seramik üretiminde Batı- İtalya üstünlüğü pazarı hakim olsa bile, gerek form gerek bezeme unsurlarında Knidoslu ustalar kendi geleneklerine uygun şekilleri tercih etmişlerdir. Bu özgün çalışmanın ödülnü ise Knidos üreticileri kısa sürede almıştır. İtalyan üretimi yanında M.S. 1.yüzyılda Knidos İnce Cidarlıları Akdeniz pazarında da belli bir güce sahip olmuşlardır¹².

11 Yarımküre kase: Moevs 1973, no 231- 232, figür 24; Hayes 1997, 69, figür 27.8. dikey kenarlı yarımküre kase: Moevs 1973, no 335, figür 37.

12 Berenice; Kenrick 1985, 313, B458, figür 58. Paphos: Hayes 1991, 61- 62, 190, figür 22. 10- 11, MΠ 161, figür 66. 39- 43; Rosser 1985, 95, no 48, figür H7. Knossos: Sackett 1992, no C1.78, 81- 82, N1.20- 21, C2. 66, D4. 16levha 147, 154, 157, 175. Korinth: Hayes 1973, 463, 65, no 199, 224, levha 80, 90. Milet: Pülz 1987, 41, no 24- 27, 30, figür 11- 12. Adriyatik Kıyıları: Brusić 1999, 30, 117, no 396, figür 57

Knidos İnce Cidarlıların üretimi Kap Krio ve Dionysos Terası'nda tespit edilen doldurmaların anlaşıldığı üzere Augustus dönemi ile başlamıştır. Yine bu doldurmalarla göre üretim özellikle Flaviuslar döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Bu grubun Knidos'ta üretiminin sonlanması ise M.S. 2.yüzyılın hemen başlarında gerçekleşmiştir. Günümüze dek suren kazılarda bulunan ve kentin çeşitli noktalarında yer alan M.S. 2.yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren tarihlendirilen hiçbir kontekst yada doldurmada Knidos İnce Cidarlılarına rastlanılmaması dikkat çekicidir. Diğer yandan Roma Dönemi Gri Üretimli/ Siyah- Gri, Kızıl Astarlı Kaplar arasında Knidos için M.S. 1.yüzyılda ihraç malzemesi olarak kabul edilen bu grup diğer merkezlerde de sadece aynı yüzyıl kontekstlerinde yer bulmuştur.

Bezeme: Knidos kaplarının büyük çoğunluğu bezemesizdir. Ancak İtalyan- Batı ürünlerinde sıkılıkla kullanılan stilize, bitkisel barbutin süsleme Knidos kaselerinde de yer yer görülmektedir. Yine barbutin diken sıraları da Knidos kavanozlarında bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. Bu bezeme tekniğinde şırınga benzeri aletle yaşı kil damlacıkları kavanoz yüzeyine belli bir sistemle uygulanmaktadır. Genelde kavanozun tüm yüzeyi diken sıraları ile kaplanır yada diken noktalarından dalga motifi oluşturulmaktadır. Benzer barbutin diken bezeme, bazı durumlarda kaselerin dış yüzeyine stilize, bitkisel bezemenin başına yada sonuna üç-dört tane olmak üzere yerleştirilmiştir.

Knidos çömlek üretim geleneğinde birçok tipte görüldüğü üzere astarlama, bu grup içinde önemli bezeme unsuru olarak kabul edilmelidir. Astar ve fırırlama derecelerine çok iyi kullanan Knidos'lu ustalar için renk değişimleri Helenistik dönemden itibaren bezeme özelliği olarak kullanılmaktadır. Oldukça geniş renk repertuari, metalik etkili pirili yüzey ve renk dalgalandırmaları kap yüzeyinde ahenkli bir görünüm meydana getirmektedir.

Üretim (Fabrik) Özellikleri

Kil: Oldukça sıkı- sert ve gevrek bir yapıya sahip olan kilin bünyesinde, irili ufaklı kireç tanecik-

leri içermektedir. Kireç tanecikleri yanı sıra bazı kaplarda çok az miktarda altın mika zerrécikleri bulunmaktadır. Kumlandırılmış yüzeyle kaselerde kullanılan kıl ve astar bünyesinde çok küçük quartz ve kireç tanecikleri bulunmaktadır. Gri (5 YR 5/1) fırınlanmış örneklerin yanında, kahverengimsi kırmızı (5 YR 6/6; 7.5 YR 6/6), kırmızımsı sarı (5 YR 6/6), açık kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4) olmak üzere oldukça farklı renklere sahiptir.

Astar: Knidos çanak çömleğinin hemen hepsi daldırma tekniğinde astarlanmıştır. Açık kapların iç kısmı ile dış üst bölüm gövde ortasına dek daldırma tekniği ile astarlanmaktadır. Astar büyük çoğunlukla ince olarak uygulanmıştır. Genel olarak metalik ve parlak görünümüldür. Kaplar büyük çoğunlukta turuncudan kızıl kahverengiye, parlak turuncu, kahverengi sıklıkla alacalı astarlıdır. Turuncu ve kahverengiye nazaran daha az olmakla birlikte gri ve tonları da kaselerde kullanılmıştır. Ancak gri astar özellikle kavanoz grubu için tercih edilmiş gibi görülmektedir.

Formlar

İçki Kapları

K132. Kase. Keskin Omurgalı Düz kase (çizim 1-2); Kenrick B460. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan disk kaideli, yanlarda genişleyen sıç ve alçak alt gövdeli kase. Alt gövdenin bitiminde keskin bir dönüşle dikey yada hafifçe içe eğilmiş olarak üst gövde- dudaklı devam etmektedir. Keskin omurga kaseyi iki bölüme ayırt etmektedir. Üst gövde alt gövdeden her zaman daha yüksek olup, 1/2'lik yada 1/1.75'lik bir oran söz konusudur. Kaseler ortalama 9- 12 cm genişliğinde ve 5- 7 cm yüksekliğindedir. Genelde bezemesiz düz bırakılan kasenin, bazı örneklerde üst gövde- dudaklı dış yüzeyde barbutin uzun damlalar, stilize bitkisel motif ve küçük dikenler ile süslenmiştir. Kumlandırılmış yüzeyle kaseler mevcuttur.

Yerel İnce Cidarlı imalat içinde en yaygın kullanıma sahip olan tipi bu grup kaseler meydana getirmektedir. Benzer formda örnekleri olmakla birlikte, bu tipin tam karşılığı İtalyan ve diğer merkezlerin İnce cidarlı imalat grupları içinde bulunmamakta-

dir. Keskin omurgalı içki kapları Knidos seramik endüstrisinin Helenistik dönemden itibaren sevdiği ve servis kapları arasında yaygın kullanım gördüğü bir tip olarak değerlendirilmektedir.

Kendine özgü form yapısı ile Knidos çömlek ustalarının bu yaratısı sadece yerel pazara değil dış pazara yönelik imal edilmiştir. Knidos dışında birçok merkezde belli oranda bu tipin begeniyle kullanıldığı anlaşılmaktadır¹³.

Kap Krio'da ve Dionysos Stoası'nda belirlenen doldurmalarla Keskin Omurgalı kaselerin, M.S. 1.yüzyılın ilk yarısından itibaren imal edildiği ve özellikle Flaviuslar döneminde üretim kapasitesinin zirveye ulaştığı anlaşılmaktadır.

K133. Kase. Keskin omurgalı parmak baskılı (çizim 3- 4); Moevs Form XXVII. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan disk kaideli, yanlarda genişleyen sıç ve alçak alt gövdeli kase. Form olark bir önceki tip ile benzer yapıdadır. Kasenin karakteristik özelliğini, üst gövde üzerinde yer alan ve parmak baskısı (Thumb yada daum Impression) olarak ifade edilen, ‘çöküntü sırasından’ meydana getirilen şekillendirme oluşturmaktadır. Kaseler 9- 12 cm genişliğinde ve 5- 7 cm yüksekliğindedir.

Yerel İnce Cidarlı imalat içinde Keskin Omurgalı kaselerden (Form K132) sonra en yaygın grubu bu tip kaseler meydana getirmektedir. Knidos'ta yaygın bir kullanıma sahip olmakla birlikte, İtalyan İnce Cidarlı imalatında oldukça nadir bir kase formdur. Bununla birlikte İtalyan üretimi içinde bu tip kaseler ilk olarak M.O. 1.yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğine ait kültür tabakalarında görülmektedir¹⁴. Buna bağlı olarak ilk İtalyan kaseleri Geç Helenistik dönem formu olarak kabul edilirken, Knidos kaseleri Roma İmparatorluk dönemi tipleridir. Bununla birlikte İtalyan örnekleri daha sonraki devirlerde de imal edilmiştir¹⁵.

Genel yapısal özellikleri ile pişmiş toprak kap endüstrisine yabancı olan çöküntü yüzeyle kaplar, metal ve cam üretiminde daha yaygın bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Pompei'de ‘Menan-

13 Kenrick 1985, 315. 1, figür 58.

14 Moevs 1973, Cosa Tip XXVII, 86.

15 Moevs 1973, 133, 163, no 217, 289, levha 22, 68, 31, 74.

der Evi'nde bronzdan oval yüksek bir kavanoz bu tip çöküntü sırasıyla şekillendirilmiştir¹⁶. Camdan imal edilen benzer tarza işlenmiş küresel bir kavanoz Ampurias'ta M.Ö. 1.yüzyılın ilk yarısında tarihlenen bir mezarda ortaya çıkartılmıştır¹⁷. Yine camdan başka bir örnek M.S. 1.yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğine ait Nijmegen'de bulunmuştur¹⁸. Anlaşılacığı üzere geç Helenistik ve erken Roma İmparatorluk dönemlerinde gerek metal gerek cam teknigidde bu tip çöküntü yüzeyli kaplar imal edilmiştir¹⁹.

İnce cidarlı imalat içinde çöküntü yüzeyli kaplar, ilk olarak M.Ö. 1.yüzyılın ilk yarısında görüldürken, bu tip Atina Agorası'nda, Vindonissa'da, Augustus dönemi kültür tabakalarında yer bulmaktadır²⁰.

Knidos'ta ilk olarak M.S. 1.yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmeye başlandığı anlaşılan bu tip, diğer merkezlerde görülmediği kadar büyük bir beğeniyle yerel kullanımda popüler olmuştur. Kendine özgü şekillendirmeleri ile Knidos kökenli kaseler beğeniyle dış pazarda alıcı bulabilmisti²¹.

Çöküntü yüzeyli bezeme teknigi ve İtalyan prototiplerine göre Knidos kaseleri ilk olarak M.S. 1.yüzyılın ilk yarısı içinde imal edilmiştir. Knidos'ta M.S. 1.yüzyılın ortaları ve Flaviuslar dönemi kültür tabakalarında yoğun olarak yer bulmuştur.

16 A. Maiuri, *La Casa del Menandro e il suo tesoro di argenteria*, Roma 1933, 361, no 25- 26, figür 140.

17 L. Almagro, *Introducción y necrópolis griegas. Las necrópolis de Ampurias I*, Monografías Ampuritanas 3, Barcelona, 1953. 303, figür 257.3.

18 C. Ising, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen/Djakarta 1957, 46.

19 S.M. Auth, *Ancient Glass at the Newark Museum*, 1976. 92- 93, no 250- 51;

20 Vindonissa: Ettlinger, Simonett 1952, 67, no 320. Roma: G. Ghini, *Le Paret Sottili*, İçinde L. Caretta, G. Ghini, et al., *Introduzione allo studio della ceramica Romana*, Roma, 1979, 45-53, levha 13-15

21 Milet: Püzl 1987, 37, no 30, figür 12. Labraunda: P. Hellström, *Pottery of Classical and Latere Date, Terracotta, lamp and Glass, Labraunda. Swedish Excavations and Researches II*. 1, Lund, 1965. 72, no 289, levha 15. Caesarea Maritima: P.J. Oleson, A.M. Fitzgerald, *The Harbours of Ceasarea Maritima. Ancient Harbour*, 1994. 99, RG 111, figür 31. Kıbrıs: Rosser 1985, 39, levha 96. Knossos: Sackett 1992, C1. 81- 82, D3. 16, levha 147, 175. Kenchrai: B. Adamsscheck, *Pottery. Kenchreai IV*, Leiden, 1979, 72, levha 18. Corinth: Hayes 1973, no 199, levha 90.

Sofra Kapları

K134. Kase. Yarımküre (Çizim 5): Moevs Form XXXVI. Hafif içbükey, dar disk kaideli, yüksek ve derin küresel gövdeli kase, ortalama 11- 13 cm genişliğinde ve 6- 8 cm yüksekliğindedir.

İtalyan İnce Cidarlıları içinde yaygın bir tip olmayan yüksek yarımküre kaselerin, en yakın benzerleri M.T.M Moevs'in Cosa tipleri arasında yarımküre kaselerde görülmektedir²². İtalyan imalat içinde dış yüzeyi barbutin stilize bitkisel bezemeli yüksek ve dar kaideli dikey tek kulplu bir kase²³, Knidos kaselerini anımsatmaktadır. Benzer yarımküre kaseler Augustus ve Flaviuslar dönemine tarihendirilen kültür tabakalarında yer bulmaktadır²⁴.

K135. Kase. Yarımküre bükümlü dudaklı (çizim 6- 7): Moevs Form XXXVI. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan disk kaideli, yukarı doğru genişleyen ve dudaklıta belirgin içe döndürülen yarımküre gövdeli derin kase. Kasenin karakteristik özelliğini içe döndürülen dudaklık şekillendirmesi oluşturmaktadır. Üst gövdenin bitiminde belirgin bir yiv ile dudaklık ayırt edilmiştir. Böylece dudaklık inceltip üçgen bir görünüm almıştır. Kaseler 6- 8 cm yüksekliğinde ve 10- 12 cm genişliğindedir.

Buluntu miktarına göre, yerel ince cidarlı imalat içinde en yaygın üçüncü grubu meydana getiren bu tip kaseler, Knidos'a özgü bir form olarak değerlendirilmektedir. Dudaklık şekillendirmesi ile Knidos kaselerini anımsatan İtalyan ince cidarlı yarımküre kaseleri bulunmaktadır²⁵. Ancak yayvan gövde şekillendirmeleri ve gövdede yer alan yivler ile İtalyan kaseleri ayrı bir grup olarak değerlendirilmelidirler.

Form özellikleri ile İtalyan kaseleri ilk olarak Augustus döneminde imal edilmiş olup Flavius-

22 Moevs 1973, 132- 33, 159, Form XXXVI, no 218- 232, 275- 280, levha 22- 24, 30, 73.

23 Moevs 1973, 180- 81, Form XLII, no 352, levha 38.

24 S. Loeschcke, *Keramische Funde in Haltern, Altertums- Kom. Für Westfalen, Mitt.* 5, 217, levha XI; Simonett 1941, 45, no 3, figür 20; E. Vogt, *Der Lindenhof in Zürich*, 1948, 162, figür 33. 10, levha 35. 9; Ritterling 1912, levha XXXII.

25 Moevs 1973, 176- 77, no 324, levha 36.

lar döneminde dek kullanılmışlardır. Benzer şekilde Knidos yarımküre kaseleri Dionysos Stoası'nda M.S. 1.yüzyıla ait doldurmalar ortaya çıkartılmıştır.

K136. Kase. Yarımküre yayvan gövdeli (Çizim)

7): Moevs Form XXXVI. Mayet Form XXXV. Kenrick B459. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan disk kaideli, geniş yayvan yarımküre gövdeli kase. Dudaklık hafifçe inceltilerek gövdeden ayrıt edilmiştir. Kaseler 8- 9 cm yüksekliğinde ve 13- 15 cm genişliğindedir.

İtalyan İnce Cidarlı üretim içinde yarımküre yayvan gövdeli kaseler, oldukça yaygın bir sofa kabı olarak değerlendirilmektedir²⁶. İtalyan ince cidarlıları arasında bu tip kaseler popüler olmakla birlikte Knidos kaseleri ile şekillendirme açısından belirgin farklılıklar taşımaktadırlar. Gövde dudaklık ayrimındaki hafif incelme ve yayvan gövde şekillendirmesi ile Knidos kaseleri, İtalyan yarımküre kaselerinin ancak bazı tipleri²⁷ ile yakın bezerlik göstermektedir. Benzer bir İtalyan imalatı ince cidarlı yarımküre yayvan kase Knidos'ta ortaya çıkartılmıştır²⁸. Prototip olarak değerlendirilen ender İtalyan imalatı bu tip bir örneğin Knidos'ta bulunmuş olması anlamlıdır.

Knidos'ta buluntularına göre çok yaygın olmadığı anlaşılan bu tip kaseler, Kap Krio ve Dionysos Stoası'nda belirlenen M.S. 1.yüzyıla ait kanal doldurmalarında görülmektedir. Üretimin başlangıcı prototip olarak değerlendirilen ve Augustus döneminde ait İtalyan kaselerin, Knidos'a ulaşmasının hemen ardından gerçekleştirilmiş olmalıdır.

Diger- sofa kapları, kapali form

K137. Kavanoz. Küresel gövdeli Dik kısa dudaklı (Çizim 8): Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan ve gövdeden ayrıt edilmemiş disk kaide- oturma düzlemleri, küresel yada üstte şişkin

26 Moevs 1973, Form XXXVI, no 316- 322; Kenrick 1985, Form B459, no 451. 1- 4. Hayes 1994, Sabratha II.2, 132, no 97- 100, figür 28.

27 Moevs 1973, 177, no 323, levha 36; Sackett 1992, Knossos, 2001, C1. 76, levha 147; Kenrick 1985, 313, B459. 1, figür 58.

28 Kögler 2004, 88, figür 12.

oval gövdeli kavanoz- bardak. Daralan üst gövde bitiminde, keskin bir kırılma ile dik olarak devam eden kısa dudaklı geniş ağızlıdır. Omuzdan gövde ortasına dikey yuvarlatılmış tek bant kulpludur. Kavanozlar 10- 11 cm yüksekliğinde ve 8- 9 cm genişliğindedir.

Knidos'ta gerek serbest olarak gerek Roma İmparatorluk kültür tabakalarında belirli oranda yer bulabilen bu grubun İtalyan imalatı içinde tam bir benzeri tespit edilmemiştir. Bununla birlikte küresel gövde yapısı ve kaide- oturma düzlemi şekillendirmesi ve dikey band kulpu ile benzer tipte kavanozlar İtalyan üretimi içinde bulunmaktadır²⁹. Ancak dikey dudaklık yapısı Knidos kaplarına özgü bir özellik olarak belirlenmekte ve kavanozun karakteristik özelliğini meydana getirmektedir. Bu aynı zamanda dışa döndürülmüş, verev yada bükümlü dudaklı İtalyan kavanozları ile Knidos kavanozları arasındaki önemli farlılığı oluşturmaktadır.

Knidos kavanozları diğer ince cidarlı formlarda birlikte ilk olarak Augustus döneminde yada M.S. 1.yüzyılın ikinci çeyreği içinde imal edilmiştir. Stiliistik karşılaştırmaların yanı sıra bu tip kavanozlar Knidos'ta M.S. 1.yüzyılın ilk yarısı ve Flaviuslar dönemi doldurmalarında çok sayıda ortaya çıkarılmıştır.

K138. Kavanoz. Küresel gövdeli, Bükümlü şişkin dudaklı (Çizim 9):

Moevs Form LI. Kenrick Form B458. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan ve gövdeden ayrıt edilmemiş disk kaide- oturma düzlemleri, küresel yada üstte şişkin oval gövdeli kavanoz- bardak. Daralan üst gövde bitiminde, keskin bir kırılma ile oluşturulan içbükey bir geçişle dik olarak devam eden kısa dudaklık yer almaktadır. Kavanozun karakteristik özelliğini meydan getiren dudaklık uça kalınlaştırılarak yuvarlatılan şişkin bir şekillendirmeye sahiptir. Kavanozlar 8- 10 cm yüksekliğinde ve 7- 8 cm genişliğindedir. Kavanozun dış yüzeyi düzensiz barbutin dikenlerle kaplanmıştır.

29 Moevs 1973, 154, Form LI, no 249- 58, levha 26- 27.

Küresel gövdeli, bükümlü şişkin dudaklı kavanozlar İtalyan ince cidarlı üretim içinde yaygın formlardan birini meydana getirmektedir. Knidos kavanozları form özellikleri bakımından İtalyan örneklerinden ayrılmamakta ve prototip olarak değerlendirilen Batı ince cidarlularına en yakın şekillendirmeyi bu tip göstermektedir. Bununla birlikte yerel çömlek ustaları, kavanozların dış yüzey bezemelerinde, İtalyan prototiplerinin tersine hiçbir zaman rulet, barbutin stilize damarlı yaprak sırası yada çekirdek sıraları kullanmamıştır. Bunun yerine İtalyan kaplarında daha az tercih edilen ve ancak bazı elipsoit bardaklarda³⁰ görülen barbutin diken bezeme ile kaplanmıştır.

Buluntu durumuna göre özgün bezeme özellikleri ile Knidos kavanozları, yerel kullanımda oldukça beğenilmiş ve belli bir popüleriteye kavuşmuş görülmektedir. Kap Krio'da daha az olmakla birlikte ana kara bölümünde özellikle Dionysos Stoa'sında ve diğer bölgelerde³¹ çok miktarda ortaya çıkartılmıştır. Yerel kullanımın yanı sıra bazı farklı merkezlerde ortaya çıkartılan ve Knidos kökeni ile tanımlanan kavanozlar³², bu tipin dış pazarda da beğenileyile karşılaşlığını göstermektedir.

İtalyan ince cidarluları içinde bu form erken Augustus döneminden M.S. 2.yüzyıla dek imalatı sürdürulen bir tip olarak değerlendirilmektedir. Knidos kavanozlarını stilistik olarak İtalyan kavanozlarında farklı olmaması benzer tarihendlirmeyi düşündürmektedir. Knidos kavanozlarının dış yüzeylerini kaplayan barbutin dikenler, Cosa ince cidarluları üzerinde ilk olarak Augustus döneminde görülmektedir³³. Diğer merkezlerde ise benzer be-

Buluntu durumuna
göre özgün
bezeme özellikleri
ile Knidos
kavanozları, yerel
kullanımda oldukça
beğenilmiş ve belli
bir popüleriteye
kavuşmuş
görülmektedir.

zeme unsuru M.S. 1.yüzyılın ilk iki çeyreğinden, Flaviuslar dönemine uzanan bir süreçte belirlenmektedir³⁴.

Form ve bezeme özelliklerinin yanı sıra bu tip kavanozlar Dionysos Stoası ve 'Block Stoa' da belirlenen³⁵ doldurmalara göre Knidos'ta ise ilk olarak Augustus döneminde imal edilmeye başlanmış ve Flaviuslar dönemine dek büyük bir potansiyelle üretim sürmüş görülmektedir.

K139. Kavanoz. Dışa açılan kısa dudaklı (Çizim 10): Moevs Form XV. Düz yada hafif içbükey yüksek olmayan ve gövdeden ayırt edilmemiş disk kaide- oturma düzlemleri, aşağı doğru şişkin oval gövdeli kavanoz. Gövde bitiminde hafifçe daralan boyundan itibaren dışa döndürülmüş kısa dudaklı yapısı ile geniş ağızlıdır. Kavanozlar 11 cm yüksekliğinde ve 8 cm genişliğindedir.

İtalyan ince cidarlı kaplar arası
dan dışa açılan kısa dudaklı kava-

nozlar yaygın bir kullanıma sahiptir³⁶. Kavanozun karakteristik özelliği olarak kabul edilen içi dışa döndürülmüş kısa dudaklı yapısı, aynı formda olmak üzere, ince cidarlı grup içinde sadece kavanozlarda değil bazı maşrapa³⁷ ve bardaklarda³⁸ da kullanılmıştır. İtalyan ince cidarluları içinde yaygın bir grup olmasına karşın, buluntu durumuna göre, Knidos'ta diğer kavanoz tiplerine göre daha az bir kullanım söz konusudur.

Form özelliklerinin yanı sıra bu tip kavanozlar Dionysos Stoası doldurmalara göre Knidos'ta ilk olarak Augustus döneminde imal edilmeye başlanmış ve Flaviuslar dönemine dek üretilmiş görülmektedir.

30 Cosa: Moevs 1973, 206- 7, no 397, levha 43, 83.

Vindonissa: Ettlinger, Simonett 1952, 38- 39, no 230, levha 11; F.O. Waagé, Antioch-on-the-Orontes IV.1, Ceramics and Islamic Coins, Princeton, 1948, 42, figür 23. 7, 8. Schindler- Kaudelka 1975, 66- 67, levha 8, 37.

31 Köbler 2000, figür 6. 1; Köbler 2005, 56, figür 12

32 Paphos: Hayes 1991, 61, Figür XXII. 11, Mİ 161.

Berenice: Kenrick 1985, 313, B458, figür 58. Atina: Robindon 1957, 13, F25, levha 1.Tel Anafa: Slane 1997, 355, FW 492, levha 29.

33 Moevs 1973, 206.

34 Ritterling 1912, figür 54. 11; Moevs 1973, 206- 7.

35 Köbler 2005, 56

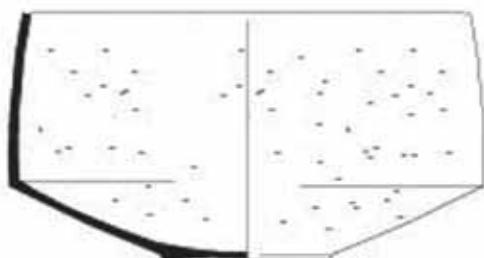
36 Ugo, Lamboglia, 1956, 59- 61, figür 19; Lamboglia, 1938, 96c, figür 28; Moevs 1973, 156- 59, 174, no 259- 72, 304- 307, levha 28, 29, 33, 75; Vegas 1973, 66, 77, no 11- 12

37 Moevs 1973, 174- 75, Form XLVII, no 307- 309, levha 34, 75, 76.

38 Ettlinger, Simonett 1952, 66, no 300, levha 14; Moevs 1973, 159, Form VIII, no 273, levha 30, 73; Mayet 1975, no 193; Hayes 1973, no 194; Kenrick 1985, 312, B456. 1- 3, figür 58.

Kaynakça

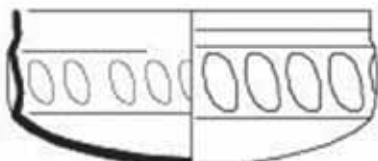
- Brusić 1999 : Z. Brusić, Hellenistic and Roman Relief Pottery in Liburnia (North-East Adriatic, Croatia), BAR Ser. 817, 1999.
- Doksanaltı 2000 : E. Doksanaltı, "Die Keramikfunde aus den Arialen Z1 und Y1 der :Dionysod- Stoa in Knidos", RCRF Acta 36, Abbingdon 2000, 75- 82.
- Doksanaltı 2003 : E. Doksanaltı, "Knidos- Kap Krio Helenistik Sarnıcı Buluntuları", les Ceramiques en Anatolie aux époques hellénistique et romaine, İstanbul, 2003, 27- 33.
- Hayes 1973 : J.W. Hayes, "Roman Pottery from the South Stoa at Corinth", Hesperia 42, 1973, 416-70.
- Hayes 1991 : J.W. Hayes, The Hellenistic and Roman Pottery. Paphos III, Nicosia, 1991.
- Hayes 1997 : J.W. Hayes, Handbook of Mediterranean Roman Pottery, Londra, 1977.
- Kenrick 1985 : P.M. Kenrick, The Fine Pottery; Part 1, Excavations at Sidi- Khrebian Benghazi (Berenice), vol III.1, Tripoli, 1985.
- Kögler 2000 : P.Kögler, Frühkaiserzeitliche Feinkeramik aus Knidos; Die Füllung einer Zisterne in der sog. 'Blocked Stoa'", RCRF Acta 36,, Abbingdon 2000, 69- 74.
- Kögler 2004 : P. Kögler, "Italische Einflüsse in der knidischen Keramik der frühen Kaiserzeit, Early Italian Sigillata, The chronological framework and trade patterns Proceeding of the First Int. ROCT- Cong. Leuven, (Ed. J. Poblome vd), leuven 2004, 81- 107.
- Kögler 2005 : P. Kögler, "Import, export, imitation. Trade and economic power of late Hellenistic and early Imperial Knidos according to the fine Ware", L.E.Vaag (ed.) Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the late Hellenistic Period to late Antiquity, Halicarnassian Studies III, 50- 64.
- Mayet 1975 : F. Mayet, Les céramiques à parois fines dans la Péninsule Ibérique, paris 1975
- Moevs 1972 : M.T.M. Moevs, The Roman Thin- Walled Pottery from Cosa (1948- 1954), MAAR 32, Roma, 1973.
- Pülz 1987 : S. Pülz, Ist.Mitt. XXXVII, 1987.
- Rosser 1985 : J. Rosser, "Excavations at Saranda Kolones Paphos", Dumbarton Oaks Papers 39, 1985.
- Schindler- Kaudelka 1975 : E. Schindler- Kaudelka, Die dünnwandige Gebrauchkeramik vom Magdalensberg, Arc. Forsch. Zu den Grabungen auf dem Magdalensberg III, Kärntner Museumschriften 58, Klagenfurt, 1975.
- Simonett 1941 : C. Simonett, Tessiner Gräberfelder, Basel, 1941.
- Vegas 1973 : M. Vegas, Cerámica comúromana del Mediterráneo Occidental, Basolona, 1973.

Çizim 1: K132 - Kase, keskin omurgalı

Çizim 2: K132b - Kase, keskin omurgalı, kulplu

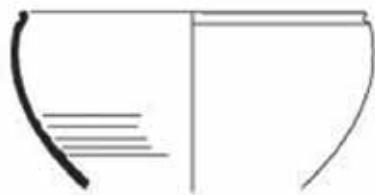
Çizim 3: K133 - Kase, keskin omurgalı, parmak baskılı

Çizim 4: K133 - Kase, keskin omurgalı, parmak baskılı

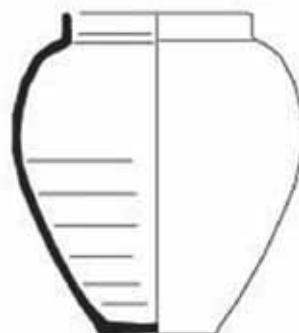
Çizim 4: K133 - Kase, yarımküre

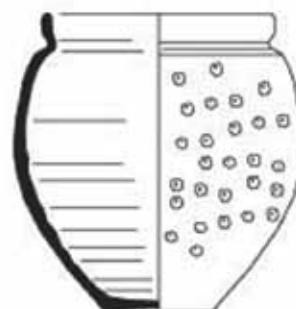
Çizim 6: K135 - Kase, yarımküre bükümlü dudak

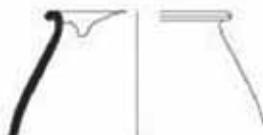
Çizim 7: K136 - Kase, yarımküre, yayvan gövdeli

Çizim 8: K137 - Kavanoz, küresel gövdeli dikkısa dudak

Çizim 9: K138 - Kavanoz, küresel gövdeli, bükümlü şişkin dudak

Çizim 10: K139 - Kavanoz, küresel gövdeli, kısa, dışa açılan dudak

NİF DAĞI KAÇAK KAZI VE TAHRİBATLARI

Elif Tül Tulunay*

Olympos Dağı veya Şadırvan Dağı olarak da bilinen Nif Dağı, İzmir (Smyrna) Körfezi'nin doğusunda; Kemalpaşa, Torbalı, Buca ve Bornova ilçelerinin ortak sınırları çevresinde konumlanır. Kuzeyinde, Nif Çayı'nın suladığı Kemalpaşa Ovası ile Sipylos Dağı; doğusunda, Karabel Geçidi; güneyinde Torbalı Ovası yer alır.

Yerleşime uygun doğası nedeniyle çeşitli kültür varlıkları barındıran Nif Dağı, İzmir'in çok yakınında bulunmasına ve görkemli kalıntılarına rağmen, birkaç yıl öncesinde başlayan araştırmalarımıza dek gerekli değerde bilimsel ilgi görmemiştir¹; oysa burası, Hittit çağdaşı Seha ile Mira ülkelerinin sınırlıdadır ve doğusunda, Karabel Geçidi'nin öte yanında, "Mira kralı Tarkasnava"yı betimleyen ünlü kaya kabartması, "Karabel Anıtı" (Mö. 14./13.

* Prof. Dr. Elif Tül TULUNAY, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klásik Arkeoloji Ana Bilim Dalı 34134 Beyazıt - İstanbul / TÜRKİYE
e-posta: ttulunay@istanbul.edu.tr

1 Nif Dağı'nın, önemli konumuna rağmen, gerek Antik Çağ gezginleri, gerekse modern araştırmacılar tarafından Batı Anadoluda en az ilgilenilmiş ve belgelendirilmiş yöre olduğunu, ilk kez, 1999 yılında, "Pelops'un Gizemi" isimli kitabimda (E. T. Tulunay, Pelops'un Gizemi. Antik Kaynaklara göre Tunç Çağında Anadolu'dan Yapılan Göçler ve Olympia Zeus Tapınağı Tasvir Programı hakkında Yeni Görüşler, İstanbul, 1998) irdelediğim antik kaynaklardaki verileri yerinde incelemek amacıyla Yüksek Lisans öğrencilerimizle İzmir ve Manisa illerine arkeolojik bir gezi yapmayı planlarken fark ettil. 1999-2001 yıllarında toplam 22 gün süreyle, Nif / "Olympos", Tahtalı / "Mastousia?", Manisa / "Sipylos", Yamanlar / "Amanara?" Bozdağ / "Tmolos" ve Çal / "Dindymos?" Dağlarında yaptığımız inceleme gezilerinde, bu bölgenin, özellikle de Nif Dağı'nın, yoğun kaçak kazılarla, kültür geçmişi belgelenmemeden talan edildiğini saptadık ve burada kapsamlı bir bilimsel araştırma kararı aldık. Nif Dağı'nın barındırdığı kültürler, "Nif (Olympos) Dağı Araştırması" adıyla 2004 ve 2005 yıllarında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklarları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteği (Proje no: 238/29042004 ve Proje no: 394/03062005) ve Edebiyat Fakültesi'nin görevlendirmesiyle 01 - 18 Eylül 2004 ve 01 - 12 Eylül 2005 tarihlerinde başkanlığında yapılan Yüzey Araştırması ile ilk kez bilimsel düzeyde, arkeolojik ve jeofizik yöntemlerle sistemli olarak incelenmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İstanbul Üniversitesi adına, benim başkanlığında Nif Dağı'nda arkeolojik kazı yapılmasına 09. 06. 2006 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla izin verilmiş ve ilk bilimsel kazılar 01 - 30 Eylül 2006 tarihlerinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteği ile (Proje no: 541/05052006) gerçekleştirılmıştır.

"Mira kralı Tarkasnava"yı betimleyen ünlü kaya kabartması "Karabel Anıtı" 2001.

yüzyıl), yer alır². Öte yandan Nymphaion'un (Nif / Kemalpaşa), Laskarisler Dönemi'nde (1204-1261) kısa süreli de olsa Bizans İmparatorluğunun başkenti konumuna geçtiği, çevresinde, ünlü Sosandra Manastırı'nın ve verimli toprakları nedeniyle önemli çiftliklerin kurulduğu bilinmektedir³. Mevcut antik kaynaklarda, bu iki farklı dönemde arasındaki geniş zaman diliminde, yöreye ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Buna karşın, Nif Dağı'ndaki anitsal örenler ile Mö. 8.yıla dek erkene tarihlenebilen çok miktarda yüzey keramiği, burada Hellenistik, Klásik, Arkaik ve hattâ Geometrik Dönem yerleşimlerinin varlığını kanıtlamaktadır.

Nif Dağı'nda, yazılı kaynaklarda hiç sözü edilmeyen veya adı geçtiği halde yeri saptanamayan önemli yerleşimlerin gün ışığına çıkma olasılığı vardır; fakat ne yazık ki Nif Dağı, yillardır define-

2 J. D. Hawkins, Tarkasnawa King of Mira 'Tarkondemos', Boğazköy sealings and Karabel", Anat. Stud. 48, 1998, 1-31.

3 G. Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, 19995, s. 397, 409 vd., 415 (Çev. F. İslitan); Krş. S. Eyice, "İzmir yakınında Kemalpaşa (Nif) da Laskarisler Sarayı", Belleten, 25, 1961, s. 1-15.

“Mira kralı Tarkasnava”yı betimleyen ünlü kaya kabartması “Karabel Anıtı” 2001.

Ballıcaoluk Kalesi 2006.

cilerin yaptığı kaçak kazılarla talan edilmiştir ve kepçelerle, dinamitlerle devam eden vahim tahribat, kültür varlıklarımız için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bugün bu acı tabloya ait örnekler karşımızdadır:

Karabel Anıtı: Taşın ardında altın arayan bilinçsiz insanlarca dinamit lokumu sokulmak üzere, kabartma üzerinde derin bir oyuk açılmıştır. Ballıcaoluk Kalesi’nde de aynı oyuklardan mevcuttur. M.Ö. 2. bine tarihlenen, birbirine benzer ve yakın konumdaki üç kaya kabartmasından korunagelmiş sonuncusu olan (*diğer ikisi tahrip edilmiştir; krş. Dipnot 2*) ve bu nedenle daha büyük önem taşıyan “Karabel Anıtı”nın bir an önce özel koruma altına alınması gerekmektedir.

... fakat ne yazık ki
Nif Dağı, yıllardır
definecilerin yaptığı
kaçak kazılarla
talan edilmiştir
ve kepçelerle,
dinamitlerle devam
eden vahim tahribat,
kültür varlıklarımız
için büyük bir tehlike

Ballıcaoluk Kalesi: Nif Dağı’nın doğusundaki “Ballıcaoluk” ya da “Kız Kalesi”nın en görkemli kalıntıları, doğu sur duvarlarından4. Büyük dikdörtgen taşlardan yapılmış, L biçimli yerleştirme yataklarına sahip kalın duvarlar maalesef dinamitle patlatılmaktadır. 2006 yılında büyük taş blokların bu yolla devrildiği saptanmıştır.

Başpinar Bizans Yapısı: Ballıcaoluk yakınındaki Başpinar Bizans yapısı ve çevresi, Nif

Ballıcaoluk Kalesi 2006.

Başpinar Bizans yapısı, 2005.

4 Literatürde kısaca değinilen bu yerleşmeyi, R. Meriç, “Ballıcaoluk” adıyla bir kale veya askeri üs, E. Doğer de “Kız Kalesi” adıyla Smyrna’nın önemli bir dış savunma kalesi olarak nitelendirmiş ve Hellenistik Çağa (Mö. 4.yıl) tarihlenmiştir: R. Meriç, “Antik Dönemde Küçük Menderes Havzasının Tarihsel Coğrafyasına Genel bir Bakış”, EÜ Coğrafya Dergisi, 1988, s. 207 Res. 4; E. Doğer, “Arkaik ve Klasik Dönemde İzmir’in Dış Savunması üzerine Gözlemler”, II. Uluslararası İzmir Sempozyumu EÜ, İzmir, 1998, s. 14 vd.

Başpınar Bizans yapısı 2005.

Dağı'nda en yoğun kaçak kazı yapılan yer görülmüdedir. 2005 yılında, yapının güneyinde bir mezarin kaçak olarak açıldığı çevreye yayılmış insan kemiklerinden anlaşılmıştır. Ayrıca, yapının altına doğru kepçe ile kazı yapıldığı saptanmıştır. Yapının ayakta duran kısımları da derine inen kaçak kazılar nedeniyle yıkılmak üzeredir. 2006 yılında, yapıdaki kaçak kazıların genişletildiği ve derinleştirildiği, çıkan mermer blokların kırılarak tahrip edildiği görülmüştür.

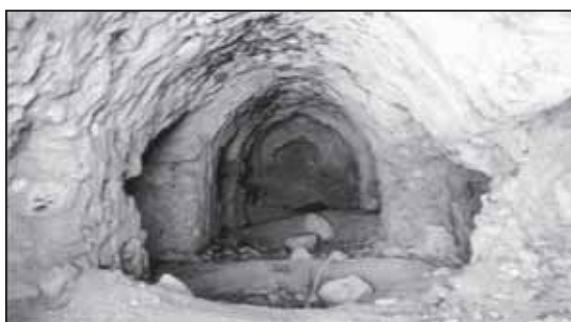
Kozludere Bizans Mezarı.

Kozludere'deki Bizans Yapıları: Girişi batıdan olan, doğu – batı doğrultusunda, dikdörtgen planlı, beşik tonozlu ve penceresiz mezardan yapısının doğu duvarında, dışardan düz, içerdən yarımyuvarlak olan 1 m. genişliğinde küçük bir apsis, kuzey ve güney duvarlarında ise karşılıklı büyük mekân vardır. Kaçak kazılarla hayli derinleştirilmiş mekânlarda, insan kemiklerinin ortaya çıkışının görülmektedir.

Kırıklar, Mahzen/Sarnıcı Mevkii Bizans yapısı 1999.

Kırıklar, Mahzen/Sarnıcı Mevkii Bizans Yapıları: 1999 yılında gördüğümüz ve resmini çektiğimiz bir Bizans yapısı da, 2004larındaki yüzey araştırmasında, kepçeyle tamamen yok edilmiş olarak bulunmuştur.

Kozludere Bizans Mezarı.

Savanda - Kız Kalesi "Freskli / Damalı Mağara" 2000.

⁵ E. Atalay, "Sütini ve Kemalpaşa Mağaralarında bulunan Bizans Freskleri", AST II, 1984, s. 64 vd., Res. 3-5. Bu makalede, freskli mağara "Mağsa Mağarası", Kız Kalesi ya da Savanda ise "Kale Dağı" olarak adlandırılmıştır.

Kaynakkale 2004

Kaynakkale 2005

Kaynakkale: 2004 yılı yüzey araştırmamızda “Kaynakkale” adıyla sit alanı olmasını önerdiğimiz Hellenistik Dönem Kalesi’nin, “1. Derece Arkeolojik Sit Alanı” olarak 1998 yılında tescil edildiği 2005larındaki araştırmalarımızda saptanmıştır⁶.

1999 yılında bu yöreye yaptığımız ilk gezilerden de önceki bir tarihte “1. Derece Arkeolojik Sit Alanı” ilân edilmiş, İzmir’İN Buca İlçesi Kaynaklar Beldesi’ndeki bu kalede, herhangi bir arkeolojik çalışma yapıldığı gözlenmemiş ve kalenin planı ilk kez ekibimiz tarafından çizilmiştir.

Kaynakkale’de de kaçak kazılar sürmektedir ve 2004 yılında sağlam olan bir duvarın 2005 yılında patlatılarak yıkıldığı saptanmıştır.

Dağkızılca Nekropolü: Dağkızılca’da, 1955 yılında kaçak kazılmış ve yaynlardan bilindiği üzere kıymetli buluntular vermiş⁷, muntazam işçiliğe sahip dikdörtgen taş bloklardan yapılmış,

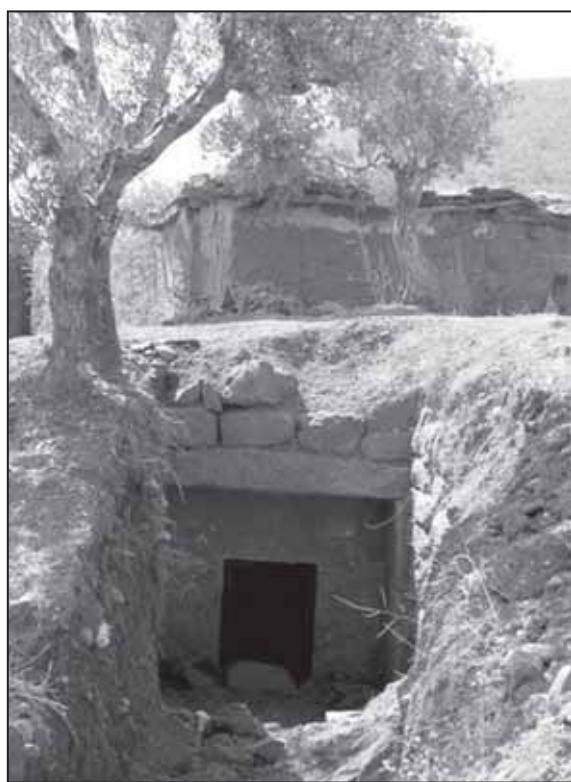
⁶ İzmir 1 no’lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 17. 12. 1998 gün ve 7688 sayılı kararıyla.

⁷ E. Akurgal, Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander, 1961, s. 173 vd., Res. 117; Anadolu Medeniyetleri II (Yunan/Roma/Bizans), Avrupa Konseyi 18. Avrupa Sanat Sergisi, 22 Mayıs-30 Ekim 1983, 1983, s. 67, B.153.

Dağkızılca Nekropolü, iki odalı mezar 2000.

semerdam tavanlı, doğuya bakan dromoslu, tümü-lüsü oldukça dağılmış “İki Odalı Mezar” çevresinde, yine kaçak (yeni) kazılmış ve büyük ölçüde dağıtılarak soyulmuş dört mezara daha rastlanmıştır; bunlar, dromosu güneye bakan iki odalı biri hariç genelde tek odalı ve daha küçük boyutludurlar.

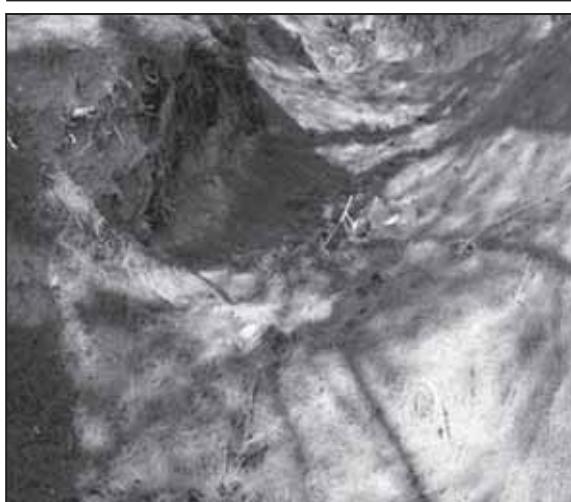

Dağkızılca Nekropolü, iki odalı mezar 2005.

Dağkızılca Karamattepe Nekropolü 2005.

Karamattepe Nekropol Alanı: 2006 yılında arkeolojik kazılara başladığımız Karamattepe'de mezarlar, şimdije kadar hem kaçak kazılar hem de tarım faaliyetleri yüzünden yoğun tahribata maruz kalmıştır. 1999 yılında var olan kaçak kazılmış bir mezar, 2005 yılında görülememiştir.

Kızılıca Nekropolü, Havuzbaşı Mevkii

Yelgediği / Papaz Deresi mevkinde, Kemalpaşa'dan Nif Dağı - Alabalık Çiftliğine'ne çıkan asfalt yol kenarında, doğu-batı doğrultulu, 3 tarafı blok taşıla çevrili, kemik ve keramik parçacıkları içeren soyulmuş bir mezar vardır.

Kemalpasa - Yukarı Visneli asfaltında da yol açılırken kesilmiş mezarlar (**Resim**) görülmektedir.

Perrot-Chipiez⁸, Nif Dağı'nın batı tepelerinden Tahtalı Dağ'da, bir mağaranın ağzında bulunduğu ve 1868'de British Museum'a götürülmek üzere yerrinden söküldürken parçalandığı ileri sürülen ilginç bir kaya kabartmasından bahseder: doğal kayadan dışarı çıkmış gibi, sadece omuzları, kolları ve başı betimlenmiş, boynuzlu, kolyeli yaklaşık 1,10 m. yüksekliğinde, 60-70 cm. genişliğinde olduğu anlatılan figür acaba kimi temsil ediyordu ve hangi kültürün eseriydi?

Nif Dağı'nın doğusunda, Karabel yakınındaki Kurudere köyünde, bize söylendiğine göre, orman içinde, yine doğal kaya üzerinde yer alan, fakat “*edebe aykırı bulunduğu için*” yakın bir geçmişte buldozerle kırılarak parçalanan -anladığımız kada-riyla- bir Phallos kabartması varmış.

Bunlar, bizim Nif Dağı'ndaki kültür tahribatı konusunda gördüklerimiz, duyduklarımız. Peki, ya hiç bilmediklerimiz?

Nif Dağı ve çevresinde önceki yıllarda araştırma yapan birkaç meslektaşımız, yalnızca Hellenistik kalelere ve bir Bizans mağarasına (“*Freskli Mağara*”) degenmiş (Bkz. *Dipnotlar 4-5*), geniş

⁸ G. Perrot, C. Chipiez, *Histoire de l'Art dans l'Antiquité*, Paris, 1887, s. 71, Res. 42.

Başpinar Kazı! 2006

Başpinar Bizans yapısı 2006

miz alanların arkeolojik sit ilân edilmesi kararlaştırıldı.

Şimdi, bu olumlu gelişmeler işığında hedefimiz, İzmir'in hemen yanındaki Nif Dağı'nda, en erkenen Bizans Dönemi sonuna dek var olmuş kültürleri, belki de Batı Anadolu'nun henüz pek bilinmeyen dönemlerine (*Etrüskler, Lydialilar, Hititler ve çağdaşları toplumlar?*) ışık tutacak buluntuları, kaçak kazılarla dağıtılip yok edilmeden, arkeolojik araştırma ve kazılarla gün ışığına çıkararak, bulgularımızı uluslararası aralarla yayınlarla tanıtmak; mevcut kale, yapı ve mağaraları koruma altına almak ve restore ederek turizmin hizmetine sunmak, böylece ülke ekonomisine katkıda bulunmak; İstanbul Üniversitesi önderliğinde Türkiye üniversitelerinden uzman bilim insanlarının birlikte yürüttüğü örnek bir kazi ve araştırma projesi gerçekleştirmek ve en önemlisi, bize atalarımızın emanet ettiği, kültür varlıklarımızı barındıran bu topraklara milletçe sahip çıkararak, bunları gelecek kuşaklara eksiksiz iletmemiz gerektiği bilincini geliştirmektir.

Nekropol alanlarındaki mezarlardan ve büyük Bizans yapılarından hiç söz etmemiştir. Yani, Nif Dağı'ndaki kalıntıların çoğu, bizim araştırma ve yayınımızı dek arkeoloji literatüründe bilinmiyordu ve kaçak kazıcılar tarafından yağmalanıyordu.

2006 yılında, Nif Dağı'ndaki kültür varlıklarıyla ilgili iki önemli karar alındı: Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İstanbul Üniversitesi adına, benim başkanlığımda, Nif Dağı'nda arkeolojik kazı yapılmasına Bakanlar Kurulu kararıyla izin verildi ve İzmir 2 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından, Nif Dağı'nda önerdiği-

Yayınlar:

- E. T. TULUNAY, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi Ön İnceleme Gezileri 1999-2001", Haberler 14, 2002, s. 18-19.
- E. T. TULUNAY, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması - 2004", Haberler 20, 2005, s. 33 - 35.
- E. T. TULUNAY, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Araştırması - 2005", Haberler 21, 2006, s. 24 - 25.
- (Not: HABERLER Dergisine www.tebe.org sitesinden erişilebilir.)
- E. T. TULUNAY, "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2004 Yılı Yüzey Araştırması", AST XXIII, 2, 2006, s. 189 - 200.
- E. T. TULUNAY, Pelops'un Gizemi. Antik Kaynaklara göre Tunç Çağında Anadolu'dan Yapılan Göçler ve Olympia Zeus Tapınağı Tasvir Programı hakkında Yeni Görüşler, İstanbul, 1998.
- E. T. TULUNAY ile Söyleşi: "Olympos'un Sırı Çözülüyor", İzmir Life 39, 2004, s. 88-91. (D. Özsüphandağ Yayman)
- "Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi", Bilim ve Utopya 128, 2005, s. 63-65. (E. Ildız)

LYKAONİA BÖLGESİNDEN BULUNAN İKİ KALE ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER

Güngör KARAUĞUZ*
Asuman BALDIRAN**

Bu makalemizde Lykaonia Bölgesi sınırı içinde bulunan iki kale yapısı üzerinde durularak, bu kalelerin inşa edildiği dönem ile önceki çağlardaki işlevleri üzerine sapıtmalar yapılacaktır.

Phryg, Lydia ve Kilikia seramiklerini bir arada barındıran Lykaonia Bölgesi'ndeki höyüklerden¹ de anlaşılağı üzere bölge, Demir Çağ'ında Batı-Kuzey Anadolu ve Akdeniz kültürlerinin etkisi altında kalmıştır². Bölgede, Phryglerin siyasi gücünü kaybettiği, İ.O. 695 yılından sonra Lykaonia Bölgesinin Lydia egemenliğine girdiği ve Lydialıların sınırlarını güneyde Toroslara kadar genişlettigi ni Karapınar yakınlarındaki Kıcıklısha (Yağmapınar) Höyükte bulunmuş Lyda seramığı³ de kanitlamaktadır.

Anadolu'nun Pers işgalinden sonra (İ.O. 546) Lykaonia Bölgesi'nin siyasal durumu hakkındaki en erken bilgi; İ.O. 401 yılında Pers kralı Kyros'un Sardes'ten başlayıp Phryg ve Lykaonia Bölgesi içinde kalan Ikonium'a uğrayıp buradan doğuya bir sefere giriştiğinin Xenophon tarafından aktarılmışdır⁴.

İskender'in Doğu Seferine girişmesi ve Granikos'ta Pers ordusunu bozguna uğratıp Psidia-Phrygia topraklarına giriş⁵ ve İssos savaşından sonra Anadolu'yu satraplıklara ayırip Lykaonia'nın komşusu İsaura kentinden zengin ve güçlü bir kent olarak söz etmesi dikkati çeker. Bu arada İskender'in ölümünden (İ.O. 323) sonra Lykaonia Bölgesi çeşitli ge-

İskender'in Doğu Seferine girişmesi ve Granikos'ta Pers ordusunu bozguna uğratıp Psidia-Phrygia topraklarına girişi ve İssos savaşından sonra Anadolu'yu satraplıklara ayırip Lykaonia'nın komşusu İsaura kentinden zengin ve güçlü bir kent olarak söz etmesi dikkati çeker.

neraller arasında el değiştirmiştir. III. Antiochos'tan sonra Seleukos Krallığı, Bergama Krallığına yenilmiştir. İ.O. 189. da Apameia Barışı sonucunda Lykaonia Bölgesi Bergama Krallığına bağlanmıştır⁶.

Bilindiği üzere, İ.O. 133'te III. Attalos'un vasiyeti üzerine Roma'ya bağlanan topraklarda, İ.O. 129 yılında ilk eyalet olan Asia eyaleti kurulur. Ancak Pontus, Kilikia, Lykaonia, Pisidia ve Pamphylia Kapadokya kralı V. Ariarathes'e kalır⁷.

Bu siyasal dönemler içinde var olduğunu düşündüğümüz **Fasillar Kalesi** Beyşehir'in 16 km. doğusunda, Fasillar Köyü'nün kuzeybatısındaki nekropol alanının (Levha VI, 3) yaklaşık 900.00 m. kuzeybatısında tüm araziye hakim bir tepe üzerinde konumlanmıştır (Levha VII, 1; VIII,

4). Bu bölge, 1884 yılından beri Hitit anıt (Levha VII, 2) ve Roma Çağı nekropol alanı ile ilim dünyası tarafından tanınmaktadır⁸.

Doğu-batı doğrultusunda 110.00 m., kuzey-güney doğrultusunda 95.00 m. oval formlu olan bu kaleye tırmanmaya elverişli güney yamaçtan çıkışında, kalenin doğu kesimindeki kayalık alanın kuzeyinde bulunan 2.05 m. duvar kalınlığındaki surun, kuzeybatı yönünde 25.15 m. kavis yaparak devam ettiği görülür (Levha IX). Ayrıca mevcut duvarların, iki sıra çokgen taşlardan oluşan duvar tekniğiyle ve en üst sıra her iki sırayı kapatacak şekilde örüldüğü görülmektedir.

Bu sur duvarı batı yönünde kavisle 70.30 m. kadar 50.00 m. olduğu anlaşılan kayalık alana uzatılmıştır (Levha II:1). Buradan 11.00 m. uzatılan sur duvarı 23.00 m. kadar güneybatı yönünde başka bir doğal kayalığa oturtturulmuştur. Bu yönde uzayan sur du-

*S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Kampüs-KONYA.

** S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü, Kampüs-KONYA.

Çalışmamız sırasında çizimleri yapan Röleve ve Anatilar Müdürlüğü uzmanlarından H.İ. Kunt'a teşekkür ederiz.

1 Zoroğlu 1994, 1 vd.

2 Mellink 1991, 152; Özkaya 1995, 7 vd.

3 Zoroğlu 1994, 1 vd.

4 Xenophon, *Anabasis* II, 19.

5 Arrianos I, 11 vd.

6 Strabon XIV,671;Livy XXXVII, 56 vd.; Özsait 1985, 63 vd.

7 Jones 1971, 131.

8 Bu konuda yaptığımız "Centre Unissant les Cultes Hittites et Romains:Fasillar" başlıklı detaylı bir çalışma *Anatolia Antiqua* dergisinde yayınlanacaktır.

LEVHA I.

1. Fasillar Kalesi'nin Kuzeydoğu Yönündeki Sur Duvar Kalıntısı.

vari 30.50 m. güneydoğu yönünde devam ettirilerek 5.50x5.50 m. ölçüsünde kare formlu bir kule ile bireştirilmiştir (Levha IX).

24.00 m. doğu yönünde izlenebilen sur duvarı 2.25 m. duvar kalınlığına sahip, 10.75x7.70 ölçüsünde ve kuzey-güney doğrultusunda başka bir kule ile kesilmiştir. Buradan sur duvarı 16.70 m. kadar uzanan kayalık alana oturtturulmuştur (Levha IX).

Düzgün olmayan kyklopean ve büyük-orta boyutlu taşlarla harçsız olarak inşa edildiği anlaşılan bu kale sur duvarının düzenli bir sıra izlemediği anlaşılmaktadır (Levha I:1-2; II:1). Bu kalenin sur duvar tekniği Takkeli (Kevele) Dağ'ın batısındaki sur duvar örgüsü yanında Fasillar nekropol alanının güneyinde ve *Aşağı Kale* olarak tanımlanan mevkideki düzensiz kaba yüzeyli kyklopean ve orta büyülükteki taşlarla örülü ve 10 m.'ye kadar korunmuş aralarındaki derz boşlukları küçük taş parçaları ile kapatılmış olan sur duvarına benzemektedir.

LEVHA I.

2. Fasillar Kalesi'nin Kuzey Yönündeki Sur Duvar Kalıntısı.

LEVHA II

1 Fasillar Kalesi'nin Batı Yönündeki Sur Duvar Kalıntısı.

Kalenin iç kesiminde kuzeydoğu yönünde bulunan sarnıç (Levha II:2), düzgün dikdörtgen isodomik duvar örgü tekniğinde yapılmış olup burada kullanılan taşlar birbirine yakın yükseklikte ve düzenli bir sıra izlemektedir. Elips formda ve taşlar aşırılarak ağız kısmı daraltılacak şekilde yapılmış olan bu sarnıç, yaklaşık 3.00 m. derinlikte ve 3.50 m. çapındadır. Tip ve ölçüleri bakımından bu sarnıcın benzer bir örneği Bergama'da görülür⁹.

Hemen hemen tamamı bitki örtüsü ile kaplı ve iç kesimde bulunan yapıların tamamı tahrif olan bu kalede seramik parçalarına rastlanmamıştır. Ancak Fasillar nekropol alanındaki seramik parçalarının Orta Hellenistik ve İ.O. II.-I. yy. Roma Dönemi seramikleriyle benzerlik gösterdiğini yayına hazırladığımız bir çalışmamızda belirtmiştim¹⁰. Dolayısıyla üzerinde durduğumuz bu kale yapısının nekropol alanı ile aynı dönemde inşa edilmiş olduğunu düşünmektediyiz.

LEVHA II

2 Fasillar Kalesi'nin İç Kısımında Bulunan Sarnıç.

⁹ Garbrecht 1991, 13-14, Abb. 4.

¹⁰ Bu konuda *Anatolia Antiqua* dergisinde yayınlanacak olan “Centre Unissant les Cultes Hittites et Romains: Fasillar” başlıklı makaleimize müracaat edilebilir.

LEVHA III

Fasillar-Hittit Anit'ının Kuzeydoğusundaki 'Aşağı Kale'.

Ayrıca yukarıda anlattığımız duvarlardan farklı ve daha dar bir alanı çevrelediğini düşündüğümüz, düzensiz kenarlı, çokgen taşlarla örülülmüş ve üzerinde kuleler bulunan sur ise muhtemelen İ.S. II. yy.'ın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Dolayısıyla Roma Döneminde yaşanan saldırılardan ve bölgedeki -aşağıda ayrıntılı bir şekilde anlatacağız- huzursuzluklar nedeniyle yerleşimin, daha küçük bir alanının surla çevrildiği anlaşılan Fasillar nekropol alanından Asar Tepe'ye kaydırılmış olduğu görülmektedir.

Diğer kale yapımız olan **Emircazi Kalesi**, Konya'ya yaklaşık 70 km. uzaklıkta bulunan Emircazi İlçesi'nin kuzeyinde, Arissama Dağı'nın batısında, Hasan Dağı'nın güneybatısında, Aksaray'ın güneyinde, Borçaklı Tepesi'nin kuzeydoğusunda ve Kötü Dağ'ın zirvesinde yer almaktadır¹¹ (Levha IV:1; VII, 2; IX, 1).

Kötü Dağ'ın kuzey yamacında Eski Kışla mevkiinde W. M. Ramsay ve T. Callander¹² tarafından keşfedilmiş IV. Tuthaliia dönemine ait sunak şeklinde

LEVHA IV

1 Kötü Dağ ve Bu Dağın Zirvesinde Bulunan Kalenin Güneydoğu Yönündeki Sur Kalıntıları.

11 A. Tercanlioğlu'na, K. Özcan'a, A. Bayrakçı'ya, D.-T. Döleker'e ve O. Doğanay'a yardımları için içten teşekkür ederim.

12 Ramsay 1906, Pl.IX .

LEVHA IV

2 Emircazi Kalesi'nin Kuzeydoğu Yamacındaki Kule Sur Duvarı.

üzeri hiyeroglif yazılı beş adet taş blok¹³ (Levha X, 3) ile ilim dünyasında yer etmiş olan bu merkezin kuzeybatısında ve Emircazi ilçesinin 2 km. kuzeyinde İ.O. II.-I. bin ve Roma Çağ'ına ait bol miktarda seramik malzeme veren Maltepe Höyük dikkat çekicidir (Levha X, 4).

Kötü Dağ'ın üzerinde bulunan kaleye doğu-güneydoğu yamacından çıktıığında hemen hemen toprak ile örtülü durumda bulunan bir sarnıç göze çarpmaktadır (Levha VI:1; X, 2). Sarnıcın bu durumu sebebiyle herhangi bir ölçü alınamamıştır.

Güneydoğu yamaçtan tırmadığımız bu dağın zirvesindeki kale doğu-batı doğrultusunda 60.00 m. eninde ve kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 85.00 m. uzunluğunda olup sur duvar kalınlığı 1.90 m. ile 2.00 m. arasında değişkenlik göstermektedir (Levha X,

LEVHA V

1 Emircazi Kalesi'nin Güney Yamacındaki Sur Duvar Kalıntıları

13 Bu yazıtlar için bkz. Sayce 1905, 21 vd.; Sayce 1908a, 211-219; Sayce 1908b, 182-191; Hrozný 1936, 171-198; Gelb 1939, 13-14; Alp 1973, 11-15; Masson 1979a, 3-49; Masson 1979b, 537-547; Hawkins 1975, 128-131; Hawkins 1995, 86-102.

LEVHA V

2 Emirgazi Kalesi'nin Güneybatısındaki Tonoz Yapı.

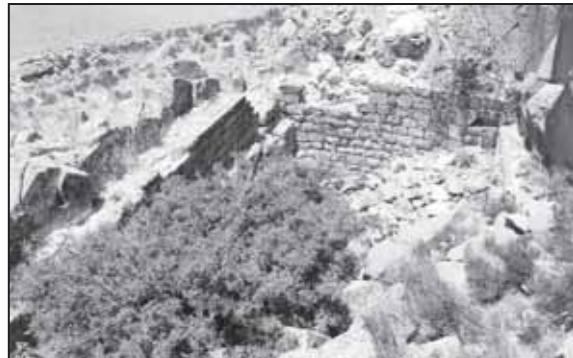
1; XI). Sur duvarı üzerinde bulunan taşlar ise 0.80×1.00 m., 0.50×0.25 m. ve 0.30×0.30 m. arasındadır.

Kuzeydoğu yamaçta bulunan 12.50×8.00 m. ölçülerindeki dikdörtgen formlu kulenin Bizans Döneminde de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu kulenin duvar kalınlığı 2.50 ve 1.90 m. arasında değişmektedir. Genel olarak taşlarının düzenli bir sıra takip etmediği ve düzgün olmayan büyük boyutlu taşlarla örtülü olan bu kulenin duvar alt kısmı polygonal, üst kısmı ise isodomik ya da atkılı isodomik duvar tekniğinde yapıldığı anlaşılmaktadır (Levha IV:2; XII). Özellikle kalenin alt duvar örgü sisteminin Kilikya Tracheia Bölgesi'nde bugünkü Mancınık kale sur duvar yollarına benzemesinden¹⁴ dolayı bu kalenin İ.O. III. yy. dan itibaren Bizans Dönemine kadar kullanıldığını düşünmektediyiz.

Bu kule boyunca uzanan sur duvarının iç yüzeyde 2.50 m. içe doğru bir çıkıştı yaptığı görülmektedir (Levha IV:2; X, 1; XI). Kulenin güney yönünde 25.00 m. uzayan sur duvarı kayalık alandan hemen sonra 29.00 m.'lik bir başka sur duvari ile devam ederek

LEVHA VI

1 Emirgazi Kalesi'nin Doğu-Güneydoğu Yamacındaki Sarnıcı.

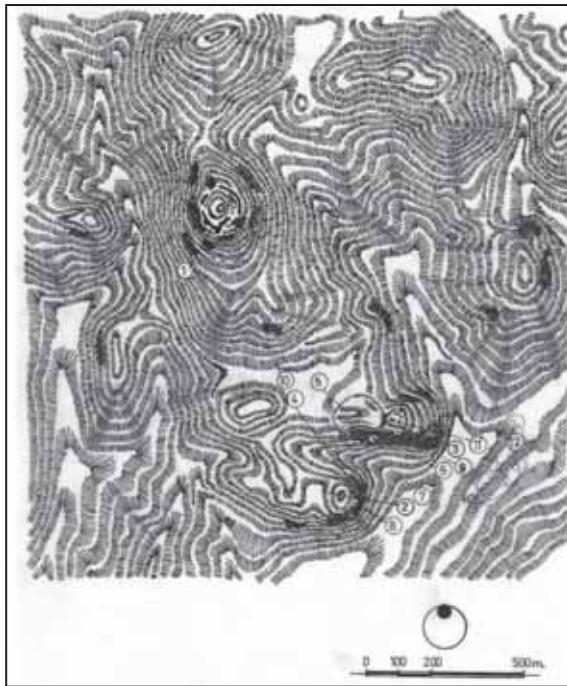
LEVHA VI

2 Emirgazi Kalesi'nin İç Kesiminde Bulunan Sarnıcı.

LEVHA VII

Emirgazi ve Fasillar Kalesi'nin Konumu: 1 Fasillar Kalesi 2 Emirgazi Kalesi 3 Maltepe Höyük.

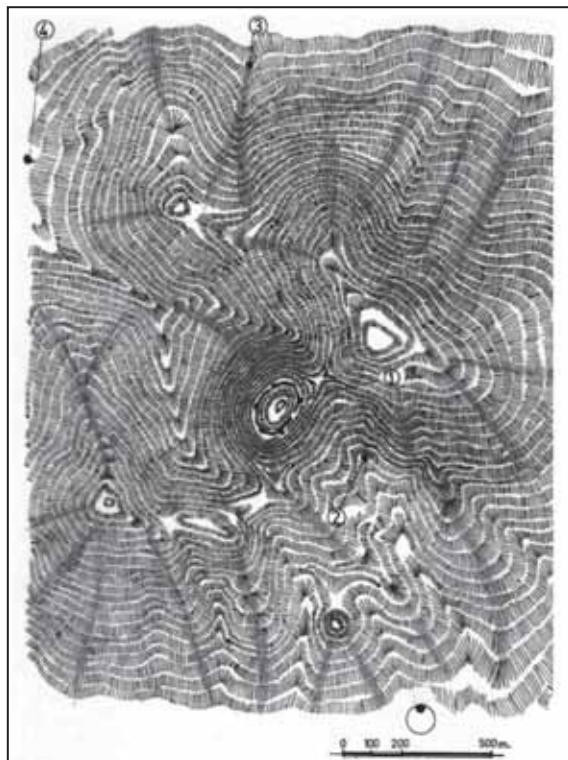
14 Krş. Tırpan 1994, 412, Lev. 141-144.

LEVHA VIII

1 Fasillar Kalesi Vaziyet Planı **2** Yerleşme **3** Aşağı Kale **4** Fasillar Hittit Anıtı **5** Lahitlerin Bulunduğu Alan **6** Lukianos Anıtı **7** Zeus Rölyefi **8** Dioskurlar Anıtı **9** Ay Rölyefi **10** Büstlü Anıt **11** İslilikler **12** Fasillar Köyü.

güneydoğu yönüne açılan 1.30 m.'lik bir girişle kemerli bir kapılık ile kapatılmıştır.

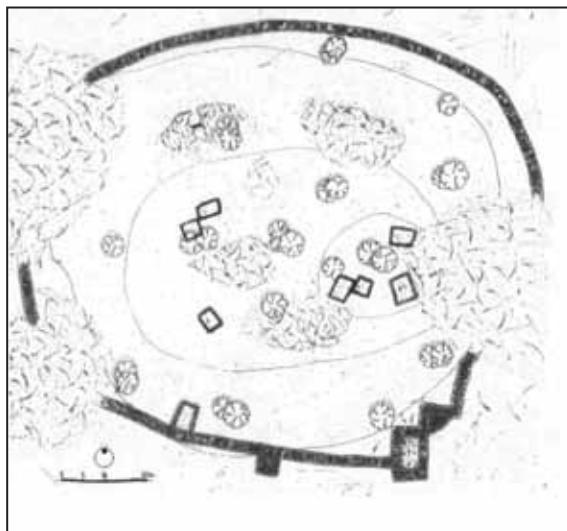
Girişin batı yanında $7.40 \times 4.10 \times 1.80$ m. ölçülerinde başka bir dikdörtgen kule bulunmaktadır. Bu kuleden batı yönünde kuzeye kavisli 52.80 m. uzanan ve sağlam durumındaki sur duvarı 4.40×1.80 m.'lik küçük dikdörtgen bir kule ile birleşmektedir. Bu duvar

LEVHA X

1 Emirgazi Kalesinin Vaziyet Planı **2** Emirgazi Kalesi'nin Doğu-Güneydoğu Yamacındaki Sarnıcı **3** IV. Tuthalia Dönemine Ait Hieroglif Yazıtlarının Çıktığı Alan **4** Maltepe Höyük.

düzungün olmayan irili ufaklı kyklopean taşlarla inşa edilmiş olup düzenli bir sıra halinde bir alçak ve bir yüksek taş sıraları ile örülüp aralarında yer yer harç kullanıldığı anlaşılmaktadır (Levha VI:1; XI; XIII).

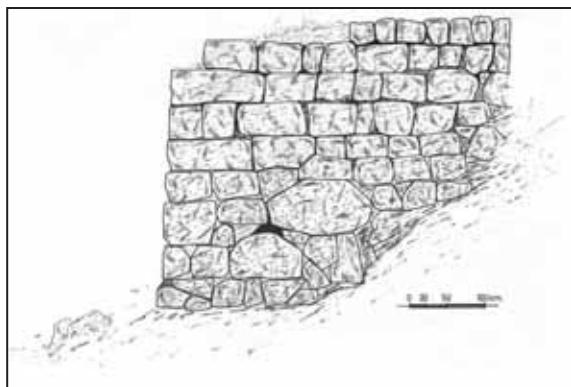
Kulenin kuzey yönünde 6.20×5.10 m., 6.00×4.90 m. ve 4.00×4.00 m. ölçülerinde kazamat ya da sarnıcı olduğunu düşündüğümüz bazı yapılar bulunmaktadır.

LEVHA IX
Fasillar Kalesi.

LEVHA XI
Emirgazi Kalesi.

LEVHA XII

dir. Bu yapılar küçüklü büyülü düzgün olmayan ancak düzenli bir sıra halinde taşlarla harçsız olarak inşa edilmiş tonoz örtülü yapılardır (Levhah V:2; XI; XIV).

Bu yapıların 15.00 m. kadar kuzeyinde bir kaya-
liğinin yamacında 10.60x5.90 m. ölçülerinde doğu-batı
doğrultusunda uzanan dikdörtgen formlu bir sarnıç
yer almaktadır. Bu sarnıç 5.00 m. derinlikte olup 0.50
m. duvar kalınlığına sahip ve aşağıya doğru inildikçe
her 1.00 m.'de 0.20 m. kalınlaşan kademeli bir duvar
örgüsüne sahiptir. Sarnıcın tabandaki iç ölçüleri 8.00x
3.30 m.'dır. Düzgün düzenli sıralar halinde dikdört-
gen taşlarla isodomik ve yer yer atıklı isodomik tek-
niğiyle örülülmüş olan bu sarnıç duvarının alt kısmında
harç kullanılmadığı ancak üst kesimlerde ise kullanılan
dışı anlaşılmaktadır (Levhâ VI:2; X, 2; XI; XII).

Kalenin güneybatı yönündeki küçük kuleden itibaren kuzey yönüne kavisle 60.50 m. uzayan ve kısmen ayakta olan sur duvarı 4.70x2.20 m. ebadında yine dikdörtgen formlu başka bir kuleye birleşmektedir. Bu kesimden kuzey yamaç boyunca 40.50 m. kayalık alana uzayan sur duvarı 4.20x2.20 m. ölçüleri içinde küçük bir kule ile birleşmektedir. Doğu yönde keskin kavisle 53.00 m. uzayan ve kısmen izlenebilen sur duvarı doğu yamaçındaki büyük kule ile birleşmektedir (Levhâ XI). Bu kalenin iç kesiminde tamamen tahrîp olmuş ve bu yüzden ölçü alamadığımız yapı kalıntıları da dikkat çekicidir¹⁵ (Levhâ XI).

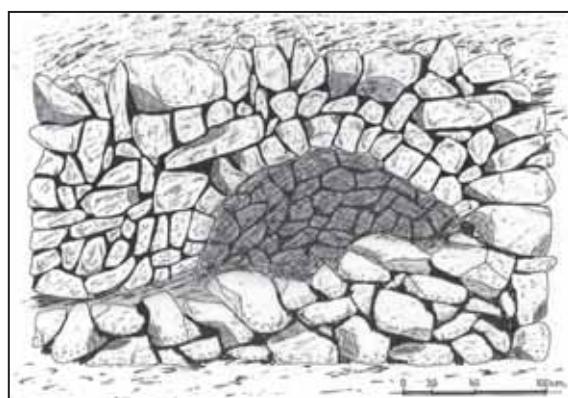
Ayrıca, yukarıda detaylı bir şekilde ölçülerini verdığımız ve Lykaonia'nın batı sınırı üzerinde yer aldığı düşündüğümüz Fasıllar Yukarı ve Aşağı Kaledelerinin bulunduğu alanın kuzeydoğusu Konya, güneyi Seydişehir ve batısı Beyşehir'e açılan önemli bir yol kavşağı üzerindedir. Dolayısıyla bu kale, bugün 15 Krş. Belke 1984, 132-133, Abb.2.

Seydişehir-Akseki¹⁶ üzerinden güneye doğru inilen, Antik Dönemde İsauria-Pamphylia sınırında bulunan bugünkü Alanya'ya ulaşan *Bati Yolu* üzerinde konumlanmıştır.

Beyşehir (Karakilis) Gölü'nün güneybatısında bulunan Yeşildağ (Kaşaklı) Kasabası'nın 7 km. kuzey noktasındaki ovalık alandaki yolların ise, Fasıllar Kalesi yerleşmesinden daha önceki dönemlerde -özellikle IV. yy.'da,- Bayındır Dikmen Kalesi ile kontrol edildiğini düşünmektedir. Buradan da yolu Suğla (Troglitis) Gölü'nü takip ederek Yalıhöyük-Harmanlı-pınar-Leontopolis (Bozkır) üzerinden İsaurya'ya ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır. Antiocheia Kolonisi kurulduktan sonra yapılmış olduğunu düşündüğümüz bu yol, Romalı komutan S. Quirinius'un Homanadeisleri vendiği sırada da kullanılmış olmalıdır.

Fasıllar'da nekropol alanının güneyinde bulunan Hittit anıtının da bu *Bati Yolu* güzergâhı üzerinde yer olması, İ.Ö. XIII. yy.da bu güzergâhın bu dönemde kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla bu Hittit anıt, bu bölgede ve şimdiki bulunduğu alanda dikilmiş¹⁷ ve açık hava tapınağı olarak da isley görmüş olmalıdır¹⁸.

Yine Emirgazi kale yerleşmesi yakınlarında Hittit hiveroglyph yazıtlarının bulunmuş olması da ilgincir ve

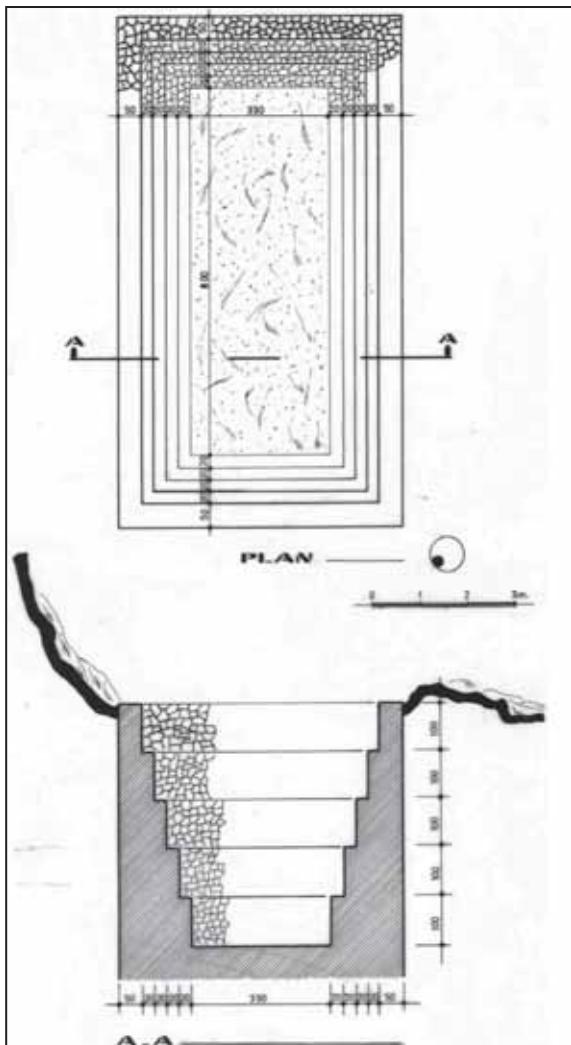
LEVHA XIII

Emirgazi Kalesi (Detay).

¹⁶ Belke 1984, 132-133.

¹⁷ Farklı görüş için bkz. Mellaart 1962, 111 vd.

18 A. Erkanal, Fasillar Hitit anıtı üzerindeki tanrı kabartması ile Eflatunpinar'daki tanrıının aynı pozda gösterilmemiş olması yanında bazı diğer haklı sebeplerden dolayı Fasillar Hitit anıtının Eflatunpinar anıtının üzerinde olması gerektiği tezine karşı çıkmıştır (Erkanal 1980, 291, 293). Dolayısıyla birbirine yaklaşık 25 km. uzaklıkta bulunan bu iki anıt, daha önceki çalışmamızda ifade ettiğimiz gibi (Karaoğuz 2002, 63), bizce de birbirinin tamamlayıcısı olmamalıdır.

LEVHA XIV

Emircazi Kalesi (Detay).

tesadüfi olmama gerektir. Fasillar'da bulunan bu Hittit anıtının yaptıranı belli değilken, Emircazi-Eskikışla mevkiiinde bulunmuş sunak şeklindeki hiyeroglif yazıtlı taş blokların IV. Tuthaliia tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Bu iki Hittit anıtından özellikle Emircazi yazıtlarının bulunduğu kesimin, Tarhuntaşşa/_ulara Nehri Ülkesi'nin en doğu sınırını göstermiş olduğunu düşünmekteyiz¹⁹. Yine Roma Dönemi'nde bu kesim

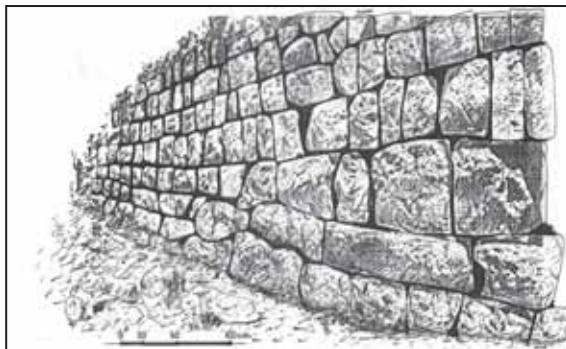
¹⁹ Ancak Tarhuntaşşa/_ulara Nehri Ülkesi'nin kuzey sınırının Konya'ya kadar uzanmış olabileceği noktasında bazı görüşler ifade edilmiş (Ünal 2000, 60 vd.; Dinçol ve dig. 2001, 86) olmasına rağmen biz, V. Hititoloji Kongresine sunduğumuz "Tuthaliia IV., Yalbur und geographisch-historische Relationen" başlıklı bildiride sınırın en azından Cihanbeyli'ye kadar uzanmış olabileceğini vurgulamıştık. Dolayısıyla bu sınırın doğu kesiminin, İ.O. XIII. yy. hiyeroglif yazıtların burada keşfedilmesi sebebiyle Emircazi-Eskikışla mevkiiine kadar uzanmış olabileceği varsayımdan hareketle tarihsel bir süreklilik gösterdiği ve İ.O. III. yy. dan itibaren önemini sürdürmüşt olduğunu düşünmekteyiz.

Lykoania Bölgesi'nin doğu sınırını gösteriyordu²⁰.

Emircazi'den Aksaray yönüne ulaşımda önemli bir yere sahip olan bu kaleden Aksaray istikametine yol, Karapınar sınırları içinde bulunan Kıcıkısla (Yağmapınar) Höyük-Tilkili Höyük-Bursal Yayla Kalesi ile uzanmış olmalıdır. Karadağ'ın eteklerinde bulunan ve D. French tarafından keşfedilen²¹ taş döşeli taşit yolu bağlantılı anayol ile de ulaşım, Emircazi-Kayacık-Ortaoba-Hasanoba-Akgöl'den Ereğli/Kybistra'ye kadar ulaşmış olmalı idi.

Bu kalelerde yaptığımız alan çalışmaları bulgularına göre, Fasillar Kalesi'nin yaklaşık 11.875 m^2 ve Emircazi Kalesi'nin yaklaşık 14.700 m^2 büyüklükte olduğu anlaşılmıştır. Bu noktada söz konusu kale yerleşmelerinin mekansal ve demografik büyülüklüklerine dayalı bir çözümleme yapıldığında, bu dönemde aile büyülüğünün de 7 kişi olduğu ve dönemin olası konut tipolojilerinin yaklaşık 300 m^2 olabileceği kabulü ile, söz konusu kale yerleşmelerinin yaklaşık 40-50 (Mitchell 1993, hrt. 3. Öte yandan yazımızın giriş kısmında ana hatlarıyla siyasi tarihinden söz ettigimiz Lykaonia Bölgesi'nde İ.O. 103 yılında Antonius tarafından düzenlenen seferler sonucunda Kilikia eyaleti kurulur (Livy XXXVII, 56 vd.) . İ.O. 92 yılında Lucius Sulla eyalet valisi olmasına karşın süren huzursuzluklar İ.O. 64 yılında Pompeius'un Kilikia eyaletinde yaptığı düzenlemelerle, eyalet Kilikia Pedias, Kilikia Tracheia, Pamphylia, Pisidia, Isauria ve Lykaonia olmak üzere altı bölgeye ayrılır. İ.O. 43 yıldan önce bölge, Galatia eyalet sınırları içine dahil edilir. İ.O. 25 yılında Galatia eyaleti yöneticisi Amyntas'in ölümünden sonra (Levick 1967, 39; Mitchell 1994, 96) Lykaonia'nın yönetimi yerel krallıklara terk edilir (Magie 1950, 466 vd.). İ.S. 38 yılında Dağlık Kilikia ve Lykaonia, Kommagene kralı IV. Antiochos'a verilmiştir (Ramsay 1904, 60-132; Aulock 1976, 19 vd.). İkonium'un adını Claudikonion olarak Claudius'un (İ.S. 41-54) değiştirmesinden sonra Hadrian Döneminde (İ.S. 117-138) Lykaonia kenti Iconium Roma kolonisi haline dönüşmüş ve Galatia eyaletine bağlanmıştır (Magie 1950, 1528; Akşit 1976, 48 vd.). Antonius Pius Döneminde de (İ.S. 138-161) Lykaonia ve Isauria, Dağlık Kilikia eyaletine devredilip (Ramsay 1960, 47; Hall 1968, 58), İ.S. 2. yy. sonlarında Roma ordularının istilasına uğramıştır. Bölge İ.S. 3. yy. da Sasani hükümdarı Shapur tarafından bir akıma maruz kalmıştır (Magie 1950, 694-698). İ.S. 260 yılında İmparator Valerian Döneminde düzenlenen ikinci akında Persler, Romalıları yenilgiye uğratmıştır Shapur, Suriye ve Kilikia'dan Kapadokkia ve güney Lykaonia'ya kadar uzanan geniş bir alanda atağa geçmiş ve ancak İmparator Aurelian bölgeyi İ.S. 272'de geri alabilmiştir (Belke 1984, 53-54). Bölgede İmparator Diocletian zamanında başlayıp I. Constantine tarafından da sürdürulen reformlar çerçevesinde sınır daraltma hareketlerine girilir (Belke 1984, 54 vd.). Göründüğü gibi Lykaonia Bölgesi'nin sınırlarının köklü bir değişikliğe uğramadan sadece eyaletler arasında yer değiştirmesi tanık olunmaktadır.

²¹ French 1996, 97, 99, Fig.3; Taf. 8:4.

LEVHA XV

Emircazı Kalesi Sarnıcı Planı ve A-A Kesiti.

konut alabileceğini düşünmekteyiz. Buradan haretke demografik çözümlemeye gidildiğinde; bu kale yerleşmelerinin yaklaşık 280-300 kişi arasında bir de-

mografik büyüklüğe sahip olabileceği anlaşılacaktır.

Dolayısıyla bu araştırma kapsamında, elde ettigimiz arkeolojik bulgulardan ve tespit edilen demografik ve mekansal kademelenmenin sonucunda bu kale yerleşmelerinin;

- dönemin ulaşım/iletisim teknolojisi ve araçları boyutunda ulaşım olanakları potansiyellerinin,
- askeri ve fiziki çevreye dayalı savunma olanakları varlığını,
- verimli tarımsal bölgelerin ve tarımsal ürün potansiyelinin kontrolü işlevlerinin gelişmişlik düzeyinde ara merkezler ya da geçiş yerleşmeleri olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ar.Or.* = *Archiv Orientální, Journal of the Czechoslovak Oriental Institute*. Praha.
AS = *Anatolian Studies, Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara*. London.
Jsav = *Journal des Savants*. Paris.
PSBA = *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*. London.
RE = *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. Neue Bearbeitung.
TürkTK = *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*. Ankara.
Akşit, O. 1976: *Roma İmparatorluk Tarihi*, (M.Ö. 27-M.S. 192), İstanbul.
Akurgal, E. 1949: *Spaethethitische Bildkunst*, Ankara.
Alexander, R.L. 1968: "The Mountain-God at Eflatun Pınar", *Anatolica*, II, 77-88.
Alkım, U. B. 1968: *Anatolie I*, Munich.
Alp, S 1973: "Eine Weitere Hieroglypheninschrift aus Emircazı und Rollsiegel mit Hieroglyphenlegenden aus dem Gebiet von Adiyaman, Südöstlich von Malatya", *Festschrift H. Otten* (Edited by E. Neu, C. Rüster), 11-15.
Arik, R.O 1956: *Ankara-Konya, Eskişehir-Yazılıkaya Gezileri*, Ankara.
Arrianos, Alexandria, 1945: *Anabasis*, (Çev. H. Örs), İstanbul.
Aulock, H.V. 1976: *Münzen und Städte Lykaonies*, *İstMitt*, XVI, Tübingen.
Ballance, M.H. 1958: "Roman Roads in Lycaonia", *AS*, VIII, 223-234.
Behm-Blancke, M.R.-D. Rittig 1970: "Der 'Aslantaş' von Eflatun Pınar", *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin*, CII, 89-99.
Belke, K 1984: *Galatien und Lykaonien*, Wien.
Bittel, K. 1976: *Die Hethitter*, München.
Bossert, H. Th 1942: *Altanatolien, Kunst und Handwerk in Kleinasien von den Anfängen bis zum Völligen Aufgehen in der Griechischen Kultur*, Berlin.
Cavaignac, E. 1936: *Le Problème Hittite*, Paris.
Darga, A. M. 1992: *Hittit Sanatı*, İstanbul.
Dinçol A.M., J. Yakar, B. Dinçol, A. Taffet 2001: "Die Grenzen von Tarhuntaşsa im Lichte Geographischer Beobachtungen", *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C. - 4e siècle ap. J.-C.)*, *Actes de la Table Ronde Internationale D'Istanbul*, 2-5 novembre 1999, (Edited by É. Jean, A.M. Dinçol, S. Durugönül), 79-86.
Erkanal, A. 1980, "Eflatun Pınar Anıtı", *Bedrettin Çomert'e Armağan*, Ankara, 287-301.
French, D. 1996 "The Site of Barata and Routes in the Konya Plain", *EpigrAnat*, XXVII, 93-110 (Taf. I-VIII).
Garbrecht, G. 1991: "Die Wasserversorgung des antiken Pergamon", *Die Wasserversorgung Antiker Städte*, Mainz, 11-47
Garstang, J. 1910: *The Land of The Hittites*, London.
1929: *The Hittite Empire*, London.
Gelb, L. J 1939: *Hittite Hieroglyphic Monuments*, Chicago.
Gurney, O.R. 1954: *The Hittites*, Great Britain.
Guterbock, H. G. 1947: "Eski ve Yeni Hitit Abideleri-Alte und Hethitische Denkmäler", *Halil Ethem Hatıra Kitabı*, Ankara, 48-58; 59-70, Picture. I-VIII.
Hall, S. 1959: "The Site of Mistheia", *AS*, IX, 119-124.
-1968 "Notes and Inscriptions From Eastern Psidia" *AS*, XVIII, 57-92.
Hawkins, J.D 1975: "The Negatives in Hieroglyphic Luwian", *AS*, XXV, (119-156), 128-131.
-1995 *The Hieroglyphic Inscription of the Sacred Pool Complex at Hattusa (SÜDBURG)*, With an Archaeological Introduction by P. Neve, Wiesbaden.

- Hrozný, B 1936: “Les Quatre Autels ‘Hittites’ Hieroglyphiques D’Emir Gazi Et D’Eski Kişla, Et Les Divinites Apulunas(?) Et Rutas”, *Ar.Or.*, VIII, 171-218, Pl.IX-XXIII.
- Jones, A.H.M. 1971: *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Jüthner J.-F. Knoll-K. Patsch-H. Swoboda 1903: *Vorläufiger Bericht über eine archäologische Expedition nach Kleinasien*, Prague.
- Karaoguz, G. 2002: “II. Binde Konya Bölgesi Hittit Kaya Anıtları ve Yazıları Üzerine Bazı Gözlemler”, *2001 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, Ankara, 54-103.
- Levick, B. 1967: *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford.
- Magie, D 1950: *Roman Rule in Asia Minor*, I-II, Princeton.
- Masson, E 1979a: “Les Inscriptions Louvites Hiéroglyphiques D’Emir Gazi”, *Jsav*, 3-53.
- 1979b “Quelques Lectures Nouvelles sur les Inscriptions Louvites Hiéroglyphiques d’Emir Gazi”, *Studies in Diachronic, Synchronic and Typological Linguistics, Festschrift for Oswald Szemerényi on the Occasion of his 65th Birthday*, (Edited by B. Brogyangi), Vol.II, Amsterdam, 537-547.
- Mellaart, J. 1962: “The Late Bronze Age Monuments of Eflatun Pınar and Fasillar Near Beyşehir”, *AS*, XII, 111-117.
- Mellink, M. J. 1991: “Archaeology in Anatolia”, *AJA*, XCV, 123-153
- Meyer, E. 1914: *Reich und Kultur der Chetiter*, Berlin.
- Mitchell, S. 1993: *Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor, The Celts in Anatolia and the Impact of Roman Rule*, Vol. I, Oxford.
- 1994 “Termessos, King Amyntas and the war with the Sandaliotai. A new Inscription from Psidia”, *Studies in the History and Topography of Lycia and Pisidia*, Ankara, 93-105.
- Naumann, R. 1974: “Einige Beobachtungen in Eflatun Pınar”, *Mélanges Mansel (Mansel’e Armağan)* I-III, 467-474.
- 1991: *Eski Anadolu Mimarlığı*, (Translation: B. Madra), Ankara.
- Orthmann, W. 1964: *Vorderasiatische Archäologie, Studien und Aufsätze, A. Moortgat zum 65. Geburtstag Gewidmet*, (Edited by K. Bittel), Berlin, 221-229.
- Özkaya, V. 1995: *İ.Ö. Erken Birinci Binde Frig Boyalı Seramiki*, Erzurum.
- Özsait, M. 1985: *Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidyada Tarihi*, İstanbul.
- Ramsay, W. M 1906: *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, London.
- 1960 *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, (Translation: M. Pektaş), İstanbul.
- Sayce, A. H 1905: “The Discover of Archaic Hittite Inscriptions in Asia Minor”, *PSBA*, XXVII, 21-31.
- 1908a “Hittite Inscriptions from Gurun and EmirGhazi”, *PSBA*, XXX, 211-219.
- 1908b “The Hittite Inscriptions of EmirGhazi and Aleppo”, *PSBA*, XXX, 182-191.
- Sterret, J.R.S 1885: *Preliminary Report of an Archaeological Journey Made in Asia Minor During the Summer of 1884*, Boston.
- Swoboda H.-J. Keil-F. Knoll 1935: *Denkmäler aus Lykaonien, Pamphylien und Isaurien*, Prague.
- Tirpan, A.A. 1994: “Kilikya Tracheia’daki Poligonal Taş Örgülü Duvarlar”, *TürkTK*, XI, 405-424.
- Totaysalgr, G. 1935: *Eti Tapınaklarından Gargara İkizin Eti Tapınağı*, Konya.
- Ünal, A. 2000: “Adana’daki Kizzuwatna Krallığı. Taş Devrinden Hitit Devleti’nin Yıkılışına Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprübaşı* (Editör: E.Artun, M.S. Koz), İstanbul, 43-69.
- Zoroğlu, L. 1994: “Cilicia Tracheia in the Iron Age: The Khilakku Problem”, *Anatolian Iron Ages* 3, 301-309

ÖZET

Lykaonia Bölgesi'nin en doğusundaki Emirgazi ve en batısındaki Fasillar kalerinin bulunduğu kesim, Tarhuntaşşa Krallığı Döneminde, bu krallığın doğu-batı uç sınırını belirlemiş olmamıştı. Nitikem Fasillar'daki Hittit anıtı ile Emirgazi'deki IV. Tuthaliia Dönemine ait hiyeroglif yazılı blokların bu kale yapılarının inşa edildiği alanların yakınılarında ele geçmiş olması bu fikrimizi destekler niteliktedir. Dolayısıyla bu kale yapılarını ele almamızdaki amaç, İ.Ö. XIII. yy. dan itibaren Tar*untaşşa Krallığı'nın doğu-batı sınırlarını oluşturan bu kesimin sınır işlevinin İ.Ö. III. yy. ve daha sonraki dönemlerde de devam ettiğini göstermek olacaktır.

ABSTRACT

Lykaonia region in the period of Tarhuntaşşa Kingdom might have been between Emirgazi and Fasillar castles that might have identified east and west boundaries of this Kingdom's.

Our think was supported by Fasillar Hittite monument and Emirgazi hieroglyphics which is from time of Tuthaliia IV which find around these castles buildings.

However, the aim of this paper is indicate that this region which is east and west boundary of Tarhuntaşşa Kingdom, as a boundary function was attended throughout IIIrd century and later ages.

GYULA MÉSZÁROS VE BİR HALK MÜZESİ PROJESİ

Hüseyin KARADUMAN*

Uluslaşma sürecini yaşayan ve bu süreç sonunda da bir devlet kurabilen uluslar, öncelikle kendi ulusunun kökenini ve geçmişini araştıran, yarattığı maddi ve manevi değerleri toplayan, bunu topluma sunan ve bu sayede de ona ulusal bir kimlik kazandırmayı amaçlayan ulusal müze projelerini gündeme getirmiştirlerdir. 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda ulusçuluk akımları ile dağılma sürecinin başlaması, bu imparatorluğun asli unsuru olan Türklerin de uluslaşma sürecine girmelerine ve kendilerini yeniden tanımlamalarına yol açmıştır. Ankara Etnografya Müzesi, ulus-devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu çerçevede ortaya koyduğu ulusal bir projenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Resim 1).

Etnografya Müzesi'nin teşkiline karar verilmiştir.¹ Ancak o zamanlar, Birinci Dünya Savaşı yillardır ve Osmanlı Devleti savaşı kaybedecektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve ilk yıllarda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyeleri önemli ölçüde rol almıştır. Bunlardan biri de Ziya Gökalp'tır. 30.5.1923 tarihinde yayınladığı "Hars Teşkilatı" isimli bir makalede konuyu yeniden gündeme getirmiştir.² 15.7.1923 tarihinde Heyet-i İlmiye toplantısına katılmıştır. Görüşülen konular arasında Etnografya Müzesi ve Millî Müze de yer almıştır.³ Bu çerçevede, Maarif Vekâleti'nin 2.7.1924 tarih ve 646 sayılı emri ile bir Halk Müzesi'nin kurulmasına hazırlık olmak üzere, bir komisyon kurulmuştur.⁴

Resim 1

Bu projenin başlangıcı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1917 yılında yapılan kongresine kadar iner. Bu kongrede; Millî Müze ve Etnog-

1 Osmânlı İttihâd ve Terakkî Cem'iyyeti Program ve Nizâmnamâsidir, İstanbul 1333, Tanîm Matba'ası, s. 11, (Madde 43).

2 Ziya Gökalp, "Hars Teskilâtı", Anadolu'da Yeni Gün, 30.5.1339 (1923), S. 1189-812. Ayrıca bk. Ziya Gökalp, Makaleler IX, (Hazırlayan Şevket Beysanoğlu), İstanbul 1980, s. 43-49.

3 Hasan Ali Yücel, Türkiye'de Orta Öğrenim, Ankara 1938, s. 21. 4 Hâmid Zübeyir Koşay, Etnografya Müzesi Kılavuzu, İstanbul 1963, s. 3.

* Hüseyin Karaduman, Sanat Tarihçisi, APK Uzmanı, Kültür Varlıklar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2. TBMM, 06100 Ulus-Ankara; e-mail: abhkaraduman@ttnt.net.tr

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluşunun ilk yıllarda yeniden yapılanırken yabancı bilim adamları ve sanatkârları ülkemize çağırarak, onlara görev vermiştir. Bunlardan biri de Türkülerle iyi ilişkiler içinde olan Gyula Mészáros'dur.⁵

Gyula Mészáros

Gyula Mészáros, Macar asıllıdır. Ülkesinde Türkolog ve şair olarak bilinir. 28.3.1883 tarihinde Szakes'ta doğmuş, 25.5.1957 tarihinde New York'ta ölmüştür. Birçok defalar İstanbul'a gelmiştir. 1906-1907 yıllarında Volga bölgesinde Türk, Tatar ve Çuvaşlar üzerine araştırmalar yapmıştır. 1909 yılında Budapeşte'de Türk-Tatar dili çalışmasıyla doktorasını almıştır. Aynı yıl Ural bölgesinde Başkırlar arasında bir çalışma yürütmüştür. 1916-1919 yılları arasında İstanbul Darülfünunu'nda Macarca kürsüsünü yönetmiştir.⁶

Gyula Mészáros, aynı zamanda bir müzeci ve etnologdur. Macar Etnografya Müzesi'nde 14 yıl görev yapmıştır. Turan ülküsüne inanmış biridir. Ármin Vámbéry'nin öğrencilerindendir. Onunla birlikte Turan Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alır.⁷ Budapeşte'de Türk Derneği'nin Edebiyat-ı Osmaniye Cemiyeti isimli şubesini kuranlar arasındadır.⁸ Macar-Türk Dostluk Birliği'nin kurucu üyesidir.⁹ Osmanlı Türkçüleri ile çok sıkı bir ilişki içindedir. Bir kitabını Yusuf Akçura'ya hediye ederken, "Büyük Turan meşhur oğluna, en sevdiğim habibime Y. Akçura oğlu Bey Efendi Hazretlerine" şeklinde yazıp imzalamıştır (Belge 1).¹⁰

5 Bu konu, 27.6.-1.7.2006 tarihleri arasında Gaziantep'te yapılan VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürleri Kongresi'nde "Gyula Mészáros ve Ankara Etnografya Müzesi" başlığı ile verdiğim bildiride işlenmiştir. Türk müzeciliği için oldukça önemli olan Gyula Mészáros'u, burada farklı bir başlık altında bildirinin kapsamını daraltarak İdol okuyucularına tanıtmak istedik.

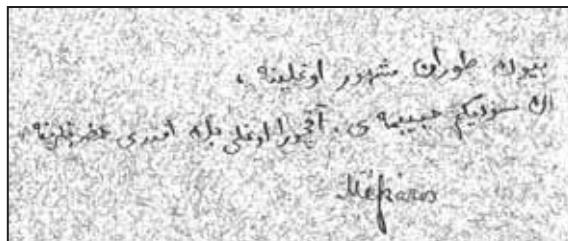
6 Kiss Tamás, "Gyula Mészáros", Új Magyar Irodalmi Lexikon, C. 2, Budapest 1994, s. 1362. Bu bölümü Macarca'dan Türkçe'ye çeviren Dr. İsmail Doğan'a teşekkür ederim.

7 Nizam Önen, İki Turan, Macaristan ve Türkiye'de Turancılık, İstanbul 2005, s. 59-60.

8 Türk Derneği, "Türk Derneği Riyâset-i Aliyyesine", S. 5, İstanbul 1327, s. 166-167.

9 Nizam Önen, a.g.e., s. 91.

10 Bk. Gyula Mészáros, Magna Ungaria (A Baskır-Magyar Kérdés), Budapest 1910. Bu imzalı kitap, bugün Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndedir: Kayıt No: 4949; Yer No: A/3565.

Belge 1

Gyula Mészáros, ülkemizde Etnoloji dersleri de vermiştir.¹¹ Ankara'da bir Halk Müzesi açılması düşünüldüğünde, kendisinden konuya ilişkin bir rapor istenir. Gyula Mészáros, konuya ilişkin iki rapor verir¹² ve 1.12.1924 tarihli sözleşme ile Halk Müzesi'ni kurmakla resmen görevlendirilir.¹³

Gyula Mészáros, ülkemizde bulunduğu sürede devamlı etrafını aydınlatan ve yönlendiren bir konumdadır. Halk Bilgisi Derneği'ni kurma çalışmalarına katılmıştır.¹⁴ Bu dernek, daha sonra Ankara'da kurulacaktır ve o İlim Encümeni üyeliğine getirecektir.¹⁵ Dil Heyeti¹⁶ ile Türk Ocakları bünyesinde kurulan ve ilk toplantısını 4.6.1930 tarihinde yapan Türk Tarih Heyeti'nde de yer almıştır.¹⁷

Gyula Mészáros, 1.12.1924 tarihli sözleşme sonrasında başladığı görevde, daha sonraları İstanbul Süleymaniye Medresesi'nde açılan Etnografya Müzesi ile Ankara Etnografya Müzesi'nde uzman olarak devam etmiştir. Gyula Mészáros'un ücreti, Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun ecnebi müte-

11 Nermin Erdentug, "Türk Etnografya Çalışmaları", A.U. Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1-4, Ankara 1970, s. 67.

12 Ma'arif Vekâleti Mecmûası, S. 1, İstanbul 1 Mart 1341. s. 9-20; S. 4, İstanbul 1 Eylül 1341. s. 1-15. Gyula Mészáros, 27.12.1924 tarihli yazısında, üçüncü bir rapor vereceğinden de biseder, ancak bu rapora rastlanmamıştır. Bu rapor, belki de yazısında belirttiği gibi, satın alınacak araç ve gereçlerin listesi ile müze idaresinin talimatnamesini içermektedir.

13 Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 4.

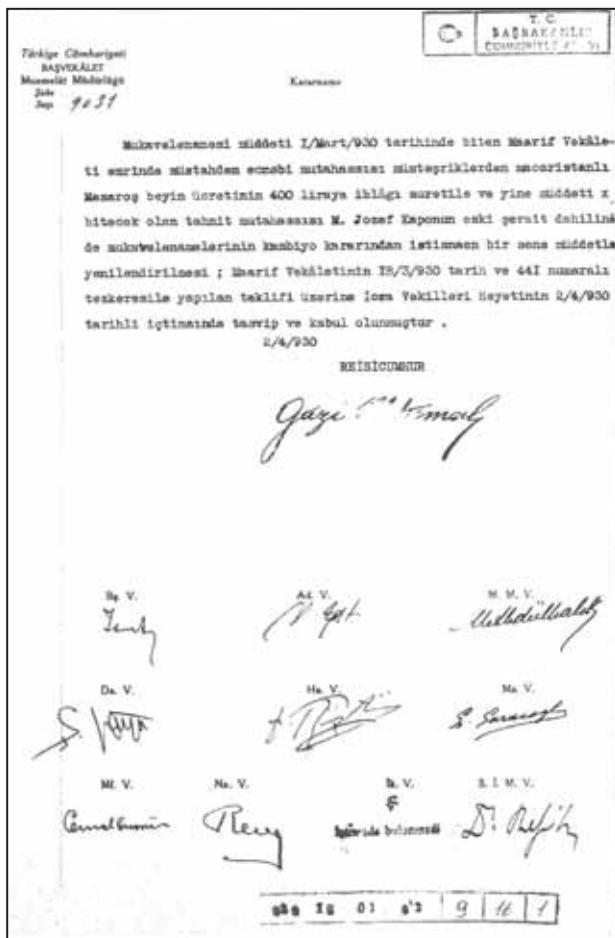
14 Halil Bedi Yonetken, "Bizde İlk 'Halk Bilgisi Derneği' Teşebbüsü ve Bir Tarihi Belge", Türk Folklor Araştırmaları, C. 6, S. 133, İstanbul 1960, s. 2197-2198. Ayrıca bk. Hamit Zübeyir Koşay, "1927'de Etnoğrafya Cemiyeti Kurma Teşebbüsü", Çığır, Ankara 1943, s. 157-158.

15 M. Halit Bayır, "Halkbilgisi Derneğine Ait Hatıralar III, Kongreler", Türk Folklor Araştırmaları, C. 2, S. 29, İstanbul 1951, s. 457.

16 Türk Dil Kurumu'nun 40 Yılı, Ankara 1972, s. 38-41. Dil Heyeti üyeliği, bu görevi iki yıl yaptıktan sonra, İcra Vekilleri Heyeti'nin 21.6.1930 tarih ve 9563 sayılı kararıyla da tasdik edilmiştir. Bk. T.C. Başkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı Arşivi (Kısaltma: BCA), 030.18.01.02.12.42.10.

17 Bu heyetin içinde tarihçilerin yanı sıra İstanbul Müzeleri Umum Müdürü Halil Ethem ile Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Hâmit Zübeyir Koşay da vardır. Fahri Çoker, Türk Tarih Kurumu, Kuruluş Amacı ve Çalışmaları, Ankara 1983, s. 3-5.

hassıslar faslından ödenmiştir. Görev uzatımına ilişkin Maarif Vekâleti'nin 8.3.1930 tarihli yazısında; Gyula Mészáros'un beş seneden beri etnografiya işleri uzmanı olarak memleketimizde çalıştığı ve olumlu mesaisi ile Etnografya Müzesi'ni vücuta getirdiği beyan edilmiş, maaşının da 300 liradan 400 liraya çıkarılması istenmiş ve bu da 2.4.1930 tarih ve 9031 sayılı İcra Vekilleri Heyeti'nin kararıyla kabul edilmiştir (Belge 2).¹⁸

Belge 2

Gyula Mészáros'un Etnografya Müzesi'ndeki görevi 1932 yılının Şubat ayının sonuna kadar devam etmiştir. Aynı yıl içinde Budapeşte'ye dönmüştür.¹⁹

¹⁸BCA, 030.18.01.01.02.9.16.1; Dosya: 242-58.

¹⁹BCA, 030.18.01.01.02.18.16.14; Kiss Tamás, Gyula Mészáros'un 1926 yılında Frank kalpazanlığından İstanbul'a kaçtığını ve 1932 yılında geri döndüğünü ifade etmektedir. Kiss Tamás, a.g.m., s. 1362. Kiss Tamás'ın bu ifadesinden Gyula Mészáros'un, 1926 yılından önce Macaristan'a devamlı gidip geldiği, 1926-1932 yılları arasında ise, sürekli Türkiye'de ikamet ettiği sonucuna varılabilir.

Gyula Mészáros'un Halk Müzesi'nin kuruluşuna yönelik olarak hazırladığı raporlar, aslında uluslararası süreci içinde, Türk ulusunun maddi ve manevi kültür unsurlarını toplamaya ve bunları toplumun görsel eğitiminde kullanmaya, sonuçta da ulus-devletin kültürel kimliğini yaratmaya yönelik bir faaliyetin çerçevesini de çizmektedir.

Ankara'da Tesis Edilecek Olan Halk Müzesi Hakkında Birinci Rapor

Gyula Mészáros, ilk raporunda şu tespitleri yapmıştır:

- Son zamanlarda büyük küçük tüm milletler, ilm-i akvamın bir taraftan umumi, diğer taraftan millî yararlarından faydalannmak için birbirleriyle rekabet etmektedir. Her yerde halk araştırmalarıyla meşgul olan cemaatler oluşmakta, dergiler çıkarılmakta, Halk Müzeleri kurulmakta ve üniversitelerde kursüler açılmaktadır. Bağımsız olan ve geleceğine önem veren her millet, geçmişini ve kökenlerini aramakta, bu hususta yazılı kaynaklar bulunmaz ise, müraaat edilecek tek kaynak öz halkının maddi ve manevi değerleri olmaktadır. Bir halkın medeniyet hazinelarının neler olduğu örneklerle sıralanmış ve ilmî usulle kurulacak olan Halk Müzesi'nin, bunları ihtiiva edeceği vurgulanmıştır.

- Bu müze, millî bir özelliğe sahip olacağından, her şeyden evvel Anadolu Türklerinin eskiden beri girdiği hayatların araştırılması, bunların yapıp kullandıkları eşyanın toplanması ve incelenmesi ile yükümlü olacaktır.

- Müzenin, millî bir kuruluş olması dolayısıyla, benzer olan Avrupa müzelerinden Macaristan, Finlandiya ve Estlandiya²⁰ Halk Müzelerinin şeklinde kurulması uygundur.

- Anadolu Türkleri arasında yapılacak inceleme ve derlemeler, senelerce devam edecek bir program teşkil edecektir. Öz halkımızın elinde bulunan eserlerin gelecek için korunması bir millî görevdir. Bunun dışında, sınırları daha geniş olanırki bir görev de Asya'nın diğer Türk halkları arasında yapılacak olan inceleme ve ilmî derlemelerdir. Bu girişimler, iki sebepten dolayı bizim görevimizdir. Bunlardan biri, Anadolu Türklerinin, bağımsız bir

²⁰Günümüzdeki Estonya'yı kastetmiştir.

millet olması, ikincisi ise, Türk halkı arasında bu tür incelemeleri yapan Rus, Alman ve Macarların I. Dünya Savaşı nedeniyle, bu araştırmalara devam edememeleridir.

- Moğolistan'da bulunan eski Türk kitabeleri okunmuş, orada büyük bir Türk devleti ve medeniyetinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu abideler mahvolmaya mahküm bulunmaktadır. Bunları kurtarma mecburiyeti Türk milletine aittir. Bunlar ileride getirilerek, Ankara'da yapılacak Halk Müzesi'ne dikilmelidir.

- Türklerin menşei meselesi de henüz hâlledilmemiş bir konudur. Türk kabilelerin tamamının tarih öncesinde Asya'nın hangi köşesinde yaşadıkları, sonraki göçleri henüz bilinmemektedir. Bu husus da Ankara Halk Müzesi'nin programına dâhil olmalı, Asya Türklerinin etnoloji ve etnografya açısından incelenmesi, eski medeniyet eserlerinin toplanması ve tasnifi de, bu müze tarafından yapılmalıdır.

- Halk Müzesi'nin ilk senelerinde, özellikle ilkbahardan sonbahara kadar, Anadolu tatkîk edilecek, müzelik eşya toplanacak, kış aylarında ise, bunların temizliği ve kataloglanması gerçekleştirilecek dolaplara yerleştirilecek, seyahat esnasında alınmış fotoğrafların kopyaları hazırlanacak, fotoğraf ruloları, folklor ve ırkıyat incelemelerinin sonuçları tasnif edilecektir.

- Halk Müzesi, ilerdeki seyahatlerinde hareket serbestisini ve yöre karşısındaki bağımsızlığını sağlayacak biçimde donatılmalıdır. Bu amaçla; dört-beş kişilik çadır, yatak, battaniye ve yemek takımları, fotoğraf, fonograf ve diğer makineler için alüminyum çelikten sandıklar, eşya toplanması için sandıklar, arabalar, eğerli atlar ve seyyar eczane gibi teçhizata ihtiyaç vardır.

- Halk Müzesi tarafından icra edilecek araştırmaların sonuçları yayınlanacaktır. Bu yayın Türkçe'den başka uluslararası bir lisanda (Fransızca, Almanca) da basılacaktır.

Ankara'da Tesis Edilecek Olan Halk Müzesi Hakkında İkinci Rapor

Gyula Mészáros, ikinci raporunda şu tespitlere yer vermiştir:

- Müze binası, bu değerli eşayı nem, aşırı hava değişikliği, yangın ve hırsızlıktan koruyacak bir mimariye sahip olmalıdır. Bu çerçevede; müze binası, rutubetten korunması için, şehrin yüksek bir noktasında merdiven ve tavanlar dâhil kâgirden veya yanına elverişli olmayan maddelerden yapılmalıdır.

- Müze salonlarının ve buralara yerleştirilen eşyanın mükemmel bir surette aydınlatılması, modern müzelerin önemli kurallarından biridir. Müze, büyük bir olasılıkla, bir kattan fazla olacağından, ışığın tepe camlarından gelmesi mümkün değildir; bu nedenle, yan duvarlardaki pencerelerin alıgilmişin dışında büyük olmaları gerekecektir. Ancak yaz güneşinin zararlarına karşı, bazı eserler için, pencerelerin içерiden tahta pervaz ve kapakları olmalıdır. Bunalardan başka, pencereler beyaz perde ile örtülmelidir.

- Sergi salonlarında teşhir edilen eşyaya havanın sıcaklığı ve soğukluğu arasındaki azami fark zarar vermektedir. Bu nedenle salonlar, merkezî bir ısıtma sistemiyle ısıtılmalıdır. Ayrıca binanın her yerinde elektrikli aydınlatma olmalı, ancak yangın tehlikesine karşı elektrik telleri özen ve dikkatle yalıtılmalıdır.

- Müze içerisinde suyun bulunması, bilhassa labarotuvar ve fotoğrafhaneye için oldukça önemlidir. Ayrıca fotoğrafhanede basılan fotoğrafların iyi çıkması için temiz ve berrak suya, bu nedenle de, suyun süzülmesini sağlayacak bir su süzgecine gereksinim vardır.

- Müze binası, ilerde genişletilme olasılığına karşı, mimari tarzına zarar vermeyecek bir şekilde ve geniş bir arsa üzerine yapılmalıdır. Sergi salonlarına sığmayan büyük eşya, müze civarında açık mahalde sergilenecek, bu hususta İskandinaruya Etnografya Müzelerinde görülen Skansen gibi açık hava müzeleri örnek alınacaktır.

- Bu müze, Türk ruhunun bütün özelliklerini toplayacağından, dışarıdan da Türk ruhunun damgalarını taşımاسını hak etmektedir. Bu nedenle, bina usta bir Türk mimarı tarafından Arabi değil, eski, hakiki ve hatta gerektiği takdirde şarklı bir Türk üslubunda inşa edilmelidir.

- Sergi salonları, binanın en aydınlatık yerinde

10-12 tane, her salon da tahminen 200-750 m² civarında olmalıdır. 150-200 m² civarında iki büyük depo ile iki büyük laboratuvar, dezenfekte odası, biri karanlık oda olarak düzenlenmiş iki fotoğraf laboratuvarı ile bir müdür odası, bir ırkıyat, bir folklor, iki kalem ve benzeri işler için odalar ve iki büyük kütüphane salonu yer almıştır.

- Müzenin beş şubeden oluşmasını tasarlamıştır:

a) Sergi Salonları

Halk Müzesi'nin asıl merkezini oluşturacak olan bu salonlarda, Türklerin genel uygurlık eserleri, tipoloji usulüne uygun olarak tasnif edildikten sonra, camekânlı dolaplara yerleştirilerek teşhir edilecektir. Eşyanın yerleştirilmesinde Avrupa müzeleri rehber alınacaktır. Kostümler için mankenler kullanılacaktır.

b) Irkıyat Şubesi

Türklerin ve bütün Türklüğün irkıyat sahasında incelemesini ve halk örneklerinin ilmî tespitini yapacaktır. Bu amaçla müzede bir ırkıyat uzmanı ile laboratuvar ve antropoloji ölçüm aletlerine ihtiyaç vardır. Irkıyat uzmanı, Halk Müzesi'nin elamanları ile birlikte tüm seyahatlere katılacaktır.

c) Folklor Şubesi

Bu şube, halkın manevi uygarlığını incelemek ve korumakla yükümlü olacaktır. Sözlü eserlerin derlenmesinde Ural ve Altay lisanları için tertip edilmiş olan fonetik usul kullanılacaktır. Latin harfleri sayesinde lisanın mahallî ve genel telaffuzlarının her türlü inceliklerini korumak olasıdır.

Materyaller kartotek usulünde tasnif edilecektir. Türkiye'de teşkil edilecek ilmî cemiyetler folklor toplamağa davet edilecektir. Bu hususta, bütün vilayetlerde bulunan ve konu ile ilgili olan kişilere anket formları gönderilecektir. Destanlar ve türkülerin güftesinden başka, beste ve havaları da jelatin üstüvaneler üzerine kayıt edilecektir. Değerli olanlar maden üzerine geçirilebilir. Bu çalışmalar, aynı zamanda millî musikinin ilerlemesini sağlayacaktır.

ç) Laboratuvar

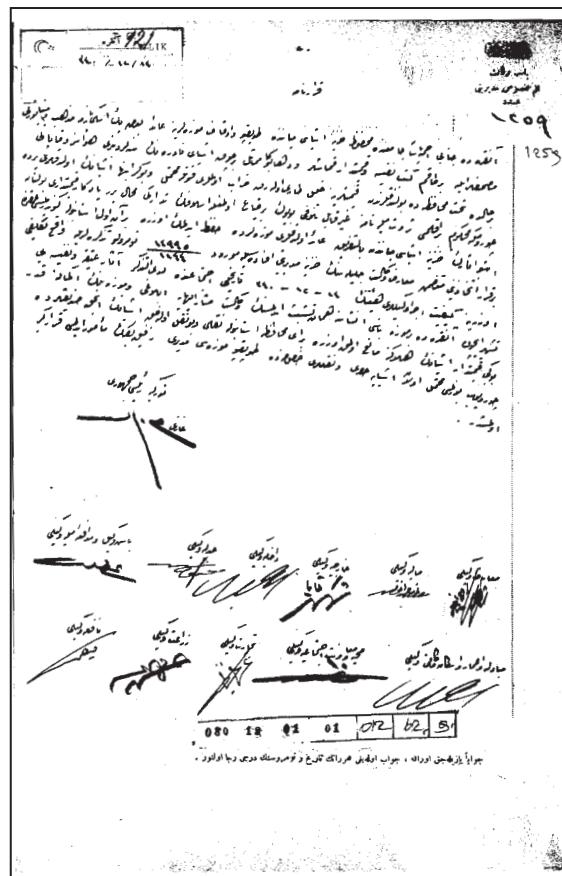
Toplanmış olan eşyamın, her türlü tahribattan, küften, pastan, kurtlardan ve güvelerden temizlenmesi ve korunması için gerekli düzenlemeler, bu şubede yapılacaktır. Avrupa müzelerinde görülen

koruma ve temizlik önlemleri kullanılacaktır.

d) Kütüphane

Kütüphanenin içeriğini etnoloji ve etnografyanın esaslarına, Anadolu ve Asya Türkleri ile diğer soydaş halka ilişkin ilmî eserler oluşturacaktır. Bu nün için liste verilmiştir. Bu listede değişik batı dillerinde yazılmış 103 adet ilmî eser yer almıştır.

Bu verilen bilgilerden, kurulacak olan Halk Müzesi'nin aslında bir Millî Müze olacağı açık bir şekilde ortaya konmuştur. Gyula Mészáros, 1928 yılında Ankara Türk Ocağı'nda verdiği bir konferansta da, millî harsın esasını halkçılığın teşkil ettiğini belirterek, garp medeniyetinin ruhunun da halkçılık olduğunu vurgulamıştır.²¹

Belge 3

Halk Müzesi'nden Etnografa Müzesi'ne

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarda, 30.9.1920 tarihinde TBMM'ye sunulan Bütçe Kanunu'nda, ödenek konmamakla birlikte kalem olarak Etnog-

²¹Gyula Mészáros, "Halkçılık-Garpçılık", Türk Yurdu, C. 1-21, S. 3-197, Ankara 1928, s. 23.

rafyá Müzesi'nin yer aldığı görülmektedir.²² Ancak bu müzenin kuruluşu daha sonraki bir zamanda gerçekleşecektir.

Hazine eşyası ile birlikte Topkapı ve Evkaf Müzelerine ait pek çok eser, Ankara Cenabi Ahmet Paşa Camii'nde korunmaktadır. İstanbul Asar-ı Atika Müzeleri Umum Müdürlüğü'nün, müzeye ait olan eserleri, açılacak sikke salonları için talep etmesi üzerine İcra Vekilleri Heyeti, 14.12.1924 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı 1259 sayılı kararla; söz konusu eserlerin İstanbul'a gönderilmesini ve ayrıca asar-ı atika ve nefiseyi teşhir için de Ankara'da bir müze binasının inşa edilmesini gündeme getirmiştir (Belge 3).²³

Ankara'da Namazgâh tepesi, müze yapılacak alan olarak düşünülmüş ve hazırlıklar yapıldıktan sonra, temeli 25.9.1925 atılmıştır.²⁴

Tekke, zaviye ve türbelerin 2.9.1925 tarihinde kapatılması, buradaki Türk-İslam eserlerini koruma ve gelecek kuşaklara aktarma çabalarını beraberinde getirmiştir.²⁵ Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu projeyi biran önce bitirme çabası içindedir. İnşaat, mukaveleye göre on ayda bitirilecektir.²⁶ Fakat işler planlandığı gibi gitmez. İnşaatın bitimi 1927'ye sarkar.

Gyula Mészáros'un önerdiği müze, olanaklar ölçüsünde yapılmaya çalışılmıştır. Bu arada kurulacak Halk Müzesi'ne eser toplama çalışmaları, İstanbul'da kurulan komisyon marifetyle devam etmektedir. Ancak müze binasına başka bir işlev verilmek istenmektedir. Bu çerçevede, Gyula Mészáros'dan İstanbul'da müze olmaya elverişli bir bina bulunması istenir. Sonunda Süleymaniye Medresesi bu iş için seçilir. Onarımı ve bir kısmının müze laboratuvarı için ıslahı yoluna gidilir.²⁷ Ko-

22 Düstur, Üçüncü Tertip, C. 1, İstanbul 1929, s. 230, 273. Bu kanunun TBMM'ye sunulduğu sırada Rıza Nur Maarif Vekiliidir. Maarif Vekâleti'nin bütçesi, TBMM'de 10 Şubat 1337 (1921) tarihinde görüşülmüştür. Bu tarihte de Maarif Vekili Hamdullah Suphi'dir.

23 BCA, 030.18.01.01.012.62.9.

24 Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 1.

25 Hüseyin Karaduman, "Belgelerle Konya Mevlânâ Müzesi'nin Kuruluşu", Vakıflar Dergisi, S. XXIX, Ankara 2005, s. 143.

26 Hikmet Koyunoğlu, "Atatürk'ün San'at ve San'atkârlarla Alakalari Hakkında Anılarım", Kültür ve Sanat, S. 5, Ocak 1977, (Kültür Bakanlığı Yayıncı), s. 151.

27 Haydar Ocaklıoğlu, Etnografya Kılavuzu, İstanbul 1938,

misyonun topladığı eserler, 12.8.1926 tarihli emirle bu binaya nakledilir²⁸ ve Etnografya Müzesi'nin ilk nüvesi kurulur.²⁹ Maarif Vekili Mustafa Necati, yapılmakta olan müze binasının sanayi-i nefise resim mektebi veya resim galerisi olarak kullanılmamasını, asar-ı atika müzesi binası için de Oğüst mabedi çivarındaki mahallenin kamulaştırılmasını teklif eder ve bu husus, İcra Vekilleri Heyeti'nin 19.12.1926 tarih ve 4571 sayılı kararıyla kabul edilir.³⁰ Ancak bu karar uygulanmaz.

Ankara'da yapılmakta olan müze 854 m² bir alan üzerine inşa edilmiştir.³¹ Giriş kapısına göre, enine dikdörtgen bir plana sahiptir. Bugün merdivenlerle çıkan sütunlu bir revaktan sonra, kubbeli bir ana girişle taçlandırılan müze, kesintili yarımbodrum kat üzerine bir katlı olup, güneydoğuda idari bölümün yer aldığı kısım ise iki katlıdır. Toplam sekiz adet sergi salonu vardır. Kubbenin hemen arkasındaki mekân, ortasında mermer bir şadırvan bulunan ve etrafı sekiz sütunla çevrilen bir iç avlu şeklinde düzenlenmiştir. Bu bölüm, Atatürk'ün ölümünden sonra, 21.11.1938-10.11.1953 tarihleri

Resim 2

arasında onun geçici kabri olmuştur (Resim 2).

Hâmit Zübeyir Koşay, Ankara'da inşası biten müzeye, 1.6.1927 tarihinde müdür olarak atanır. Mustafa Kemal Atatürk, Afgan Kralı Amanullah Han'ın teşrifleri münasebetiyle müzenin açılışını

s. 15-16.

28 Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 4.

29 Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.m. s. 157.

30 BCA, 030.18.01.022.79.1, Dosya No: 149-28.

31 Hikmet Gürçay, "Ankara Etnografya Müzesi", Önasya, C. 4, S. 37, Ankara 1968, s. 12

emreder.³² Bu ziyaret, 27.5.1928 tarihinde gerçekleşir.³³ 18.7.1930 tarihinde de halkın ziyaretine açılır.³⁴ Cumhuriyetin ilk müze binası, kuruluşu sırasında Halk Müzesi, Millî Müze, Hars Müzesi olarak adlandırılmış ise de Etnografya Müzesi olarak faaliyetini sürdürmektedir.³⁵ Bir ulus-devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, öncelikle Türk eserlerinin korunmasına yönelik bir politika benimsemış ve bu amaçla inşa edilen müze, mimari biçimini ve işleviyle Osmanlı'dan farklı bir anlayış ortaya koymuştur.

Müze binasının, Gyula Mészáros'un önerileri doğrultusunda işlev kazandığı, ancak yetersiz kaldığı aşıkârdır. Gyula Mészáros'un tasavvur ettiği müzenin, mekânsal açıdan inşa edilemediği, bu nedenle işlevsel yapının da tam kurulmadığı açıkça görülmektedir. Müze binasının mekân yetersizliği, sonraki yıllarda yapılan ek ilavelerle karşılaşmaya çalışılmıştır. Bu inşaatlar sırasında sergi salonlarının sayısı on bir olmuştur ve bir merkezî ısitma sistemine geçilmiştir.

İstanbul'da komisyon marifetiyle toplanan ve Süleymaniye Medresesi'ne yerleştirilen eserler, buradan Ankara Etnografya Müzesi'ne getirilmiştir.³⁶ 1925 yılında tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasından sonra, toplanan eserlerin büyük bir kısmının Ankara'da kurulan bu müzeye getirilmesi, bu müzenin koleksiyonlarını zenginleştirmiştir.

Değerlendirme

Müze, mimari açıdan incelendiğinde; Gyula Mészáros'un önerilerinin kısmen dikkate alındığını görüyoruz. Müze binası Ankara'nın merkezî ve yüksek bir yerine inşa edilmiştir. Mimarı Hikmet Koyunoğlu isimli bir Türk'tür. Müze binası, neoklasik üslup olarak nitelendirilen ve eski Türk mimarisinden esintiler taşıyan bir tarzda yapılmıştır. 1927 yılında müzenin önüne yapılan Atatürk heykeli de bu yapı ve çevresiyle bir uyum sağlayarak, zaman boyutunu vurgulamıştır.

³² Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 4.

³³ Hâkimiyet-i Millîyye, "Kral Hazretleri Fennî Mü'esseselerimizde", 28.5.1928.

³⁴ Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 4.

³⁵ Hâmit Zübeyir Koşay, a.g.e., s. 2.

³⁶ Nurettin Can Gülekli, Ankara-Tarih, Arkeoloji, Ankara 1948, s. 144.

Gyula Mészáros, müzenin çok katlı yapılabileceğini düşünmüştür ve ileride de genişleyebileceğini söyleyerek, ek yapılabilecek bir şekilde tasarlanmasını ifade etmiştir. Bu öneri hiç dikkate alınmamıştır. Müze tek katlı inşa edilmiş ve genişleme alanı da bırakılmamıştır. Müzenin etrafi binalarla çevrilmiştir. Müzenin hemen yan tarafına Türk Ocağı, diğer yan tarafına Türk Tarih Kurumu, arkasına Ankara Kız Lisesi, ön tarafın alt kısımlarına Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi, Türk Hava Kurumu ve Radyoеви binaları yapılmıştır. Ön tarafta müze ile diğer binalar arasında kalan engebeli arazi de bugün yeşil alan olarak değerlendirilmektedir.

Müze inşaatında, Gyula Mészáros'un önerileri kısmen dikkate alınmış, bu nedenle de yeterli mekân yaratılmıştır. Örneğin, müzenin sahip olduğu sergi salonları, önerilen sergi salonlarının nerdeyse bir veya iki salonunun boyutlarındadır.

Gyula Mészáros'un önerdiği şubeler, kısmen kurulmaya çalışılmıştır. Haydar Ocakçıoğlu, müzede Türkluğun maddi medeniyetine ait sergiler ve ırkıyat kısımları ile folklor şubesinin bulunduğuandan söz etmiştir.³⁷ Ancak ırkıyat ve folklor bölümü çok yetersiz bir durumda kalmıştır. Genç Cumhuriyet, söz konusu alanlarda geliştirdiği projeleri müzenin dışında tutmuştur.

Gyula Mészáros'un Türk ırkının misak-ı millî sınırları dışında, özellikle Orta Asya'daki kökenlerini arama çalışmaları ve Orhun Abidelerine ilişkin önerileri uzun bir süre ele alınamamıştır. Orta Asya'da Türk kültürünün arkeolojik kaynaklarına yönelik esaslı kazı ve araştırmalar, ancak TİKA öncülüğünde 2000 yılında küçük çaplı sondaj çalışmaları ile başlamıştır. Bu anıtların korunması amacıyla kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir.³⁸

Gyula Mészáros'un Ankara Etnografya Müzesi'ne ilişkin mekânsal ve işlevsel önerileri kısmen uygulanmıştır. Onun müzeden ayrılması sonrasında da yalnızca Anadolu Türk etnografyasına ait eserlerin toplanmasına yönelik bir çalışma ortaya konmuştur.

³⁷ Haydar Ocakçıoğlu, a.g.e., s. 16.

³⁸ Môgolistan'daki Türk Anıtları Projesi 2001 Yılı Çalışmaları, Ankara 2003, s. 39, 44, 66; 2004 TİKA Faaliyet Raporu, Tarihsiz, s. 80.

Halk Müzesi'nin icra edeceği araştırma sonuçlarının yayınlanması, hatta bu yayının Türkçe'den başka bir lisanda da basılmasını öneren Gyula Mészáros'un bu düşüncesi, onun ülkemizden ayrılmışından sonra gerçekleşebilmiştir. Maarif Vekâleti, bu önerinin kapsamını genişleterek, 1933 yılında Türk Tarih, Arkeolojya ve Etnografya Dergisi'ni yayın hayatına geçirmiştir. Dergide, bazı araştırmaların batı dillerinde kısa bir özeti de verilmiştir. Bu dergi beş sayı yayınlandıktan sonra, 1956 yılından itibaren Türk Etnografya Dergisi ve Türk Arkeoloji Dergisi olarak yayınlanmaya devam etmiştir.³⁹

Hâmit Zübeyir Koşay, 1958 yılında yazdığı bir kitapta, Etnografya Müzesi'nin halkın maddi ve manevi kültürü ile ilgili bütün şübeleri ihtiya edecek şekilde genişletilmesi ve bu müzeye bağlı olarak, Türkiye Açık Hava Halk Müzesi'nin kurulması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰ Maalesef bugüne kadar, bu önerileri de dikkate alan çıkmamıştır.

Sonuç

Gyula Mészáros, Turan hareketi içinde yer alan, Türkolog, etnolog ve müzeci kimliği de bulunan bir bilim adamıdır. Raporlarında ortaya koyduğu Halk Müzesi, önceliği Anadolu'ya tanımakla birlikte, Türk kültürünün beslendiği tüm kaynakları kucaklamaya çalışan ve bu çerçevede Türkiye sınırlarının dışına taşan bir nitelik arz ederek, Orta Asya Türk kültürlerini de kapsayacak bir genişliğe erişmekteydi. Bu müze, eserlerin korunduğu ve teşhir edildiği bir mekân olmanın yanında, devamlı büyüye bilen ve açık teşhir de yapabilen bir özellik göstermeliydi. Öncelikle Anadolu Türkleri olmak üzere, tüm dünya Türklerini antropolojik ve etnolojik yönleriyle araştırmalı, maddi ve manevi eserlerini toplamalı, bir enstitü gibi çalışmalı ve bu konuda dünya ölçüğünde öncü olmalydı. Mimari biçimi de bu özelliklerini yansıtacak şekilde eski ve hakiki Türk mimarisi karakterini taşımalıydı.

Ankara Etnografya Müzesi, Anadolu Türklerinin uluslararası sürecinde ortaya çıkan, mimari

³⁹ Bu iki dergi, 2000 yılında birleştirilmiştir ve bu tarihten itibaren de Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi olarak yayın hayatına devam etmektedir.

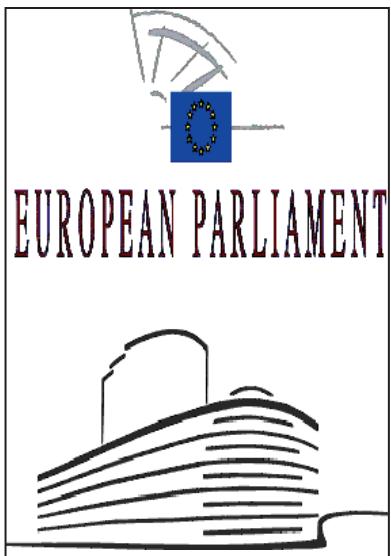
⁴⁰ Hamit Zübeyir Koşay, Açık Hava Halk Müzeleri ve Türkiye'de Açık Hava Halk Müzesini Kurma İmkânları, Ankara 1958, s. 29.

ve işlevsel açıdan da misak-1 millî sınırları içinde kalmıştır. Gyula Mészáros'un önerdiği amaca ve boyuta hiçbir zaman erişememiştir. Bir başka deyişle, o dönemdeki ekonomik ve bürokratik yapı, onun önerilerinin tamamını hayatıte geçirilebilecek zenginlik ve olgunlukta olamamıştır. Bugün bir laboratuvarının olmaması, gelişimini de henüz tamamlamadığını gösterir. Hatta bugün için bile, bir dönem ifade edilen Millî Müze kavramıyla kıyaslandığında, o düzeyde de değildir. Ancak genel bir çerçevede değerlendirildiğinde bir Etnografya Müzesi olmaktan çok, yeterli olması da Millî Müze görünümündedir ve bu konuda atılmış en büyük adımlardan biri olma özelliğini hâlâ korumaktadır.

Müzecilik açısından düşünüldüğünde, Gyula Mészáros'un, eserlerin korunmasına yönelik olarak ısı, ışık ve nem etmenlerine dikkat ettiği, eserlerin konservasyonunu önemsiyor, laboratuvar olusunu ön planda tuttuğu, geniş boyutlu sergi salonlarına ve açık hava teşhirine önem verdiği görülür. Etnografya Müzesi'nin ilk kuruluşunda bu konular ön plana alınmamış ve zaman içinde eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Ancak müzeının genişleme alanının yetersiz olması ve uygun mekânlara sahip olamaması dolayısıyla, bu hâliyle Gyula Mészáros'un önerdiği düzeye de hiçbir zaman gelemeyecektir. Açık hava teşhirinde, mimari mirasın halka sunulmasını planlaması önemli bir öngördür. Açık Hava Müzeleri, bir dönem ülkemizde çok tartışılmamasına rağmen, bugün dahi bu proje gerçekleşmemiştir. Gyula Mészáros'un raporlarında ortaya koyduğu geniş perspektif, takdire şayan bir durum arz etmektedir. 1925 yılında yayınlanan bu raporlar, o dönemde konuya ilişkin çevreleri bir ölçüde etkilemiş ve yönlendirmiştir.

Ankara Etnografya Müzesi, inşası ve işlevsel yapısının kuruluşu sırasında Gyula Mészáros'un önerileri tamamen dikkate alınsaydı, Türkiye'nin "Skansen"ı olabilirdi. Ülkemiz, bugün Türk etnografyasını tamamını kucaklayan, dünya çapında bir müzeye sahip olacaktır. Türkiye, bu fırsatı kaçırmıştır. Ama o günde siyasal, sosyal ve ekonomik durumlar göz önüne alındığında, yapılanlar da küçümsenemez. Bu proje, Türk müzeciliğinde ve kültür hayatımızda önemli bir aşamanın göstergesi olarak tarihteki yerini almıştır.

AVRUPA PARLAMENTOSU KARARI

TEXTS ADOPTED
at the sitting of
Wednesday
27 September 2006
P6_TA-PROV(2006)09-27
PROVISIONAL EDITION
PE 378.394

26. Calls on the Turkish Government to apply EU environmental standards to projects that are expected to result in possible damage to the environment, such as the proposed gold mine in Bergama and other comparable mining projects, Yortanli dam, which is currently under construction, Ilisu dam, which could result in the destruction of historically important landscapes, like Hasankeyf (which would be flooded by Ilisu dam) and Allionoi (which would be flooded by Allini dam), and other dam projects planned in the Munzur valley and Yusufeli in Artvin province;

26. Türk Hükümetinden, Bergama'daki altın madeni ve onun gibi başka altın madenlerinde, şu anda inşası süren Yortanlı Barajı ve Hasankeyf'teki önemli bir tarihi manzarayı sular altında bırakarak yok edebilecek olan Ilisu projesi gibi, Allianoi'u sular altında bırakabilecek Allini barajı gibi ve Munzur vadisinde, Yusufeli ve Artvin ilinde planlanan baraj projeleri gibi çevreye zarar verebilecek projelerde AB çevre standartlarını uygulamasını ister."

GENEL MÜDÜRLÜKTEN HABERLER

Genel Müdür Yardımcısı Sayın Ülkü Saygılı, bir yıl süreyle Bakanlık Müşavirliğine atanmış olup, yerine Sayın Abdullah Kocapınar vekaleten görevi yürütecektir.

Kazılar ve Araştırmalar Dairesi Başkanı Sayın Ömer Çakır Müzeler ve Dış İlişkiler Daresi Başkanlığı'na atanmış olup, yerine Kazılar Şube Müdürü Sayın Melik Ayaz vekaleten görevi yürütecektir.

DUYURU

Kültür ve Turizm Bakanlığı'ncı yapılacak olan "Görevde Yükselme Sınavı" için, 11-22 Aralık 2006 tarihleri arasında Seminer düzenlenecektir.

DEĞERLİ İDOL OKURLARI

HABER, ÖNERİ ve ELEŞTİRİLERİİNİZİ BEKLİYORUZ.

Tel&Faks: (0312) 310 08 76 e-posta: idoldergisi@gmail.com

İDOL DERGİSİ ABONE FORMU

Abone Bilgileri			
☐ 2005	☐ 2006	Adı Soyadı:.....	
☐ 2007	☐ 2008	Adresi:.....	
☐ 1 Yıllık 25 YTL (4 sayı Posta gönderim bedeli dahil)		Posta Kodu:..... Şehir:..... Telefon:..... GSM:..... e-mail:.....	
Abone No:.....			
Abone Bedelini "Arkeologlar Derneği 1900323 Nolu Posta Çek Hesabına" göndерiniz. Gönderim bilgilerini idoldergisi@gmail.com adresimize mail ile bildiriniz.			

ARKEOLOGLAR DERNEĞİ ÜYE BİLGİLERİ GÜNCELLEŞTİRME FORMU

Üye No :.....
Adı-Soyadı :.....
Ev Adresi :.....
.....
.....
Ev Telefonu :.....
İş Adresi :.....
.....
.....
.....
.....
İş Telefonu :.....
Cep Telefonu :.....
e-mail :.....
Düşünceler :.....
.....
.....
.....

e-mail adresimiz: idoldergisi@gmail.com

Yazışma Adresi: P.K. 398 06042 Ulus/ANKARA Tel:0312. 310 08 76

Aidatlar ve Bağışlar için:

Banka Hesap No: T.C. Ziraat Bankası Ulus Şubesi "Arkeologlar Derneği Hesabı" 255457

Posta Çek Hesabı: Arkeologlar Derneği 1900323

ARKEOLOGLAR DERNEĞİ

ÜYE GİRİŞ FORMU

Fotoğraf

Üye Kayıt No:

Adı-Soyadı : Mezun Olduğu Okul :
Baba/Ana Adı : Bölüm :
Doğum Yeri ve Tarihi : Yılı :

Nüfusa Kayıtlı Olduğu

İl : Cilt No :
İlçe : Sıra No :
Mahalle/Köy : T.C. Kimlik No :
Aile Sıra No : Medeni Hali :
Kısa Özgeçmiş :
.....
.....
.....

Mesleği : Şimdiki Görevi :
İş Adresi : Bildiği Yabancı Dil :
.....
İş Telefonu : Cep Telefonu :
Ev adresi :
.....
Ev Telefonu : e-mail :
Giriş Ödентisi : Yıllık Ödenti :

Yönetim Kurulu Başkanlığına;
Derneğinizin tüzüğünü inceledim. Tüzükte belirtilen amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak istiyorum. Dernekler Kanunu'na göre üye olmamda herhangi bir sakınca yoktur. Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, giriş ödentisini ve yıllık ödentyi ödemeyi taahhüt eder, üyeliğimin kabulünü dilerim.

Kabul edilmiştir.

BAŞKAN

G. SEKRETER

e-mail adresimiz: idoldergisi@gmail.com

Yazışma Adresi: P.K. 398 06042 Ulus/ANKARA Tel:0312. 310 08 76

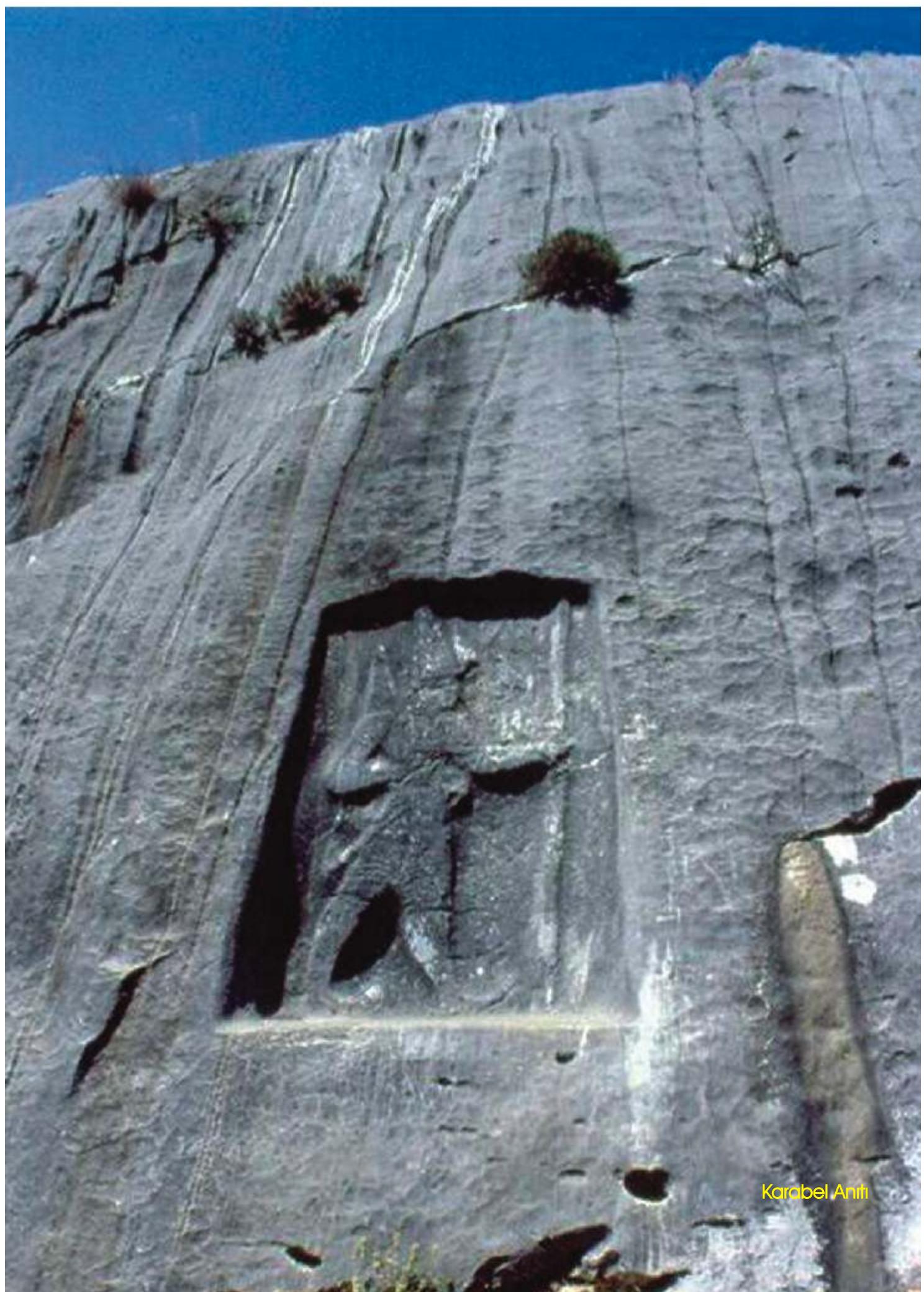
Aidatlar ve Bağışlar için:

Banka Hesap No: T.C. Ziraat Bankası Ulus Şubesi "Arkeologlar Derneği Hesabı"255457

Posta Çek Hesabı: Arkeologlar Derneği 1900323

Yozgat/Çadır Höyük

Karabel Anıtı